

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
al Republicii Moldova

Standarde
de învățare și dezvoltare
a copilului de la naștere până la 7 ani

(variantă revăzută/dezvoltată)

Chișinău, 2018

Cuprins:

Introducere

- A. Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale
- B. Dezvoltarea personală, emoțională și socială
- C. Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii
- D. Dezvoltarea cognitivă

INTRODUCERE

Prezentul proiect al „Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani” este varianta revizuită /dezvoltată a „Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la vârsta de 7 ani” (2010).

Documentele care au stat la baza procesului de revizuire/dezvoltare sunt:

1. Rapoartele anuale ale Ministerului Educației, Culturii și Cercetării privind implementarea *Instrumentului de monitorizare a pregătirii copilului pentru școală* în baza Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la vârsta de 7 ani (2015-2018).
2. Studiu „Analiza Curriculumului educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în raport cu Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de 0-7 ani” – studiu realizat de Institutul de Științe ale Educației, 2015.
3. Studiu de evaluare a situației curente privind procesul de educație timpurie în Republica Moldova - realizat de Institutul de Științe ale Educației, 2015.
4. Studiu de evaluare a utilizării documentelor reglatoare: *Curriculumul educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova (2008), Standarde de învățare și dezvoltare pentru copilul de la naștere până la 7 ani, Standarde profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie* – realizat de UNICEF-Moldova, 2012.

3. STRUCTURAREA REPERELOR DE ÎNVĂȚARE ȘI DEZVOLTARE A COPILULUI DE LA NAȘTERE PÂNĂ LA 7 ANI PE DOMENII DE DEZVOLTARE

Întrucât copiii învață și se dezvoltă explorând lumea în întregul ei, care solicită și stimulează copilul sub toate aspectele, **standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere la 7 ani sunt structurate pe 4 domenii de dezvoltare ale copilului**. Prin interacțiune cu mediul (înțeles în complexitatea lui – mediul fizic și social) copiii trăiesc experiențe, ce au implicații asupra dezvoltării lui în complexitatea ei. Fiecare acțiune a lor de cucerire a mediului în care trăiesc se dezvoltă, implică atât procese cognitive, operații mentale, cât și trăiri afective și motricitate. Pentru a trăi astfel de experiențe, copilul trebuie să fie sprijinit în dezvoltarea sa sub raport fizic, cognitiv, socio-emoțional, lingvistic.

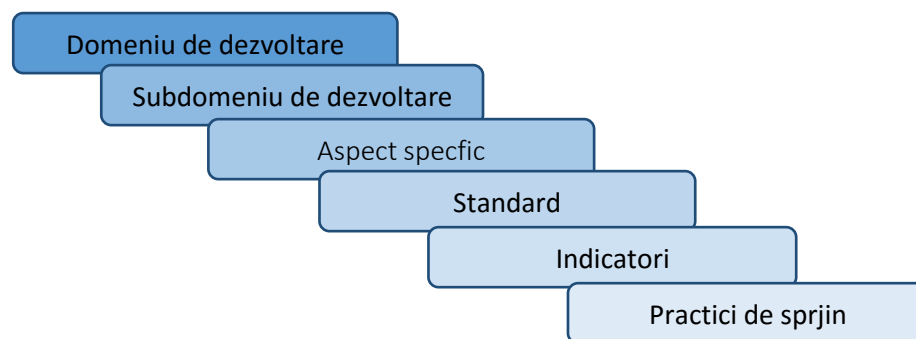
Toate domeniile de dezvoltare sunt intercondiționate, adică dezvoltarea unui domeniu favorizează dezvoltarea copilului într-un alt domeniu, iar experiențele de învățare sunt cu atât mai semnificative pentru progresul copilului, cu cât ele se adresează simultan tuturor domeniilor dezvoltării. Ritmul dezvoltării fiecărui domeniu este diferit de la copil la copil.

Fiecare domeniu de dezvoltare are o anumită specificitate și de aceea există obiective ale educației timpurii care sunt specifice unui domeniu, **dar a căror realizare determină implicit antrenarea obiectivelor dintr-un alt domeniu de dezvoltare**. De exemplu, dacă obiectivul este acela de a-l învăța să mănânce de unul singur, acesta implică pe lângă motricitate, coordonare oculo-motorie, atenție și reacții emoționale prin modul în care adultul îl ajută, îl încurajează în mișcările pe care le realizează, precum și comunicare cu acesta, numirea felurilor de mâncare și obiectelor cu care mănâncă. La fel, dezvoltarea limbajului poate favoriza sau bloca interacțiunile sociale ale copilului cu ceilalți.

Structurarea reperelor pe domenii de dezvoltare are ca scop surprinderea specificului acestor domenii și, totodată, urmărirea dezvoltării holistice a copilului.

Fiecare domeniu de dezvoltare cuprinde subdomenii și, după caz, aspecte specifice ale subdomeniilor. Scopul structurării în acest mod al domeniilor de dezvoltare este acela de a se asigura cuprinderea tuturor aspectelor importante, a evita suprapunerile, dar și posibilitatea de a scăpa din vedere anumite dimensiuni importante ale dezvoltării care conturează ideea completă a pregătirii copilului pentru școală și pentru viață.

Structura documentului este după cum urmează:

4. CORELAREA DOMENIILOR DE DEZVOLTARE CU STANDARDELE ȘI A STANDARDELOR CU INDICATORII ȘI CU PRACTICILE DE SPRIJIN

Fiecare reper cuprinde indicatori care explicitează aria generală desemnată de standard. Pentru fiecare indicator sunt sugerate activități și contexte de învățare pe care adultul le poate utiliza pentru a sprijini atingerea așteptărilor formulate prin reper. Indicatorii au menirea de a acoperi întregul reper, iar la rândul său toate reperele trebuie să acopere complet întreg domeniul de dezvoltare. Indicatorii sunt specifici vârstei copiilor și sunt organizați ierarhic în funcție de complexitate. Mai jos sunt prezentate domeniile de dezvoltare cu subdomeniile, apoi fiecare domeniu este prezentat sintetic prin repere, urmate de tabelul în care se realizează corespondența între acestea, indicatori și practici de sprijin. Domeniile și subdomeniile sunt caracterizate:

A. Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale

Sănătatea, bunăstarea fizică și dezvoltarea motorie a copiilor sunt factori decisivi în procesul de creștere și dezvoltare a copiilor în perioada timpurie. Creșterea și dezvoltarea reprezintă procese complementare, chiar dacă creșterea se referă la anumite schimbări de ordin fizic, precum creșterea masei corporale, în înălțime și a dimensiunilor corpului. Deși pașii schimbărilor sunt mai mult sau puțin aceiași pentru toți copii, ritmul schimbărilor prezintă o puternică variabilitate individuală.

Dezvoltarea fizică normală, sănătatea, motricitatea sunt fundamentale pentru întregul proces de învățare și reprezintă pietre de temelie pentru o viață activă și un stil de viață sănătos. Mișcarea și bunăstarea fizică au o contribuție importantă la dezvoltarea creierului. Sănătatea fizică aduce energie, echilibru și disponibilitatea de a fi implicați în experiențe de învățare.

Dezvoltarea motricității este strâns legată de dezvoltarea limbajului, a proceselor cognitive, a competențelor sociale și emoționale. Atât motricitatea grosieră, cât și cea fină, precum și coordonarea senzorio-motorie reprezintă modalități de cucerire a mediului înconjurător, dar și de descoperire și conștientizare a propriului corp. Capacitatea copiilor de a implica, a coordona și a controla mușchii și părțile corpului în realizarea de mișcări de la cele mai simple la cele mai complexe necesită timp, exercițiu și sprijin. De la mers, alergare, sărituri, cățărări, rostogoliri până la realizarea unor operații mai complicate precum utilizarea de instrumente de scris, de desen, de tăiere sau deprinderi de îmbrăcare și mâncare este un proces plin de încercări, dar și reușite, dacă i se oferă copilului suportul de care are nevoie.

Activitățile artistice joacă un rol hotărâtor în dezvoltarea motricității fine, inclusiv și a tuturor proceselor psihice ale preșcolarului.

Conștientizarea simțurilor și utilizarea lor, motricitatea și coordonarea oculo-motorie reprezintă bazele unui comportament funcțional al copilului. Ceea ce însoțește o dezvoltare fizică sănătoasă este însușirea deprinderilor de igienă personală și a celor de securitate personală. Copiii învață de mici ce înseamnă un program de viață sănătos. Deprinderile de somn, spălat, nutriție, îmbrăcare și activitate fizică se dezvoltă de la naștere și constituie repere importante în prevenirea îmbolnăvirilor.

Vulnerabilitatea copiilor datorată fragilității acestora impune necesitatea de a dezvolta la copii deprinderile de securitate personală. Copiii trebuie să învețe să se ferească de situații periculoase în care prin manipulare sau mișcare pot să producă accidente, să se rănească sau să îmbolnăvească. De asemenea, copiii trebuie să învețe când, cum și cui să ceară ajutor atunci când au nevoie, trebuie să învețe să respecte anumite reguli în diferite contexte și să facă distincția dintre siguranță și pericol.

B. Dezvoltarea personală, emoțională și socială

„Oamenii sunt ființe sociale. În toate etapele vieții, oamenii interacționează unul cu celălalt. A învăța cum să fii în jurul celorlalți este esențial de ceilalți. Într-adevăr, copiii își construiesc cunoașterea lumii prin interacțiune socială. Copiii sănătoși în toate culturile dezvoltă atașament față de adulți importanți pentru ei” [1, p. 41].

Dezvoltarea personală, socială și emoțională reprezintă fundamentul relațiilor și interacțiunilor care dau semnificație experiențelor copiilor de acasă, de la grădiniță, din comunitate. Ea influențează semnificativ succesul copiilor în viața și la școală.

Încă din primele clipe ale vieții copiii stabilesc interacțiuni cu părinții, alte persoane din familie, cu alți copii și adulți. Calitatea acestor interacțiuni stimulează dezvoltarea personală și socio-emoțională adecvată a copiilor. Specificul acestui domeniu este dat de strânsă legătură care există între planul social și cel emoțional. Aceste dimensiuni se completează reciproc și sunt interdependente. Interacțiunile sociale reușite fac posibilă dezvoltarea unei imagini de sine pozitivă și a autocontrolului.

Capacitatea copiilor de a-și recunoaște și exprima propriile emoții, de a și le stăpâni, de a le controla, de a înțelege și a răspunde emoțiilor altora reprezintă pași importanți în dezvoltarea emoțională a copilului. Locul central însă îl constituie dezvoltarea conceptului de sine, a percepției și imaginii de sine a copilului: trăsături, capacități, motivații, dorințe, nevoi, preferințe, roluri sociale. Încetul cu încetul copilul va ajunge să-și răspundă la întrebarea „Cine sunt eu?”. La fel de importantă în ecuația dezvoltării emoționale este încrederea în sine, convingerea că poate face ceea ce își propune, independența și responsabilitatea personală, sentimente care alimentează și susțin dorința naturală a copiilor de cunoaștere, explorare, descoperire.

Exprimarea și înțelegerea propriilor emoții și a emoțiilor celorlalți de la emoțiile primare (bucurie, frică, mânie) la cele mai complexe (mândrie, rușine, vină) constituie competențe specifice domeniului emoțional. Copilul învață să le simtă, învață să le exprime și să le recunoască.

Relațiile sociale pozitive se formează atunci când copiii înțeleg semnificația diferitelor comportamente, când sunt capabili să se adapteze diferitelor contexte sociale și sunt implicați în activități de grup. Interacțiunile cu cei apropiați joacă un rol central în „sănătatea” personală și socio-emoțională a copilului, oferind sentimentul de stabilitate, securitate, apartenență și astfel hrănind dorința de învățare ale copilului. Relațiile pe care le stabilește copilul cu ceilalți necesită siguranță, receptivitate, disponibilitate și confort emoțional. Încetul cu încetul copiii dezvoltă abilități de cooperare, de negociere, de a conduce și a fi conduși, de a lega prietenii, de a-și exprima sentimentele într-o manieră acceptată social.

Relațiile sociale ale copilului cu adulții vizează capacitatea copilului de a avea încredere și a interacționa cu ușurință cu aceștea, precum și capacitatea lor de a recunoaște diferitele roluri sociale ale acestora.

Prin interacțiunea cu copiii, copilul exersează cooperarea, capacitatea de a stabili și a menține relații de prietenie, învață să țină cont de dorințele și nevoile celorlalți, învață să respecte drepturile altor copii. De asemenea, contactul social cu ceilalți copii este o sursă importantă pentru a

observa diferențele și asemanările dintre oameni, diversitatea oamenilor din multe puncte de vedere. Adaptarea la diversitate, respectarea ei prin stabilirea de relații pozitive, precum și empatia reprezintă competențe importante ale dezvoltării sociale.

C. Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Domeniul *Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii* vizează dezvoltarea limbajului (sub aspectele vocabularului, gramaticii, dar și a înțelegerii semnificației mesajelor), a comunicării (cuprinzând abilități de ascultare, comunicare orală și scrisă, nonverbală și verbală), cât și prechizițiile pentru scris-citit.

Acest domeniu acoperă stăpânirea exprimării orale și scrise, ca și abilitatea de a înțelege comunicarea verbală și scrisă. Se apreciază că prin ascultare și exprimare în situații de grup, preșcolarii devin capabili să exploreze experiențele altor persoane și să-și extindă astfel propriul repertoriu de experiențe semnificative. Se urmărește ca aceștia să vorbească cu încredere, clar și fluent, utilizând modalități de exprimare adecvate pentru diferite categorii de auditoriu. Prin acest domeniu se recomandă tuturor cadrelor didactice să furnizeze contexte în care preșcolarii să se poată exprima și să utilizeze activ mijloacele de comunicare. Din această perspectivă, se apreciază că studiul operelor literare specifice vârstei rafinează gândirea și limbajul acestora, extinde capacitatea lor de a înțelege situații interpersonale complexe și aduce o contribuție importantă la dezvoltarea capacităților de evaluare.

Tot în cadrul acestui domeniu includem și primul contact al copilului cu o limbă străină sau regională. În acest sens, copilul va fi obișnuit sistematic să asculte sonoritatea specifică limbii auzite, să o recunoască, să reproducă ritmul, fonemele și intonația. De asemenea, copilul va fi ajutat să învețe cuvinte care să îi permită să vorbească despre el însuși și despre mediul înconjurător, care să îi faciliteze relații/contacte sociale simple cu vorbitorii nativi ai limbii respective și care să îl ajute să participe oral la viața/activitatea din grupă/comunitate. Activitățile cele mai potrivite pentru această învățare sunt: o memorare de cuvinte/propoziții, cântece și jocuri muzicale; o imitare a ritmurilor diferite, acompaniind frazele auzite și repetate cu o tamburină; jocuri de limbă. Astfel, copilul va fi încurajat/stimulat să învețe și câteva elemente ale culturii țării/regiunii respective (istoria locurilor, creații artistice specifice, mâncăruri, activități tradiționale etc.).

Limbajul, comunicarea și deprinderile de citit-scris sunt puternic intercorelate, de aceea dezvoltarea lor trebuie urmărită în egală măsură. Dezvoltarea limbajului vizează dezvoltarea vorbirii și a formelor vorbirii, a vocabularului, a culturii sonore a vorbirii, a structurii și formelor gramaticale corecte. Achiziționarea treptată a tuturor acestor componente conduce la utilizarea constructivă și cu sens a limbajului în contexte sociale.

Premisele citit-scrisului vizează abilități comportamentale precursori formelor convenționale de scris și citit. Ele includ receptarea mesajului scris, al materialelor scrise, conștientizarea mesajului cuprins în materiale tipărite, abilități de scriere, de comunicare prin mesaj scris.

D. Dezvoltarea cognitivă

În primii ani de viață se petrec schimbări spectaculoase în structurile operatorii ale copilului. El ajunge să cunoască și înțeleagă mai bine lumea fizică și socială din jurul lui și își dezvoltă gândirea, imaginația, observarea, abilitățile de rezolvare de probleme. Domeniul dezvoltării cognitive vizează dezvoltarea gândirii logice, formarea reprezentărilor matematice, precum și a cunoștințelor despre lume, și conexiunilor dintre fenomene, reprezintă o bază importantă în devenirea copilului, ce nu se limitează doar la cunoștințe necesare intrării în școală.

Dezvoltarea cognitivă este esențială pentru viața de zi cu zi. Ea se referă la procesele prin care copiii dobândesc capacitatea de a gândi, de a asimila și a utiliza informația pe care o receptează. Dezvoltarea capacităților psihice se realizează prin interacțiunea copilului cu mediul fizic și social, prin care copiii își construiesc mental noi concepte, le descoperă. Totodată copiii învață multe lucruri de la adulți și de la alți copii. Acest proces de învățare prin învățare și descoperire se realizează pe multiple căi: prin comunicare, exploare a lumii înconjurătoare, mișcare, muzică, etc. De aceea este foarte important ca prin activitățile în care sunt implicați, copiii să fie solicitați:

- să analizeze relații între obiecte, evenimente, persoane (asemănări, deosebiri, asocieri), pentru a descoperi cauzalitatea, dezvolta gândirea critică și capacitățile de rezolvare a problemelor.
- să utilizeze numerele și numerația, operațiile aritmetice, operarea cu mulțimi, orientarea în timp și spațiu, formele geometrice, unitățile de măsură în viața de zi cu zi.
- să înțeleagă lumea naturală și să poată face predicții;
- să se familiarizeze cu mediul înconjurător prin utilizarea metodelor și instrumentelor de investigare.
- să înțeleagă modul de interacțiune a oamenilor între ei și cu mediul înconjurător, care sunt condițiile necesare vieții.

Toate aceste activități contribuie fundamental la dezvoltarea cognitivă a copilului.

Capacitățile și Atitudinile de învățare – *curiozitatea și interesul, perseverența, creativitatea și independența* – sunt abordate în prezentul document ca și competențe transversale. Din această perspectivă, ele asigură funcționalitatea tuturor celorlalte domenii de învățare și dezvoltare: fizică, socio-emoțională, cognitivă și de limbaj. Iată de ce, indicatorii care vizează aceste competențe sunt prezente în interiorul celor 4 domenii nominalizate.

Domeniile și subdomeniile în baza cărora au fost organizate reperele sunt structurate astfel:

A. Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale

Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică

A.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea motricității grosiere

Standard 1. Copilul va fi capabil să efectueze diverse mișcări și activități fizice.

A.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea motricității fine

Standard 2. Copilul va fi capabil să manipuleze obiecte pentru dezvoltarea motricității fine.

Standard 3. Copilul va fi capabil să realizeze compoziții plastice (desene, picturi, modelaje și aplicații).

A.1.3. Aspect specific: Dezvoltarea senzorio-motorie

Standard 4. Copilul va fi capabil să utilizeze simțurile în orientarea mișcărilor sale.

Subdomeniul 2: Dezvoltarea sănătății și igienei personale

A.2.1. Aspect specific: Sănătatea și nutriția

Standard 5. Copilul va fi capabil să recunoască beneficiile unei alimentații sănătoase.

A.2.2. Aspect specific: Îngrijirea și igiena personală

Standard 6. Copilul va fi capabil să aplice reguli de menținere a sănătății și igienei personale.

A.2.3. Aspect specific: Securitatea personală

Standard 7. Copilul va fi capabil să respecte reguli de securitate personală.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea motricității grosiere****Standard 1. Copilul va fi capabil să efectueze diverse mișcări și activități fizice.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
1. Își ridică capul și pieptul, fiind pe burtă.	☞ Oferiți copilului în perioadele când e treaz, momente în care să stea pe burtă. Supravegheați-l. ☞ Puneți-i la dispoziție obiecte care să poată fi trase, împinse, ridicate. ☞ Acordați-i spațiu pentru a se mișca liber, a încerca să meargă, să se ridice să se cațere. ☞ Jucați-vă cu el jocuri în care cântați și îi antrenați în mișcări mâinile și picioarele. ☞ Oferiți copilului câteva ore zilnic momente de mișcare liberă. ☞ Asigurați-vă că mediul în care se află copilul este sigur și securizat pentru a avea libertate de mișcare. ☞ Jucați-vă cu copilul în jocuri în care exersați mișcările mâinilor și picioarelor (Tăpușele-tăpușele, Piciorușe-piciorușe etc.) și realizați diferite activități fizice. ☞ Etc.
2. Dobândește control al mișcărilor mâinilor și picioarelor.	
3. Se rostogolește.	
4. Își caută picioarele și le aduce către gură.	
5. Stă în șezut cu sprijin din partea adultului și mai apoi fără sprijin.	
6. Se leagănă înainte și înapoi ajutându-se cu mâinile și genunchii și mai târziu se târăște.	
7. Se împinge să se ridice în picioare, sprijinindu-se de ceva sau cineva.	
8. Merge ținându-se de mobilier.	
9. Se apleacă pentru a explora obiecte aflate pe covor.	
10. Încearcă să urce singur (ă) scările.	
11. Duce obiecte în mâini în timp ce merge.	
12. Încearcă cu sprijin să realizeze diferite mișcări.	
13. Este încântat(ă) când sunt utilizate jucării sau obiecte în jocurile de mișcare	
14. Execută acțiuni de joc din floclorul copiilor.	

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
15. Merge și aleargă cu ușurință schimbând ritmul și direcția (înainte, înapoi, în linia dreaptă, circular inclusiv cu muzica).	☞ Oferiți copilului posibilitatea de a alerga, de a sări, de a se cățăra. ☞ Puneți-i la dispoziție jucării și diferite materiale și echipamente care să-l implice în activități de mișcare (căluți pentru a fi călăriți, cuburi pe care se poate urca, căsuțe din piese mari de lego) ☞ Implicați copilul în activități care să-i solicite echilibrul, poziții diferite ale corpului. ☞ Oferiți copilului cel puțin 60 de minute de activitate fizică în fiecare zi și momente de odihnă după acestea. ☞ Propuneți jocuri cu mișcări însoțite de cântec („Iepurașul”, „Băsmăluța”). ☞ Etc.
16. Se urcă și coboară din pat sau dintr-un scaun al adultului.	
17. Lovește/aruncă mingea cu control redus al direcției și vitezei.	
18. Sare pe loc.	
19. Stă într-un picior; se ridică în vârful degetelor.	
20. Urcă și coboară scări, independent nealternând picioarele.	
21. Încearcă activități noi care necesită mișcări fizice fără sprijinul adultului.	
22. Participă activ în jocuri, dansuri și activități fizice.	
23. Redă caracterul vesel al melodiei de dans prin mișcări simple.	

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea motricității grosiere****Standard 1. Copilul va fi capabil să efectueze diverse mișcări și activități fizice.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
24. Merge, aleargă circular, în jurul unor obstacole, obiecte.	✎ Puneți la dispoziția copilului echipamente de joacă pentru a alerga în jurul lor, a se târî pe sub ele, a se cățăra pe ele.
25. Se târăște prin tuneluri, pe sub masă.	✎ Propuneți copilului rostogolirea mingii mari; exerciții cu mingea mică. Jucând împreună cu copilul cu mingea, demonstrați-i mișcări noi și îndemnați-l să încerce și ei.
26. Se cațăra pe echipamente de joacă pentru copii.	✎ Jucați-vă cu copilul, imitând animale care sar.
27. Prinde, lovește cu ambele mâini o minge mare.	✎ Supravegheați copilul când coboară scările, când merge cu tricicleta/bicicleta.
28. Lovește mingea, dând-o înapoi.	✎ Implicați copilul într-o varietate largă de activități fizice și mișcare, în diverse momente ale zilei și în timpul activităților.
29. Sare pe ambele picioare și peste obiecte mici păstrându-și echilibrul.	✎ Oferiți copilului cel puțin 60 de minute de activitate fizică zilnic.
30. Pedalează corespunzător când merge cu tricicleta /bicicleta.	✎ Faceți ca activitățile fizice să fie distractive, amuzante.
31. Urcă și coboară scările alternând picioarele, cu sprijin.	✎ Cântați cu copilul asociind mișcarea cu cântecul.
32. Participă cu entuziasm în diverse activități fizice: alergare, cățărare, aruncări, rostogoliri, dans ș.a).	✎ Folosiți dansul pentru a implica ambele părți ale trupului în mișcare.
33. Execută mișcări corespunzător conținutului frazelor muzicale.	✎ Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
34. Demonstrează coordonarea părților propriului corp în realizarea unor mișcări.	✎ Propuneți jocuri de imitare a mișcărilor, de ghicire a personajelor pe baza mișcărilor.
35. Aleargă cu ușurință cu ușoare căzături.	✎ Încurajați imitarea de mișcări ale animalelor, ale personajelor din povești, realizarea de forme împreună cu corpul altui copil (un pod, un cerc, un pătrat), creează forme cu ajutorul degetelor (precum un cerc din degete etc.)
36. Urcă și coboară scările ținând un obiect într-o mână sau în ambele mâini.	✎ Valorificați mișcarea în jocurile de rol, în convorbiri; încurajați copiii să utilizeze mișcarea în descrierea obiectelor, vietăților, persoanelor, a fenomenelor naturii.
37. Lovește/aruncă mingea către un punct anume cu oarecare precizie.	✎ Implicați copiii în activități domestice simple, măturat, adunarea rufelor, aranjarea jucăriilor, mutarea unor obiecte, să ducă gunoiul, să strângă frunzele uscate etc.
38. Poziționează corpul și membrele în mod corespunzător pentru a imita ceva sau pe cineva sau pentru a executa o mișcare (a prinde o minge, a arunca o minge).	✎ Puneți la dispoziția copilului mingi de diferite mărimi. Implicați-l în jocuri cu mingea.
39. Merge grațios, lent, prin schimbarea ritmică de pe un picior pe altul prin săritură.	✎ Oferiți copilului permanent oportunitatea de a se mișca în aer liber și învățați-i noi mișcări, supuneți-i la noi provocări.
40. Participă în mod regulat la activități fizice de alergare, dans, jocuri sau chiar sporturi.	✎ Exersați-i viteza, forța, precizia.
41. Ajută la realizarea de activități domestice care implică mișcare: măturat, adunarea rufelor, aranjarea jucăriilor, mutarea unor obiecte etc.	✎ Solicitați copilului să aducă lucruri, jucării din sala de grupă când ieșiți în spațiul de joacă de afară.
42. Improvizează mișcări de dans după muzică.	✎ Utilizați momentele de rutină pentru a implica copilul în activități fizice.
	✎ Efectuați elemente ale dansului popular: pas succesiv înainte - înapoi, pas săltăreț alăturat cu oprire și bătaie: hora, sîrba. Propuneți copilului să execute însărcinări de tip creator, să însceneze independent cântece.
	✎ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea motricității fine****Standard 2. Copilul va fi capabil să manipuleze obiecte pentru dezvoltarea motricității fine.**

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
43. Prinde degetele adultului.	☞ Puneți obiecte în jurul copilului pentru ca el să ajungă la ele, să le prindă, să le ridice.
44. Caută cu ambele mâini jucăriile, obiectele și sticlutele din jurul său, le apucă.	☞ Jucăți jocuri și cântați cântecele în care solicitați mișcarea mâinilor și a degetelor (bătut din palme, cântat la pian, imitarea toboșarului, a ploii, a moriștii etc.
45. Imită gestul de „la revedere”, de aplauze cu mâna.	☞ Încurajați copilul să se joace cu jucării în timpul băii, să le scufunde, să le umple cu apă, să le golească etc.)
46. Transferă obiecte mici dintr-o mână în alta.	☞ Puneți la dispoziția copilului cărți cu pagini groase, cartonate.
47. Golește/umple cutii de/cu conținut.	☞ Încurajați/îndemnați copilul atunci când dorește să se districte singur în momentele de rutină.
48. Dă paginile unei cărți mari, deseori mai multe pagini odată.	☞ Etc.
49. Face singur, cu dorință anumite lucruri (mănâncă, bea, se îmbracă).	

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
50. În majoritatea situațiilor, dă paginile unei cărți una câte una.	☞ Oferiți activități ce permit copilului să le antreneze prinderea de obiecte în mâini.
51. Deschide/îchide ușa, cu ajutor, apăsând pe clanță.	☞ Puneți-i la dispoziție jucării și obiecte din gospodărie cu părți care se înșurubează/deșurubează (de exemplu, borcane cu capac, dar care nu se strică ușor).
52. Utilizează unele tacâmuri corespunzător.	☞ Oferiți copilului cărți cu povești, imagini și dați libertatea să le exploreze. Încurajați activități în grup mic, perechi sau individuale de „lectură”. ☞ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea motricității fine****Standard 2. Copilul va fi capabil să manipuleze obiecte pentru dezvoltarea motricității fine.**

De la 3 la 5 ani
(37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
53. Mănâncă cu tacâmuri independent (lingură, furculiță).	☒ Oferiți copilului seturi de jucării: veselă, mobilă, haine pentru păpuși și timp pentru a se juca cu ele. ☒ Demonstrați prin exemplu propriu, eventual atenționați special, modele de utilizare a veselei.
54. Încheie nasturi, fermoare mari.	☒ Organizați activități în centrul de jocuri de masă manipulative. ☒ Utilizați centrul de joc simbolic pentru a exersa îmbrăcarea și dezbrăcarea păpușilor.
55. Manipulează obiecte mici cu ușurință (șiruri de mărgel, obiecte mici introduse prin găuri, puzzle etc.).	☒ Vorbiți cu copilul despre ce i-a reușit și ce n-a mers, ajutați-l să pună în aplicare mai multe alternative de rezolvare.
56. Persistă în rezolvarea unei sarcini chiar dacă nu a reușit.	De ex: să facă un puzzle mai dificil, să finalizeze un turn din cuburi ș.a. ☒ Etc.

De la 5 la 7 ani
(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
57. Își pune singur pantofii și își leagă șireturile la pantofi.	☒ Exersați abilitățile copilului de autoservire în fiecare situație potrivită. Demonstrați, în caz de necesitate, copilului acțiunea și acordați-i ajutor s-o însușească.
58. Se îmbracă și dezbracă singur, uneori cu sprijin.	☒ Oferiți costumație în centrul de joc simbolic unde copiii pot exersa încheierea și descheierea nasturilor. ☒ Prevedeți timp în fiecare zi pentru activități de dezvoltare a motricității fine, valorificând situații de rutină: aranjarea mesei, aranjarea jucăriilor, pregătirea materialelor distributive pentru anumite activități, etc.
59. Utilizează independent și cu ușurință obiecte de diferite forme și dimensiuni.	☒ Propuneți copiilor jocuri cu apă și nisip pentru antrenarea degetelor. ☒ Oferiți ajutor pentru a soluționa problemele și a-și menține încrederea în forțele proprii.
60. Revine asupra sarcinii chiar dacă are dificultăți, este întrerupt/ă sau are anumite nemulțumiri.	☒ Discutați individual sau în grup sarcina, examinați alte posibilități de abordare și propuneți copilului să revină la ea. Îndemnați copilul să reflecteze asupra sarcinii și să revină. ☒ Oferiți suficient timp pentru a finaliza jocuri sau sarcini complexe. ☒ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea motricității fine****Standard 3. Copilul va fi capabil să realizeze compoziții plastice (desene, picturi, modelaje și aplicații).**De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
61. Lasă urme prin apăsare în plastilină, cocă de modelat; amprente colorate cu ajutorul degetelor pe coli de hârtie.	☞ Asigurați copilului un spațiu cu creioane de ceară, creioane mai groase, guaş, plastilină, cocă de modelat și desenați/modelați cu el pe foi mari (tip A3)
62. Rupe și mototoleşte bucăți mari de hârtie.	☞ Etc.

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
63. Mâzgăleşte cu creionul începând să imite semne longitudinale și circulare.	☞ Puneți la dispoziția copilului materiale de scris și încurajați-l să scrie și să deseneze. Apreciați-i permanent efortul.
64. Utilizează fără sprijin instrumente și materiale de desenat: creioane, cerate, markere, pensula.	☞ Desenați împreună, astfel încât copilul să poată observa poziția instrumentelor de scris și a corpului. Explorați utilizarea cât mai multor instrumente.
65. Colorează nerespectând conturul.	☞ Asigurați copilului suprafețe diferite pentru exersarea scrisului (la masă, pe șevalet, pe plăci de faianță cu acuarele, pe perete, vara cu apă, etc.).
66. Începe să deseneze oameni - capete și membre care pornesc direct de la cap.	☞ Nu insistați asupra respectării coloratului în contur în această etapă de vârstă. Puneți la dispoziția copilului pentru scris foi A3 sau suprafețe mari.
67. Trasează linia orizontală, face puncte.	☞ Ajutați copilul să deseneze pornind de la conturul mâinii, în locul degetelor fețe cu diferite expresii faciale (bucurie, tristețe).
68. Rulează, întinde plastilina (inel, bilă, turtă, balonaș).	☞ Inițiați activități cu plastilina/coca de modelat. Observați-l cum frământă boțul de plastilină între palme prin mișcări liniare și circulare ca să obțină forma obiectelor cunoscute.
69. Aranjează pe foaie și încleie imagini din 2-3 părți (omul de zăpadă, băsmăluța, o farfurie sau o aplicație decorativă).	☞ Propuneți copiilor forme gata (cerculețe, pătrate, dreptunghiuri), preventiv observând ce poate obține copilul din ele prin aranjare pe foaie.
70. Rupe bucăți mici dintr-o bucată mai mare de hârtie.	☞ Inițiați activități cu hârtia creponată/colorată). De ex: hrană pentru pușori, ploaia etc.
	☞ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea motricității fine****Standard 3. Copilul va fi capabil să realizeze compoziții plastice (desene, picturi, modelaje și aplicații).****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
71. Utilizează diverse materiale din centrul de artă (creioane, pensule, bureți etc.).	➤ Oferiți copilului variate materiale de desenat. ➤ Propuneți copilului activități de decupare, alcătuiind ozoare, lipindu-le consecutiv. De ex: confecționarea hăinuțelor pentru personajele preferate.
72. Copiază, conturează, decorează diverse forme.	➤ Exersați regulile de utilizare a instrumentelor, asigurând copilului un mediu securizat.
73. Taie în linie dreaptă sau curbă.	➤ Puteți exersa desenul corpului omenesc folosind oglinzi mari, atât pentru observarea corpului omenesc, cât și pentru pictarea pe oglindă conturul unei păpuși.
74. Lipește fragmente de hârtie și resturi vegetale pentru a crea o imagine	➤ Realizați împreună o carte despre trei lucruri pe care copilul le face înainte de a merge la culcare: adăugați imagini pentru a ilustra fiecare secvență; adăugați cuvinte; alegeți un titlu; desenați o imagine pe copertă; citiți cartea împreună cu membri familiei.
75. Desenează schița corpului uman cu mai multe detalii (corp, degete).	➤ Trasați pe hârtie conturul mai multor palme și/sau tălpi și apoi propuneți copilului să le coloreze. Apreciați efortul copilului de a colora în contur; folosiți imagini pe foi A4.
76. Începe să reprezinte povești și experiențe personale prin desene.	➤ Exersați modelarea obiectelor din câteva părți.
77. Colorează în interior și respectă deseori conturul imaginilor.	➤ Propuneți copiilor activități creative cu hârtie colorată, hartie De ex: «Autobuz»; «Jucării pentru brad»; «Felicitare».
78. Modelează obiecte din câteva părți, folosind diferite procedee de înfrumusețare (o ceasca sau castron, pe care îl va putea decora apoi cu margele sau orice alt material).	➤ Etc.
79. Pliază hârtia de formă dreptunghiulară /pătrată în două, pe mijloc, unind colțurile.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
80. Utilizează independent cu ușurință materiale ustensele și tehnici pentru a picta, modela, decupa.	➤ Elaborați împreună cu copiii compoziții plastice din puncte, linii, pete, aplicații din frunze, ornamentarea obiectelor. ➤ Experimentați împreună diverse instrumente (desen cu degetele, bureți, vată, pensula, markere, creioane, creta, etc.)
81. Modelează obiecte de diferite forme, respectând structura proporțională.	➤ Implicați copilul în activități plastice de modelare, elaborând împreună compoziții plastice.
82. Aplică motive ornamentale în compozițiile plastice.	➤ Susțineți copilul în inițierea modalităților de stilizare a formelor, îmbinări armonioase.
83. Face construcții din hârtie cu puțin sprijin, folosind tehnici diferite cunoscute. (pliere, origami, împletire, etc.)	De ex: încondeierea ouălor. ➤ Organizați excursii la muzee, expoziții lucrărilor meșterilor populari din localitate, la școala de arte. ➤ Propuneți copilului să confecționeze din diferite materiale: hârtie albă, colorată, glasată etc., combinând tehnici diferite de rupere, tăiere, lipire, îmbinare, pliere, împletire, origami. De ex: păpuși pentru teatrul de masa, teatrul degetelor, semn pentru carte, covoraș. ➤ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.3. Aspect specific: Dezvoltarea senzorio-motorie****Standard 4. Copilul va fi capabil să utilizeze simțurile în orientarea mișcărilor sale.**

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
84. Răspunde întorcându-se după sunetul sau atingerea percepută.	- Verificați nivelul de zgomot din apropierea copilului. Evitați expunerea lui la sunete puternice. - Stimulați vederea copilului cu jucării care pendulează, pe care le poate prinde. Indicați obiecte în jurul copilului numindu-le. - Legănați ușor copilul folosind brațele, un balansoar sau alte echipamente de joacă. - Oferiți copiilor obiecte din materiale și cu texturi diferite. - Numiți când vorbiți cu copilul culorile, forma, mirosurile, gusturile, temperatura aerului etc. - Explicați-i copilului când mâncarea sau alte obiecte sunt prea fierbinți sau prea reci și nu trebuie atinse. - Jucați-vă zilnic cu copilul. - Folosiți păpuși de pluș pentru a le transforma în personajele unei mici scenete. - Etc.
85. Focalizează vederea asupra obiectelor din apropiere sau depărtare.	
86. Explorează mediul cu mâinile și gura.	
87. Realizează coordonarea oculo-motorie în cadrul anumitor mișcări (pune obiecte mici într-un recipient mai mare.	
88. Explorează și reacționează la texturi și suprafețe diferite.	
89. Aruncă, lovește diferite obiecte pentru a scoate sunete.	

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
90. Ține cana și bea din ea fără ca să verse.	- Încurajați copilul să bea singur din cană. - Oferiți oportunități de activități fizice care integrează mișcarea cu utilizarea simțurilor (jocul umbrelor, pictura cu picioarele, mișcări la auzul unor semnale etc.) - Modelați mișcări ale copilului realizând anumite activități împreună cu el: dansuri, bătutul la toabă, cântatul la pian etc. - Oferiți jucării și obiecte din materiale și texturi diferite. Numiți-le. - Etc.
91. Realizează mișcări artistice împreună cu adultul, cum ar fi dansul pe muzică sau mișcări ritmice.	
92. Demonstrează coordonare oculo-motorie în jocurile de construcție, în realizarea puzzle-urilor, în înșirarea de obiecte pe ață etc.	
93. Utilizează în joc obiecte din texturi diferite (nisip, apă, frunze, pluș, plastic, burete etc.)	

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.3. Aspect specific: Dezvoltarea senzorio-motorie****Standard 4. Copilul va fi capabil să utilizeze simțurile în orientarea mișcărilor sale.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
94. Reacționează fizic corespunzător stimulilor din mediu (își îndoaie picioarele pentru a ateriza mai ușor, se mișcă mai repede pentru a evita un obstacol, se ferește, simte mirosuri supărătoare etc.).	- Utilizați jocuri care solicită simțurile și mișcarea corpului: jocuri de imitație, cântece cu comenzi etc. - Jucați jocuri în care copilul interpretează animale favorite. Le imită mișcărilor, sunetele. Inventează roluri
95. Imită animale prin mișcare, sunete, îmbrăcăminte etc.	- Oferiți oportunitatea de a utiliza echipamentul de joacă din spațiul de joacă din aer liber. - Realizați trasee cu obstacole pe care trebuie să le ocolească, să le escaladeze.
96. Demonstrează o mai bună coordonare oculo-motorie (prinde o minge care sare din pământ).	- Propuneți copilului să asculte interpretarea muzicii de către adult/ pedagog la instrumente muzicale elementare. - Stimulați copilul să folosească în jocuri (zornăitoarea, clopoței, tamburina, tobiță etc.)
97. Împinge obiecte către o destinație, se balansează în scrânciob, alunecă pe tobogan.	Etc.
98. Îndeplinește mișcări corespunzătoare caracterului muzicii audiate.	
99. Imită ritmul, folosind în jocuri instrumente muzicale.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
100. Recunoaște prin atingere/pipăit obiecte ascunse, fără să le vadă.	- Jucați jocuri de recunoaștere a formelor, materialelor, sunetelor prin implicarea simțurilor (auz, pipăit, miros): De ex: Jocul: Ce-i ascuns în săculeț? - Utilizați în jocuri exerciții de tipul „stop-start”. - Propuneți jocuri cu schimbarea mișcărilor la semnal, la schimbarea ritmului muzicii; jocuri cu schimbarea direcției și vitezei de mișcare.
101. Răspunde adecvat la diverse semnale de natură diferită (culoare, sunet, simboluri grafice).	Jucați jocul „Roboțelul cu telecomandă”. Solicitați copilului să redea în mișcări comenzile auzite.
102. Manipulează cu păpuși (de ex. păpuși care pot fi îmbrăcate pe mână, marionete etc.).	- Realizați un teatru de păpuși. - Implicați copilul în acțiuni de ajutor reciproc, de așezare a mesei, de curățenie, la locul de depozitare a materialelor.
103. Duce un pahar de apă plin dintr-o parte într-alta a camerei fără să verse.	Organizați și practicați activ în jocuri muzicale și ore distractive dansuri cu caracterul diferit De ex: dansurile-”Hora”, ”Sârba”, ”Alunelu”, etc.; jocuri muzicale din folclorul copiilor ”Paparuda”, ”Drăgaicile”, ”Ghicește dirijorul” muz. de G.Iosif, ”Castelul” folc.copiilor etc.
104. Coordonează mișcările în colectiv, respectând caracterul muzicii.	Propuneți diverse instrumente muzicale (jucării) pentru ca copilul să repete, apoi să improvizeze scurte motive ritmico-melodice individual și în ansamblu cu alți copii. Observați copilul în timpul improvizării.
105. Împrovizează scurte motive ritmico-melodice la instrumente muzicale pentru copii.	Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale**Subdomeniul 2: Dezvoltarea sănătății și igienei personale****A. 2.1. Aspect specific: Sănătatea și nutriția****Standard 5. Copilul va fi capabil să recunoască beneficiile unei alimentații sănătoase.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
106. Se hrănește prin alăptare, dacă există condiții propice.	✎ Creați un mediu relaxat, propice alăptării. ✎ Urmăriți copilul pentru a observa când îi este foame și când este sătul. ✎ Faceți din momentul mesei un moment agreabil și un prilej de a-l învăța să mănânce independent. ✎ Urmăriți copilul în timpul mesei pentru a observa dacă nu înghite bucați mari de hrană. ✎ Urmăriți copilul în momentul servirii mesei și atunci când sunt introduse alimente noi din toate grupele alimentare, în cantitățile recomandate de medici. ✎ Oferiți feluri de mâncare ce permit explorarea ei cu degetele (cereale, biscuiți mici etc.) ✎ Etc.
107. Își reglează viteza și intensitatea cu care mănâncă.	
108. Consumă o varietate de mâncăruri din toate grupele de alimente.	
109. Explorează mâncarea cu degetele.	

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
110. Recunoaște și mănâncă o mare varietate de produse alimentare.	✎ Vorbiți cu copilul despre importanța alimentației și a apei pentru sănătatea organismului. ✎ Încurajați copilul să bea apă pe parcursul zilei. ✎ Oferiți copilului posibilitatea de a alege între câteva variante de mâncăruri. ✎ Introduceți mâncărurile noi împreună cu cele preferate de copil. ✎ Propuneți copilului produse ce fac parte din diferite grupuri de alimente: grupa 1: cereale; grupa 2: legume și fructe; grupa 3: carne, pește, ouă, lactate; grupa 4: dulciuri și grăsimi. ✎ Etc.
111. Face diferența între lucruri care se mănâncă și cele care nu se mănâncă.	
112. Încearcă noi feluri de mâncare atunci când îi sunt oferite.	

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
113. Participă cu interes la pregătirea unor gustări sănătoase.	✎ Organizați activități de preparare a unor salate și implicați-i pe copii în pregătirea lor. Discutați despre fiecare aliment utilizat și despre importanța igienei alimentare și a unei alimentații sănătoase. ✎ Observați copilul cum se comporta în timpul mesei, cu ce viteză ia masa, cum mistuie hrana. ✎ Organizați activități în care să discutați despre fructele și legumele preferate a copiilor și despre importanța igienei alimentare și a unei alimentații sănătoase. De ex: cum se spală fructele și legumele și de ce este necesară spălarea lor. Etc.
114. Alege produse alimentare sănătoase de cele nesănătoase, cu sprijinul adultului.	
115. Își apreciază corect porția de mâncare.	
116. Cunoaște importanța fructelor și a legumelor pentru sănătatea omului.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
117. Explică funcțiile benefice sau dăunătoare ale anumitor alimente pentru organismul uman.	✎ Implicați copilul în prepararea, servirea și gustarea unei mese sănătoase. ✎ Discutați despre alimente care sunt mai sănătoase și mai nutritive decât altele. De ex: discutați despre beneficiile consumului de apă și riscurile consumului de băuturi îndulcite etc. ✎ Realizați activități de joc privind alimentația, servirea mesei și comportamentul sănătos în timpul mesei, în care copilul joacă roluri diferite. De ex: „De-a restaurantul”. ✎ Organizați cu copilul jocul didactic: «Vitaminele», «Unde s-au ascuns vitaminele?» ✎ Etc.
118. Recunoaște mulțimea produselor alimentare sănătoase dintr-un grup.	
119. Optează pentru consumarea fructelor și legumelor.	

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale**Subdomeniul 2: Dezvoltarea sănătății și igienei personale****A. 2.2. Aspect specific: Îngrijirea și igiena personală****Standard 6. Copilul va fi capabil să aplice reguli de menținere a sănătății și igienei personale.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
120. Se relaxează în timpul băii.	- Respectați programul de igienă al copilului. Faceți din momentele de igienă personală momente agreabile, vorbiți cu copilul, cântați-i în timp ce îi faceți baie, când îi schimbați scutecele, când îl îmbrăcați etc. - Arătați-i periuța lui/ei de dinți și pasta de dinți pentru copii, precum și cele ale celorlalți. - Modelați deprinderile copilului de a se spăla pe mâini și a se șterge, de a utiliza toaleta. Apreciați-l permanent. - Etc.
121. Reacționează la stimulii verbali în timpul momentelor rutinare de schimbare a scutecelor.	
122. Își spală și își usucă mâinile numai cu sprijinul adultului.	
123. Recunoaște periuța de dinți și pasta de dinți.	
124. Lasă să se înțeleagă dacă scutecul este ud sau plin, arătând spre el sau trăgând de el când este atins de adult.	

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
125. Folosește șervețele pentru a-și șterge nasul, cu sprijinul adultului.	- Discutați despre reguli de păstrare a igienei când îl sprijiniți în formarea acestor deprinderi („trebuie să punem mâna la gură când tușim sau strănutăm...”, etc.) - Modelați deprinderile copilului de a utiliza olița. Apreciați-l permanent. - Însoțiți copilul la baie și apreciați eforturile lui de a se spăla pe mâini singur și de a-și peria dinții etc. - Numiți stările de disconfort fizic cauzate de simptome ale unor boli, de ex. „mă doare burtica”, „sunt cald”, „că mi-e frig”. - Etc.
126. Demonstrează interes privind mersul la toaletă și o poate folosi în mod regulat la 36 de luni.	
127. Începe să -și perieze dinții cu sprijinul adultului.	
128. Își spală mâinile și le usucă în momentele potrivite cu slabă supraveghere.	

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
129. În majoritatea situațiilor, folosește șervețele pentru a-și șterge nasul și le aruncă după utilizare la coș;	- Puneți la dispoziția copilului permanent șervețele pentru a le utiliza la nevoie. - Supravegheați permanent respectarea rutinei în păstrarea igienei (spălatul mâinilor, al dinților etc.) - Creați un loc unde copiii să își poată păstra obiectele de igienă personală (săpunul, pieptenul, periuța de dinți etc.) - Propuneți jocuri precum „De-a magazinul” unde copiii pot utiliza produse de igienă personală (săpunuri, șamponuri, geluri de duș, paste de dinți, bureți de baie etc.). Apreciați de fiecare dată când copilul pune mâna la gură când tușește sau strănută și folosește șervețelul. - Realizați jocuri în grup mic în care unii copii sunt medici și alții pacienți. - Discutați despre simptomele unor boli. Etc.
130. În majoritatea situațiilor duce mâna la gură când tușește.	
131. Are grijă de nevoile de utilizare a toaletei-WC.	
132. Își spală mâinile și le șterge, înainte de masă și după utilizarea WC, fără sprijinul adultului.	
133. Își periază singur dinții.	
134. Spune când simte unele simptome de boală.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
135. Demonstrează independență în igiena personală (se spală și se șterge singur pe mâini, își acoperă gura cu mâna când strănută, când tușește, folosește independent toaleta, folosește batista, se spală pe dinți).	- Oferiți zilnic copilului posibilitatea de a-și exersa deprinderile de igienă personală. - Încurajați copilul care le respectă și amintiți constant de importanța respectării lor. - Realizați cu copilul cărțile despre sănătate. - Încurajați-i să realizeze desene, afișe, poezioare sau cântecele despre regulile sanitare. - Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale**Subdomeniul 2: Dezvoltarea sănătății și igienei personale****A.2.3. Aspect specific: Securitatea personală****Standard 7. Copilul va fi capabil să respecte reguli de securitate personală.**

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
136.Reacționează la atenționări ale adulților privind o situație periculoasă.	✎ Supravegheați permanent copilul și folosiți modalități de atenționare a lui în situații periculoase. ✎ Utilizați aceleași semnale pentru a obișnui copilul cu semnificația lor. ✎ Observați copilul atunci când interacționează cu adulții străini și cei apropiați. ✎ Explicați copilului permanent motivul pentru care interziceți un anumit comportament, care este pericolul pe care îl evitați („Nu, acolo nu e voie, pentru că....) ✎ Etc.
137.Poate fi distras de la un comportament periculos prin semnale, vorbe, mișcări,dar necesită susținere pentru a se opri.	
138.Face diferența între adulții care îl îngrijesc și străini.	
139.Urmează unele reguli și rutine stabilite.	

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
140. Evită pericolele (aragaz, fier de călcat, cuțite), dar nu oferă siguranța nesupravegherii.	✎ Folosiți jucăriile din centrul de joc simbolic sau alte centre pentru a discuta despre obiecte periculoase. ✎ Discutați despre accidente care se pot petrece și ce consecințe grave pot avea(pe stradă, în locuri publice, în parcul de joacă,în timpul discuțiilor cu persoane necunoscute etc.). ✎ Utilizați povestiri pentru a pune accent pe regulile de securitate personală în diverse contexte (pe stradă, în magazine, în locuri publice, în parcul de joacă etc.). ✎ Învățați copilul să vorbească despre experiența sa personală când a simțit pericole și intimidări de la cei vârstnici. ✎ Etc.
141. Demonstrează recunoașterea regulilor de protecție adecvate nivelului de înțelegere, chiar dacă nu le respectă întotdeauna.	
142. Acordă atenție indicațiilor privind situațiile periculoase. („dă-mi, te rog, mâna când traversăm strada”)	
143. Spune adultului când cineva îi face ceva rău.	

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică, a sănătății și igienei personale**Subdomeniul 2: Dezvoltarea sănătății și igienei personale****A.2.3. Aspect specific: Securitatea personală****Standard 7. Copilul va fi capabil să respecte reguli de securitate personală.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
144. Comunică adulților sau colegilor atunci când vede un comportament periculos.	✎ Utilizați imagini pentru a ilustra situații de risc (consum de lichide din sticle necunoscute, apropierea de un fier de călcat în priză, de flacăra etc. Propuneți copilului să vă spună ce ar face ei dacă s-ar afla într-o astfel de situație. ✎ Citiți povești, povestiri ce prezintă situații periculoase și discutați despre posibilitatea evitării lor sau a riscurilor pe care le presupun. ✎ Oferiți materiale, păpuși, hăinuțe, simboluri în centrul de joc simbolic unde copiii pot demonstra înțelegerea pericolelor, inclusiv și celor ce țin de abuzul sexual. ✎ Menționați permanent care este granița între sigur și periculos. ✎ Folosiți ieșirile în locuri publice pentru a discuta despre regulile de protecție și evitare a pericolelor. ✎ Observați copilul cât de ușor se desparte de gadgeturi. Oferiți activități alternative cum ar fi sportul, pictura, desenul, cititul împreună cu părinții sau semenii. ✎ Apreciați de fiecare dată respectarea regulilor. ✎ Propuneți copilului să analizeze diferite situații de utilizare a obiectelor periculoase. ✎ Organizați jocul didactic: « Ce se va întâmpla dacă...»; «Căsuța obiectelor periculoase». ✎ Etc.
145. Diferențiază atingerea sigură de cea periculoasă.	
146. Demonstrează înțelegerea regulilor de siguranță în sala de grupă/ grădiniță și acasă (nu ia medicamente în absența adultului, dar știe că medicamentele sunt utile în anumite situații).	
147. Demonstrează înțelegerea regulilor de siguranță în stradă și anticipează consecințele nerespectării acestor reguli. (Privește în stânga și în dreapta când traversează strada, în transportul public, cu bicicleta).	
148. Petrece în fața unui ecran de orice fel nu mai mult de 30 de minute.	
149. Cunoaște obiectele care necesită o aplicare prudentă. (cuțitul, foarfeca, acul etc.)	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
150. Nu se lasă ademenit (prin cuvinte/ obiecte) și nu merge cu persoane necunoscute, rămânând cu grupul.	✎ Folosiți povestiri pentru a discuta despre pericole și căi de acțiune în situații periculoase. ✎ Asigurați-vă că înțeleg care sunt persoanele în care pot avea încredere și pot apela în astfel de situații. ✎ Realizați un joc de rol cu diverse personaje care pot oferi ajutor în situații de risc (medici, pompieri, polițiști etc.). ✎ Utilizați exemple din viața personală a copiilor și a unor personaje artistice pentru a discuta despre comportamente dăunătoare și periculoase. ✎ Puneți în scenă situații posibile pentru a observa copilul cum procedează atunci când apar situații periculoase. De ex: «Mama a plecat la magazin, dar cineva sună la ușă». ✎ Folosiți povești, povestiri, discuții, desene animate în care copilul ar recunoaște situații de violență și abuz sexual. ✎ Organizați discuții individuale și de grup la tema: «Unde, cu cine și cum ne jucăm?» ✎ Discutați despre pericolele la care sunt supuși atunci când utilizează timp îndelungat gadgeturile. ✎ Discutați despre pericolele aduse omului de calamitățile naturale și a acțiunilor pe care trebuie să le întreprindă acesta pe parcursul lor. ✎ Etc.
151. Relatează unde și când trebuie să se adreseze după ajutor, identificând adulții care pot să-l sprijine în situații periculoase.	
152. Înțelege că unele comportamente pot fi dăunătoare organismului (fumatul, consumul de substanțe nocive, jocul cu chibriturile, cuțitul etc.).	
153. Respectă corespunzător regulile de comportare în grădiniță, acasă pentru a evita accidente, situațiile periculoase. (Nu deschide balconul, ferestrele, nu folosește fără supraveghere obiectele care pot fi periculoase).	
154. Recunoaște situații periculoase de abuz și violență.	
155. Cunoaște pericolul utilizării excesive a gadgeturilor. (tableta, telefonul mobil, televizorul și calculatorul.)	
156. Respectă corespunzător unele reguli de circulație și de comportare în stradă. (traversează strada, se joacă în locuri permise, merge doar pe trotuar etc.)	
157. Respectă reguli de comportare sigură în natură. (Nu atinge animale, insecte, ciuperci, plante necunoscute).	
158. Identifică pagubele aduse de calamitățile naturale asupra sănătății omului.	

B. DEZVOLTAREA PERSONALĂ, EMOȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ

Subdomeniu 1: Dezvoltarea personală

B.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea conceptului de sine

Standard 1. Copilul va fi capabil să se perceapă în mod pozitiv ca persoană unică cu caracteristici specifice.

Subdomeniu 2: Dezvoltarea emoțională

B.2.1. Aspect specific: Dezvoltarea autocontrolului emoțional

Standard 2. Copilul va fi capabil să-și adapteze trăirile și să-și controleze pornirile impulsive.

B.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea expresivității emoționale

Standard 3. Copilul va fi capabil să recunoască și să exprime adecvat o varietate de emoții.

Subdomeniu 3: Dezvoltare socială

B.3.1. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu adulții

Standard 4. Copilul va fi capabil să manifeste încredere în adulții cunoscuți și să interacționeze cu aceștia.

Standard 5. Copilul va fi capabil să ceară ajutorul când are nevoie.

B.3.2. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu copiii de vârstă apropiată

Standard 5. Copilul va fi capabil să interacționeze pozitiv cu copii de vârstă apropiată.

B.3.3. Aspect specific: Acceptarea și respectarea diversității

Standard 6. Copilul va fi capabil să recunoască, să aprecieze și să respecte asemănările și deosebirile dintre oameni.

B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social

Standard 8. Copilul va fi capabil să perceapă regulile și efectele acestora.

Standard 9. Copilul va fi capabil să-și asume responsabilități, să negocieze și să participe la luarea deciziilor.

Standard 10. Copilul va fi capabil să coopereze cu ceilalți.

Standard 11. Copilul va fi capabil să manifeste empatie față de celelalte persoane.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 1: Dezvoltarea personală****B.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea conceptului de sine****Standard 1. Copilul va fi capabil să se perceapă în mod pozitiv ca persoană unică cu caracteristici specifice.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
159. Își explorează propriul corp.	Îngrijiți cu afecțiune copilul. răspundeți tuturor nevoilor lui pentru dezvoltarea atașamentului, acordați-i timp pentru a-și explora corpul.
160. Reacționează prin sunete și gesturi când își aude numele.	Folosiți numele copilului în timpul interacțiunilor.
161. Se recunoaște în oglindă	Puneți la dispoziția copilului oglinzi care nu se sparg pentru a se privi și a se juca în fața lor.
162. Manifestă propriul „Eu” prin controlul asupra acțiunilor celorlalți (de ex., când îi spune / arată adultului „Stai aici!”, îl trage de mână etc.)	- Faceți-vă timp să interacționați afectiv cu copilul și să-i ghiciți intențiile de comunicare. Când copilul face ceva bine, exprimați-vă aprecierea. Chiar și un zâmbet sau un cuvânt îl vor face să se simtă important. - Etc.

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
163. Își spune numele și vârsta, dacă e întrebat/ă.	Folosiți numele persoanelor cu care interacționează.
164. Atrage atenția asupra sa în fotografii sau oglindă exprimând apartenența de gen (Sunt fetiță. Sunt băiat.).	- Facilitați copiilor preocuparea de a se autoevalua: sunt frumos, sunt murdar etc. - Fiți conștienți de această etapă firească de dezvoltare, dar ajutați-l pe copil să înceapă treptat să împartă obiectele cu alții.
165. Își recunoaște propriile obiecte („al meu”).	Cultivați copiilor imaginea de sine pozitivă, „evitând stereotipurile de gen de tipul „fetițele sunt drăguțe”, „băieții sunt puternici”.
166. Se joacă singur/ă, își găsește de lucru perioade scurte (10-15 minute).	Dați copilului ocazia să se joace singur perioade scurte, în edii sigure.
167. Devine conștient că este observat (poate exagera sau repeta o acțiune).	Abțineți-vă de la replici critice (Nu te ... !); încercați să răspundeți cu interes și adecvat, după necesitate îndrumând acțiunile copilului.
168. Testează limitele propriilor posibilități în raport cu mediul (ce poate, ce nu poate face).	Oferiți copilului posibilități de a experimenta, posibilități în raport cu mediul dar stabiliți limite clare și explicațiile;
169. Demonstrează propriul „Eu” răspunzând „Nu” la cererile adultului sau insistând „Eu singur”.	- Lăsați copilul să facă tot mai multe lucruri singur, stimulați-l dorința de a fi independent, de a se simți important și responsabil. - Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 1: Dezvoltarea personală****B.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea conceptului de sine****Standard 1. Copilul va fi capabil să se perceapă în mod pozitiv ca persoană unică cu caracteristici specifice.**De la 3 la 5 ani
(37-60 luni)De la 5 la 7 ani
(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin	Indicatori	Practici de sprijin
170. Își spune corect numele și prenumele și folosește corect pronumele (nu mai folosește persoana a III-a pentru a se referi la sine).	- Dați copilului ocazia de a se prezenta în situații diferite (la joacă, la grădiniță, la medic, la întâlnirile cu vecinii). - Notați numele copilului și datați toate lucrările.	175. Cunoaște ziua, luna, orașul și țara în care s-a născut, număr de telefon.	Utilizați jocul dramatic pentru a conștientiza valoarea instrumentală a acestor informații, de exemplu când se prefacă că sună la salvare sau la pompieri, trebuie să comunice numele, adresa, telefonul.
171. Se auto-identifică ca persoană care gândește („Eu cred”), are corp și simțuri („Mi-e frig”, „Mi-i foame”...)	Construiți oportunități pentru a vorbi despre sine și despre ceilalți, cu referire și la caracteristici lingvistice și culturale diferite.	176. Își caracterizează aspectul sau exterior.	Realizați împreună cu copiii calendarul zilelor de naștere, pe care îl folosiți la clasă pentru a pregăti aniversările.
172. Descrie membrii familiei și relațiile de rudenie (părinți, bunici, frați).	Facilitați descrierea vieții în familie, valorificând diferențele privind structura familiei (familie monoparentală, părinți divorțați, etc.), caracteristici economice, profesionale, culturale, lingvistice sau mediu de rezidență. Invitați membri ai familiei în activitățile din grădiniță.	177. Împărtășește celorlalți informații despre sine (numele, prenumele, ziua și luna de naștere, orașul și țara în care s-a născut, număr de telefon etc.) și despre părinții și bunicii săi (vârsta, meseria etc.).	Încurajați copiii să-și examineze și să-și caracterizeze verbal exteriorul, să se autocaracterizeze după gen și vârstă; după preferințe, interese. Propuneți copiilor să-și facă, dacă doresc, autoportretul.
173. Face alegeri conștiente ale activităților pe care dorește să le realizeze (desen, lectură, joc de masă).	Încurajați-i să povestească sau să deseneze propria familie.	178. Dă dovadă de încredere în propriile abilități acționând în mod independent când realizează ceva.	Adresați-vă copiilor pe nume și cereți-le să se adreseze unul altuia pe nume; folosiți jocuri pentru a memora numele celorlalți colegi din grupa de grădiniță.
174. Îi oferă satisfacție faptul că adultul observă reușitele lui.	- Oferiți-i posibilități de a alege și ajutați-l să vadă implicațiile alegerii respective. - Etc.	179. Se implică cu ușurință în activități și relații noi.	- Învățați-l să se prezinte: „Mă numesc Ionel Șaga. M-am născut pe data..., în anul. Locuiesc în orașul Chișinău, pe strada... etc.” și să povestească despre părinții și bunicii săi. - Propuneți copilului să-și aleagă activități în grădiniță, reflectând la ce poate face mai bine și ce preferă; discutați individual și în grupuri mici despre preferințele copiilor; Convorbiri pe teme „Activitatea mea preferată”, „Locul meu preferat”, „Jocul meu preferat”, ș.a. - Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 1: Dezvoltarea personală****B.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea conceptului de sine****Standard 1. Copilul va fi capabil să se perceapă în mod pozitiv ca persoană unică cu caracteristici specifice.**

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
180. Numește numele și prenumele, orașul/satul și strada unde locuiește.	☒ Apreciați succesele copiilor provocându-i să mai încerce ceva adăugător (să extindă activitatea - „Să vedem ce se întâmplă dacă mai...”). ☒ Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
181. Manifestă deprinderi de auto-dirijare în activități.	☒ Încurajați copilul să descrie acțiunile sale și ale copiilor în general; discutați despre ce poate face fiecare din ei. Implicați fetele în jocuri care dezvoltă nu numai abilitățile verbale (prin jocul cu păpușile), ci și abilitățile cognitive și motorii, oferindu-le oportunitatea de a se simți competente în cât mai multe domenii de activitate. Dovediți atenție față de diferențele de gen (s-a constatat că fetele primesc mult mai frecvent laude și aprecieri decât băieții și mai puține penalizări din partea adulților). ☒ Încurajați adresarea de complimente. ☒ Încurajați experimentarea într-un mediu securizat. ☒ Amenajați în casă și în sala de clasă un colț în care se poate retrage când se simte obosit/ă, trist/ă (puteți pune perne pe jos, poate asculta muzică la căști); respectați nevoia de intimitate a copilului. ☒ Descrieți în cadrul activităților <i>calitățile bărbătești pe care trebuie să le posedă un adevărat bărbat</i>: (bărbătos, cavalerismul, generos) pentru a deveni apărătorul familiei sale, respectuos față de membrii familiei, în special față de genul opus (bunică, mama, soră etc). La întrebarea <i>Ce calități trebuie să posedă fetele domnițe? Este necesar să le învățăm pe fete să fie gingașe, feminine, grijulii și atente față de membrii familiei și față de colegii săi în diverse situații.</i> ☒ Consolidați imaginea pozitivă prin evidențierea calităților copiilor, a faptelor bune pe care le fac. ☒ Organizați jocul „Să facem cunoștință” (copilul se prezintă, povestește despre sine). Învățați-i deopotrivă pe copii (fete cât și băieți) să își exprime bucuria și fericirea, deoarece se pare că ei simt fericirea în mod similar, doar că fetele sunt învățate să și-o exprime, iar băieții sunt învățați să și-o controleze. ☒ Etc.
182. Solicită liniște și spațiu (preferă un loc unde să se retragă pentru a se odihni sau a sta singur, își creează astfel de spații).	
183. Are o imagine pozitivă despre sine (are încredere că poate, că reușește, își știe calitățile, nu se teme să încerce etc.).	
184. Evidențiază calitățile bărbătești caracteristice unui bărbat adevărat și calitățile feminine unei fete, domnițe.	
185. Descrie cum își imaginează armonia în viitoarea sa familie.	

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 2: Dezvoltarea emoțională****B.2.1. Aspect specific: Dezvoltarea autocontrolului emoțional****Standard 2. Copilul va fi capabil să-și adapteze trăirile și să-și controleze pornirile impulsive.**

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
186. Încetează să semnaleze prin sunete și mișcări că are un disconfort sau dorește ceva după ce adultul l-a sesizat.	- Asigurați confortul copilului stând aproape de el și comportându-vă conform rutinei familiare. De ex: Adultul vorbește calm, îl ia în brațe, îi schimbă scutecul sau îl alină ca să se relaxeze. - Manifestați grijă și preocupare pentru nevoile copilului, comportați-vă astfel încât copilul să simtă că sunteți aproape de el atunci când schimbați elemente de mediu (de exemplu când plecați de acasă). - Puneți la dispoziția copilului obiectele cu care este obișnuit și care îl liniștesc (suzeta, melodia de culcare, jucărie, pled, etc.). - Etc.
187. Își găsește singur/ă alinare când este obosit/ă (de ex. ține o jucărie sau pledul preferat)	

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
188. Caută sprijin emoțional când trăiește emoții intense.	- Discutați probleme legate de emoții, transmițând astfel copiilor ideea că acceptați că există asemenea probleme și că le oferiți sprijinul; asemenea discuții contribuie la conștientizarea de către copil a diferitelor stări emoționale pe care le experimentează. - Organizați jocuri cu mișcare la semnale. - Încurajați copiii să-și amâne realizarea dorințelor pe un timp. - Etc.
189. Începe să-și controleze pornirile/ impulsurile (spune „nu” obiectelor pe care i se interzice să le ia).	

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 2: Dezvoltarea emoțională****B.2.1. Aspect specific: Dezvoltarea autocontrolului emoțional****Standard 2. Copilul va fi capabil să-și adapteze trăirile și să-și controleze pornirile impulsive.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
190.Își așteaptă rândul.	☒ Puneți la dispoziția copiilor un ceas, o clepsidră care să-i atenționeze atunci când timpul pentru un anumit joc a expirat sau este rândul altui copil să se joace cu jucăria respective. ☒ Folosiți în mod repetat îndemnuri de tipul: „Acum așteptăm ...”, „Întâi faci...”, apoi faci ...”, „Facem rândul, apoi...”.
191.Se calmează cu ajutorul adultului	☒ Exprimați emoții pozitive, pentru a modela copiilor căi pozitive de a răspunde celorlalți și evenimentelor din viața lor (părinții care exprimă emoții negative modelează abordări ostile, dereglate, de a face față emoțiilor). ☒ Când copilul este trist sau agitat oferiți-i atenție, alinați-l propunându-i să răsfoiți împreună o carte frumos ilustrată, construiți ceva împreună de ex. ” un garaj, o casuță pentru iepuraș...).
192.Face față sarcinilor dificile fără să manifeste frustrări foarte mari	De ex: merge într-un loc liniștit, privește filmulețul preferat, cere să i se citească din cartea îndrăgită, solicită o jucărie). ☒ Discutați cu copiii și despre emoții pozitive și despre emoții negative. A nu vorbi despre emoții negative poate induce copiilor ideea că emoțiile nu trebuie exprimate, ceea ce afectează capacitatea de reglare emoțională a acestora. ☒ Sugerați activități interesante pentru copii sau încorporați sarcina dificilă în ceva plăcut.
193.Are răbdare până i se oferă atenție sau o recompensă.	☒ Oferiți explicații referitoare la realizarea sarcinilor, modelați prin propriul comportament disponibilitatea de a face ceea ce ți se cere, îndrumați copiii în coordonarea acțiunilor pentru atingerea scopului.
194.Face referire la dorințele și gândurile celorlalți când interpretează comportamentul lor.	☒ Creați în mod regulat situații în care să fie motivați să amâne o recompensă imediată, dar mică, pentru o recompensă ulterioară unei activități, dar mai substanțială (ex. „Tu poți să te uiți la desene animate, dar dacă nu îți strângi toate jucăriile acum nu mai avem timp să mergem la Zoo”). ☒ Selectați situații din viața copiilor și demonstrați copiilor că fiecare copil are dorințele și nevoile sale. Valorificați momentele potrivite în situațiile cotidiene pentru a-i ajuta să țină cont de dorințele și nevoile altora.Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
195. Își controlează exprimarea sentimentelor (mai ales a celor negative).	☒ Încurajați autoevaluarea copilului și nu faceți comparații cu alți copii: copiii devin critici cu ei înșiși în caz de eșec. ☒ Manifestați expresivitate emoțională pozitivă, care construiește credințele copiilor referitoare la cât de multe și ce tipuri de expresii emoționale sunt adecvate și eficiente în interacțiunile sociale și ce cunoștințe pot eficientiza autoreglarea și abilitățile sociale. Părinții își pot învăța copilul despre regulile privind modurile de exprimare a emoțiilor și strategiile de a face față emoțiilor. Acest antrenament parental sporește abilitatea copiilor de a-și inhiba emoțiile negative, de a le atenua, de a-și focaliza atenția și regula propriile emoții.
196. Rămâne calm când situația se modifică sau când nu reușește să realizeze ceva (își controlează furia).	☒ Construiți situații în care copiii să recunoască valoarea socială a mesajului emoțional. ☒ Dați deopotrivă fetelor și băieților posibilitatea de a-și exersa controlul furiei (s-a constatat că mamele și tații acceptă mai bine exprimarea furiei la băieți decât la fete). Învățați-i pe băieți să acorde mai mare atenție suferinței celorlalți, și atât mamele, cât și tații să vorbească cu băieții despre emoții pozitive și despre tristețe.
197. Își controlează impulsurile cu ajutorul adultului, exprinându-și propriile trăiri în mod constructiv, fără să se certe.	☒ Discutați cu copiii comportamentul anumitor personaje care ilustrează faptul că recunoașterea greșită a mesajului emoțional atrage după sine apariția unor dificultăți în relațiile sociale. ☒ Creați situații în care copiii să recunoască emoțiile pe baza componentei non-verbale expresia facială, postură și să interpreteze corelarea acestora cu contextul.
198. Își modifică expresia și comportamentul în funcție de context.	☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 2: Dezvoltarea emoțională****B.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea expresivității emoționale****Standard 3. Copilul va fi capabil să recunoască și să exprime adecvat o varietate de emoții.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)****De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin	Indicatori	Practici de sprijin
199. Țipă, utilizează expresii faciale și mișcări corporale pentru a-și exprima emoțiile și a le fi satisfăcute nevoile.	- Reacționați pozitiv (verbal sau prin expresii faciale) la plânsul copilului sau la alte comportamente prin care acesta se exprimă. - Jucați-vă cu copilul provocându-i reacțiile prin grimase, mișcări neobișnuite sau sunete amuzante (de tipul Cucubau).	202. Devine din ce în ce mai conștient de sine și î-și exprimă emoțiile cum ar fi (gelozia, afecțiunea, mândria, rușinea, teamă, bucurie, tristețe).	- Ajutați-i pe copii să înțeleagă cuvintele care exprimă emoții; cuvintele referitoare la emoții pun probleme copiilor, deoarece se referă în parte la stări emoționale neobservabile. - Inițiați jocuri de dezvoltare a expresivității, prin care copiii să simuleze o expresie de bucurie, entuziasm, tristețe, frică, etc.
200. Se încruntă când nu reușește să facă ceva.	- Încurajați copilul să continue „Foarte bine!”, „Bravo!”, „Aproape ai reușit!” și arătați-i cum să rezolve problema cu care se confruntă (dacă după mai multe încercări nu reușește singur/ă). - Etc.	203. Manifestă emoții față de persoane cunoscute, animale sau jucării folosind expresii non-verbale și verbale.	- Analizați expresiile personajelor din desene animate. - Insistați pe exprimarea verbală și nonverbală a emoțiilor trăite mai ales în cazul copiilor care sunt frustrați, furioși sau iritabili.
201. Îi place să se joace și poate să plângă când jocul ia sfârșit.		204. Descoperă propriile stări emoționale și înțelege că este firesc să fii uneori trist, supărat, etc.	Stimulați copiii să vorbească despre emoțiile lor, să redea verbal și prin mimică emoțiile personajelor din filme și cărți.
		205. Manifestă emoții pozitive când este îmbrăcat într-o haină nouă de sărbătoare (o rochie nouă, o cămașă modernă, costum național, etc.) pentru a participa la un eveniment special.	- Utilizați jocuri de selectare a cuvintelor despre emoții, a poeziilor, poveștilor despre dispoziție, sentimente. - Analizați în cadrul activităților elementele costumului național pentru femei și bărbați. Vorbiți-le despre faptul că este o mândrie să fie purtat la sărbători. - Analizați în cadrul activității despre alegerea corectă a vestimentației (o zi obișnuită și zi de sărbătoare), să le formăm bunul gust în alegerea culorilor și să le poată selecta corespunzător anotimpului, cu ajutorul adultului. - Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 2: Dezvoltarea emoțională****B.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea expresivității emoționale****Standard 3. Copilul va fi capabil să recunoască și să exprime adecvat o varietate de emoții.**De la 3 la 5 ani
(37-60 luni)De la 5 la 7 ani
(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin	Indicatori	Practici de sprijin
206. Folosește jocul de rol pentru a înțelege, exprima și răspunde la emoții.	- Fiți partenerii copilului în jocuri de rol, astfel încât să preia stilul de expresivitate facială comportamentul verbal și non-verbal. - Folosiți reflectarea sentimentelor, în faza în care copiii învață despre emoții și încă nu le știu denumirea: nu întrebați copilul cum se simte, ci încercați să identificați emoția copilului și apoi să o transmiteți acestuia sub formă de întrebare sau afirmație. - În conversațiile zilnice cu copiii nu faceți doar referiri directe la emoții, ci și interpretări ale emoțiilor apărute în interacțiunile sociale. Oferiți explicații pentru aceste interpretări ale emoțiilor, deoarece ele oferă copiilor o teorie causală implicită și împărtășită causal.	212. Își exprimă emoțiile prin joc și activități artistice (cântec, desen, modelaj).	- Propuneți jocuri de asociere a sunetelor, a culorilor, a mișcărilor cu diverse emoții. - Demonstrați unele variante de exprimare a emoțiilor. - Discutați cu copiii despre muzică și emoții. - Implicați copiii în diferite activități artistice (pictură, colorat) și întrebați-i ce fac și cum anume se simt. Dacă încep să vă descrie un eveniment, un vis sau o emoție simțită, ascultați-i cu atenție și oferiți-le sprijin spunând "Înțeleg" sau "și apoi?" - Încurajați în permanență copiii să utilizeze cuvinte și expresii ce denumesc stări emoționale. Adresați copiilor întrebări de genul: „Cum te simți?”, „Cum te face acest lucru să te simți?”, „Cum te simți atunci când...?” pentru a-i ajuta pe copii să-și identifice propriile emoții. Copiii vor învăța astfel că este normal să experimenteze diverse emoții și să vorbească despre ele.
207. Asociază corect emoțiile cu cuvintele și expresii faciale.	În conversațiile zilnice cu copiii nu faceți doar referiri directe la emoții, ci și interpretări ale emoțiilor apărute în interacțiunile sociale. Oferiți explicații pentru aceste interpretări ale emoțiilor, deoarece ele oferă copiilor o teorie causală implicită și împărtășită causal.	213. Împărtășește celorlalți trăirile/ emoțiile sale (copiilor de vârstă apropiată, adulților din anturaj).	Încurajați în permanență copiii să utilizeze cuvinte și expresii ce denumesc stări emoționale. Adresați copiilor întrebări de genul: „Cum te simți?”, „Cum te face acest lucru să te simți?”, „Cum te simți atunci când...?” pentru a-i ajuta pe copii să-și identifice propriile emoții. Copiii vor învăța astfel că este normal să experimenteze diverse emoții și să vorbească despre ele.
208. Are mimică adecvată sensului emoțiilor transmise de altcineva.	- Citiți-i copilului cărți despre emoții. - Dați copiilor posibilitatea să discute despre faptul că unele comportamente expresive emoțional le folosesc pentru a substitui, masca, diminua sau maximiza expresivitatea lor emoțională în concordanță cu anumite situații și în scopul autoconservării.	214. Reacționează emoțional într-o manieră adaptativă și flexibilă în contexte sociale și fizice variate.	Cultivați flexibilitatea emoțională, care presupune reevaluarea rapidă a situațiilor care provoacă emoții, accesul la o gamă largă de emoții și atingerea scopurilor propuse. Acordați sprijin suplimentar copiilor care în familii sunt nevoiți să se adapteze la medii dificile sau stresante (copiii expuși la violență domestică sau în comunitate, care trăiesc cu părinți depresivi, care au o vulnerabilitate temperamentală la stres).
209. Își exprimă starea de spirit și sentimentele utilizând o gamă variată de cuvinte și expresii ("Sunt fericit / trist/ supărat/ speriat/)		215. Își verbalizează frustrarea și spune "Nu" presiunilor din partea semenilor, copiilor mai mari sau adulților.	

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 2: Dezvoltarea emoțională****B.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea expresivității emoționale****Standard 3. Copilul va fi capabil să recunoască și să exprime adecvat o varietate de emoții.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
210. Folosește reguli de exprimare emoțională adecvate cultural.	De ex: Un copil își exagerează exprimările afective plângînd pentru a câștiga atenție sau a primi răspuns din partea adulților). reacționați astfel încât copilul să perceapă că ați decodat corect expresiile lui emoționale.
211. Reacționează emoțional la perceperea operelor de artă prezentate de adult (texte artistice, fragmente muzicale, opere de artă plastică)	☒ Povestiți expresiv povești, utilizând timbrul și intonația vocii când joacă rolul lupului, ursului etc. ☒ Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
216. Manifestă sentimente de mândrie națională atunci când îmbracă costumul național, respectând tradițiile și obiceiurile populare în familie, la grădiniță, în orașul/satul natal.	☒ Dialogați cu copiii despre emoțiile trăite la activitățile din grup (vizionarea filmelor, audierea muzicii, dansuri, audierea poveștilor, etc.). ☒ Examinați poze, fotografii, propuneți copiilor să identifice emoțiile. Aplicați jocuri de tip „Omul vesel, omul trist” ☒ Utilizați mesajele la persoana întâi pentru exprimarea propriilor emoții, păreri, așteptări (de ex: în loc de „Tu m-ai supărat” puteți spune „M-am supărat când nu ai venit la mine”, astfel îi veți învăța pe copii să se exprime și ei în același mod).
217. Manifestă bucurie și interes pentru valorile creațiilor populare, cunoașterea tradițiilor, frumusețea folclorului, dansului, cântecului și portului popular, casei părintești, obiceiurilor și tradițiilor naționale.	☒ Stimulați denumirea emoțiilor de către copii la reamintirea unor evenimente care devin o etichetă verbală a emoțiilor provocate de acel eveniment sau comportament. ☒ Încurajați copiii, oferind întăriri pozitive ori de câte ori aceștia au făcut față unei situații frustrante, precizându-le exact ceea ce au făcut, în acest fel veți promova realizarea a cât mai multe comportamente pozitive de către copii.
218. Împărtășește emoțiile celorlalți despre locurile pitorești vizitate în Moldova.	☒ Promovați și mențineți tradiția, specificul și identitatea națională.
219. Exprimă sentimente de dragoste și respect pentru limba și cultura poporului nostru, semnele specifice țării- simbolurile de stat și unele sărbători naționale.	☒ Oferiți copiilor oportunitatea de a înțelege imensitatea tezaurului nostru folcloric în care arta populară este o minunată oglindă în care se reflectă cu cea mai mare intensitate frumusețea plaiului natal, istoria și mai ales sufletul neamului.
220. Își exprimă sentimente în baza oprelor literare despre valorile universale: Bine, Adevăr, Frumos, Sacru, Toleranță.	☒ Formați copiilor reprezentări despre simbolurile de stat. ☒ Reprezentări legate de unele evenimente și sărbători din istoria poporului nostru cât și unele sărbători naționale (să se dezvolte sentimente de dragoste pentru limba și cultura poporului nostru). ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.1. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu adulții****Standard 4. Copilul va fi capabil să manifeste încredere în adulții cunoscuți și să interacționeze cu aceștia.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
221. Copilul se liniștește în prezența adulților cu care este obișnuit.	☒ Manifestați dragoste și afecțiune în comportamentul față de copil. Comportați-vă afectuos și calm cu copilul. ☒ Adresați-vă copilului pe nume, zâmbiți-i, vorbiți-i, îmbrățișați-l. Încurajați-l să imite gesturi și sunete produse de adulții cu care este obișnuit. De ex: zâmbeste, gângurește, dă din mâini, atinge ușor cu palma pentru a atrage atenția, întinde mâinile pentru a fi luat în brațe). ☒ Vorbiți-i și cântați-i copilului frecvent, mai ales atunci când îl hrăniți și schimbați. ☒ Reacționați la gesturile inițiate de copil. ☒ Asigurați un mediu populat de persoane de încredere, asigurați că este în siguranță. Ajutați-l pe copil să își depășească teama. ☒ Etc.
222. Inițiază și menține interacțiuni cu adulții care îl îngrijesc.	
223. Folosește mișcări corporale – gesturi, arătând preferința față de unii dintre adulți pentru a iniția interacțiuni sociale.	
224. Folosește mișcări corporale – gesturi pentru a iniția interacțiuni sociale (de ex. atinge ușor cu palma pentru a atrage atenția, întinde mâinile pentru a fi luat în brațe).	
225. Manifestă teama de separare prin plâns (când nu vede adulții cu care este obișnuit sau în prezența străinilor).	

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
226. Se atașează de un adult, altul decât persoana care l-a îngrijit.	☒ Oferiți copilului posibilitatea de a interacționa cu alți adulți de încredere, în afara celor care îl îngrijesc. ☒ Manifestați empatie și înțelegere față de reacțiile copilului. ☒ Încurajați copilul și oferiți modele de comportamente variate, care să evite reproducerea unor stereotipuri de gen (lectură, activități casnice, de petrecere a timpului). • Manifestați receptivitate la mesajele verbale și non-verbale inițiate de copil, jucați-vă împreună. Copilului îi place când adultul face diferite lucruri pentru plăcerea lui: îi umflă jucăriile pneumatice, îi citește, construiește ceva pentru el. ☒ Cereți ajutor și discutați cu copilul despre ce înseamnă a oferi și primi ajutor (când apar situații relevante pentru acest subiect) Copilului îi place când adultul face diferite lucruri pentru plăcerea lui: îi umflă jucăriile pneumatice, îi citește, construiește ceva pentru el.. ☒ Folosiți expresii și comportamente pozitive atunci când vă despărțiți de copil. ☒ Adresați-vă copiilor pe nume și descurajați folosirea excesivă a pronumelor personale, care generează ambiguități (ei, ea, el. etc.). ☒ Etc.
227. Își exprimă nevoia de securitate în situații de disconfort (neplăcute) sau periculoase căutând adulții în care are încredere.	
228. Imită activitățile adulților (ajută la strângerea jucăriilor, se prefac că citește sau gătesc lângă adultul care face acest lucru).	
229. Interacționează pozitiv și se joacă împreună cu adulții.	
230. La solicitare, oferă sprijin adulților.	
231. Cu sprijin se desparte de adulții cu care este obișnuit (fără a arăta foarte multă teamă ca în cazul copiilor mici) pentru a rămâne într-un mediu familiar.	
232. Știe numele fraților sau surorilor.	

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.1. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu adulții****Standard 4. Copilul va fi capabil să manifeste încredere în adulții cunoscuți și să interacționeze cu aceștia.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
233. Se desparte de membrii familiei cu ușurință și interacționează cu alți adulți (de ex. educatoarea, personalul grădiniței).	- Ca educatori, întâmpinați copiii cu o atitudine caldă, prietenoasă. Inițiați conversații despre lucruri care îl interesează, îi fac plăcere. Permiteți copilului să aducă de acasă un obiect care îi este drag pentru a-i asigura transferul afectiv către mediul grădiniței și inițiați interacțiuni pornind de la lucrurile care îl interesează. - Folosiți formule de salut adecvate diferitelor momente ale zilei și situații sociale și atrageți atenția asupra utilizării lor în parc, la grădiniță, în alte medii sociale. - Încurajați-l și lăudați-l pentru comportamentul pozitiv în relația cu adulții. Manifestați aceleași reacții față de copii, indiferent de genul lor; să nu aveți așteptări mai mari de la fete în ceea ce privește controlul emoțional și utilizarea unor strategii de reglare mai sofisticate decât de la băieți.
234. Utilizează cele mai simple formule de politețe (mulțumesc, poftim, cu plăcere etc.)	- Încurajați exprimarea sentimentelor pozitive față de adulți, oferiți oportunități de a interacționa respectuos cu adulții. - Discutați și cu băieții mai mult despre întregul spectru de emoții și evitați exagerările în descurajarea emoțiilor negative, deoarece băieții vor deveni astfel mai puțin expresivi emoțional decât fetele.
235. Exprimă verbal sentimente față de anumiți adulți („o iubesc pe ...”) și mesaje de mulțumire (mulțumesc mamă/tată pentru ...)	- Angajați copiii în sarcinile cotidiene și cooperați cu aceștia (uda-tul florilor, aranjarea mesei) evitând reproducerea stereotipurilor de gen. - Demonstrați că pentru realizarea unei sarcini, adeseori este nevoie de contribuția mai multor oameni. Comentați cu copiii că fiecare contribuție contează. - Facilitați copilului punerea în practică a unor comportamente care constituie premisele abilităților sociale, care în viitor îl vor ajuta să fie eficient în interacțiunile cu ceilalți astfel încât să atingă scopul stabilit.
236. Ajută din proprie inițiativă adultul în sarcini simple.	Etc.
237. Din când în când, inițiază lucruri, care știu că le vor place - îi vor bucura pe adulți.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
238. Interacționează cu ușurință cu adulți familiari din comunitate (părinți, bunici cunoscuți la locul de joacă, vecin, educatoarea, medic pediatru sau medic de familie, vânzătorul de la magazinul din cartier, etc.).	Facilitați interacțiunile cu adulții în diverse contexte sociale și încurajați comunicarea cu aceștia și participarea la acțiuni (de exemplu să ceară informații, să răspundă la întrebări, să facă cumpărături simple). În grădiniță sau familie, jucați-vă de-a cumpărătorul și vânzătorul, medicul și pacientul, etc.
239. Interacționează adecvat cu adulții (nu îi întrerupe).	Manifestați respect și încredere față de copil, discutați despre relațiile cu ceilalți, despre activitățile zilnice și evenimente semnificative pe care le-a trait.
240. Manifestă respect față de părinți și bunici, acordându-le ajutor când au nevoie în activitățile gospodărești/ în curte/pe stradă.	- Oferiți un model adecvat de comunicare evitând întreruperea copilului atunci când acesta vorbește. - Discutați și demonstrați copiilor regulile de comportare, încurajați respectarea lor. Discutați despre întâmplări cotidiene sau povestiri în care copiii s-au comportat sau nu s-au comportat respectuos cu membrii familiei.
241. Identifică legăturile dintre bunici, părinți și nepoți, realizând un arbore genealogic al familiei.	Invitați adulți în sala de grupă (cadre didactice, părinți, alți invitați) și salutați-i și vorbiți-le politicos de fiecare dată când vă adresati acestora. Apreciați copiii care utilizează formulele de politețe.
242. Distinge menirea casei ca loc de trai al familiei și identifică obligațiunile pe care le posedă fiecare membru al familiei.	Organizați plimbări și vizite în locuri publice. Atrageți atenția asupra modului de adresare. Jocul „Cuvinte magice”.
243. Folosește formule de politețe în vorbirea curentă, nu numai la grădiniță dar și în alte situații.	Oferiți exemple și modelați comportamentul copilului interacționând respectuos cu ceilalți; repetați cu copilul formulele adecvate de politețe, de exemplu în jocurile La doctor, La cumpărături, La teatru, etc.
244. Recunoaște situațiile de abuz ale adulților asupra copiilor (abuzul fizic, emoțional, sexual, neglijare).	Propuneți copiilor un studiu de caz privind identificarea situațiilor de risc în care s-ar putea pomeni copiii.
245. Utilizează în situații de urgență numărul de telefon 112 (accidentări personale sau a membrilor familiei în condiții casnice,, calamități, abuz, agresiuni fizice...).	- Exersați prin intermediul jocului de rol, a unui telefon jucărie sau poate chiar a unui telefon funcțional modul de a apela la la serviciul 112, dialogul dintre copil și persoana de la recepție. - Oferiți copilului atenție, dragoste, îngrijire material. - Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.1. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu adulții****Standard 5. Copilul va fi capabil să ceară ajutorul adultului când are nevoie.**

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin	Indicatori	Practici de sprijin
246. Indică prin sunete, mișcări, plâns, faptul că are un disconfort și vrea atenție sau ajutor.	☒ Oferiți cu promptitudine și răbdare ajutor și atenție copilului atunci când acesta are nevoie. Faceți distincția între comportamentele sale ce reflectă o nevoie reală și cele prin care doar vrea să atragă atenția adultului. ☒ Reacționați constant și ferm în legătură cu comportamente și obiecte interzise sau periculoase pentru copil.	249. Cere ajutorul adultului atunci când întâmpină o dificultate (nu poate deschide o cutie cu jucării, nu poate asigura stabilitatea turnului de cuburi, etc.).	☒ Răspundeți pozitiv la întrebările copilului și la cererea de ajutor, sprijiniți-l concret să depășească dificultatea. ☒ Urmăriți cu atenție activitatea copilului, încurajați-l să continue și lăudați-l pentru ce a reușit să facă; din când în când asigurați-l că sunteți acolo și îl sprijiniți dacă are nevoie.
247. Anticipează/ testează reacții din partea celor care îl îngrijesc prin diverse comportamente (de exemplu când vrea să ia un obiect interzis și se uită spre adult să-i testeze reacția).	☒ Facilitați identificarea de către copil a comportamentelor adecvate/ inadecvate prin reacții verbale sau non-verbale de aprobare, respectiv respingere a unor comportamente. ☒ Etc.	250. În timp ce se joacă cu alți copii, din când în când cere ajutorul adultului și confirmare din partea acestuia.	☒ Plasați la dispoziția copilului obiecte și jucării și ajutați-l să înceapă o activitate, stimulându-l cu întrebări, explicații. ☒ Etc.
248. Solicită verbal sau nonverbal sprijin în realizarea unor acțiuni.		251. Începe o activitate după ce primește sugestii sau indicații din partea adultului (de ex: să găsească o piesă lipsă la o jucărie, cum să țină corect lingurița, să folosească servețelul).	

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.1. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu adulții****Standard 5. Copilul va fi capabil să ceară ajutorul adultului când are nevoie.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
252. Adresează frecvent întrebări adulților pentru a obține informații.	➤ Răspundeți direct, cu claritate și răbdare întrebărilor adresate de copil; încurajați-i să adreseze întrebări pentru a obține informații. ➤ Clarificați limitele acceptabile ale comportamentului. ➤ Manifestați o atitudine pozitivă, evitați comportamente negative care vor fi preluate de către copil. De exemplu, dacă educatoarea este încruntată de fiecare dată când vorbește cu un copil care are unele comportamente negative, copiii se vor comporta la fel, deoarece educatoarea reprezintă o autoritate pentru ei.
253. Urmează indicațiile adulților în ceea ce privește comportamentul adecvat în diverse situații.	
254. Urmează instrucțiunile sau se supune unei figuri de autoritate ("Așa a spus mama", dna educatoare....nu)	➤ Descrieți și discutați cu copilul diverse situații problematice simple ajutându-l să coreleze ideea de pericol cu solicitarea ajutorului din partea celorlalți; comentați situații concrete văzute la grădiniță sau în parc, la televizor sau în filme.
255. Semnalează adulților situații problematice simple pentru a interveni (un copil s-a lovit sau are nevoie de ajutor, se aud zgomote suspecte, arde mâncarea pe aragaz, etc.).	➤ Dați copiilor posibilitatea de a-și exprima nevoia de a primi sprijin emoțional, ajutați-i să se simtă confortabil când au această nevoie; prin comportament verbal și non-verbal dovediți-vă empatia și disponibilitatea și încurajați-i să se exprime.
256. Apelează la adulții care îl îngrijesc, pentru sprijin emoțional.	➤ Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
257. Cere ajutor adulților cunoscuți din comunitate (vecin, bunicii prietenilor de joacă etc.) și nemijlocit în situații de pericol. De ex. (În caz de calamități, leziuni corporale, intoxicații proprii sau a unor membru din familie)	➤ Oferiți sugestii copilului pentru a se descurca singur/ă atunci când cere ajutorul și încurajați-i să rezolve problema. ➤ Puneți copiii în situația de a vedea că a cere și a primi ajutor reprezintă comportamente sociale adecvate, nu expresia unei neputințe. ➤ Oferiți exerciții de descriere a situațiilor de risc, de elaborare a regulilor de prevenire și comportare în situații de risc. ➤ Utilizați imagini cu ilustrarea situațiilor de risc (consum de lichide din sticle necunoscute, apropierea de un fier de călcat în priză, de flacăra etc.) și elaborarea de către copii a regulilor de comportare într-o astfel de situație.
258. Alege momentul potrivit pentru a aduce în atenția adulților anumite probleme.	➤ Puneți, povești, povești ce prezintă situații periculoase și discutați despre posibilitatea evitării lor sau a riscurilor pe care le presupun.
259. Pune întrebări adultului înainte de a devia de la ordinea stabilită și de a încălca regulile.	➤ Realizați afișe, „campanii”-lor pentru evitarea pericolelor. ➤ Oferiți copilului șansa de a observa și participa la discuțiile adulților; discutați despre ce înseamnă să nu vorbești în același timp cu ceilalți, să îți aștepti rândul, să ai un ton potrivit. ➤ Când un copil face o greșeală, discutați cu el/ea despre ce a învățat din asta. ➤ Ajutați-l pe copil să învețe să întrebe adultul înainte de a devia de la reguli și situații rutiniere. ➤ Arătați deschidere față de copil pentru ca acesta să se simtă confortabil să vină să vă ceară ajutorul. ➤ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.2. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu copiii de vârstă apropiată****Standard 6. Copilul va fi capabil să interacționeze pozitiv cu copii de vârstă apropiată.**

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin	Indicatori	Practici de sprijin
260. Explică prin zâmbet, sunete, gesture, expresii faciale bucuria de a se juca împreună cu alți copii.	☒ Zâmbiți-i des copilului. ☒ Oferiți copilului posibilitatea de a se afla în prezența altor copii. ☒ Răspundeți pozitiv la sunetele, țipetele, gesturile copilului prin comportamente verbale și non-verbale. ☒ Oferiți copiilor posibilitatea de a se juca și interacționa cu alți copii (din familie, dar și alți copii din medii culturale diferite). ☒ Etc.	262. Se joacă și se bucură în compania altor copii.	☒ Oferiți-i copilului posibilitatea de a se juca în compania altor copii, indiferent de vârstă. ☒ Jucați-vă împreună cu el. Petreceți timp cu copilul jucându-vă, dați-i posibilitatea să se afle în compania copiilor, indiferent de vârstă. ☒ Facilitați copilului contactul cu copii din medii culturale diverse pentru a se familiariza cu co-vârșnici aparținând unor medii sociale, culturale, lingvistice diferite. ☒ Puneți la dispoziția copilului jucării cu care se pot juca 2 sau 3 copii deodată. ☒ Creați oportunități de a se juca împreună copii din medii diverse, ceea ce facilitează dezvoltarea interacțiunilor care presupun interdependența pozitivă, schimburile culturale (în joc, copiii aud cuvinte din alte limbi) ☒ Asigurați copilului ocazia să se joace în mod regulat cu 1 sau 2 copii cu care este deja familiarizat. ☒ Etc.
261. Își exprimă interesul față de alți copii urmărindu-i cu privirea și imitându-le comportamentul (de ex. comportamentul fraților).		263. Imită comportamentul altui copil.	
		264. Inițiază interacțiuni sociale cu co-vârșnici.	
		265. Manifestă spontan preferința să se joace cu copiii pe care îi cunoaște.	

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.2. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu copiii de vârstă apropiată****Standard 6. Copilul va fi capabil să interacționeze pozitiv cu copii de vârstă apropiată.**

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
266. Preferă să se joace și să inițieze activități comune cu alți copii.	☒ Oferiți variate oportunități de joacă pentru copii (joc în aer liber, joc dramatic, activități artistice, lecții de dans sau de arte marțiale, etc.). ☒ Ajutați-l pe copil să se alăture altui copil/copii care se joacă.
267. De cele mai multe ori își exprimă dorința de a se despărți de adult pentru a se juca împreună cu alți copii.	☒ Faceți conversație cu copilul astfel încât să învețe să asculte și să vorbească cu alții. ☒ Oferiți asistență copiilor în timp ce se joacă împreună cu alți copii stând deoparte, punând la dispoziție resurse și încurajări și intervenind în caz de conflict.
268. Se împrietenește și menține prietenia cu cel puțin un copil.	☒ Asigurați copilului ocazia de a se întâlni cu prietenii, pentru a trăi sentimentul de încredere unul în celălalt și pentru a se simți mai puțin vulnerabili atunci când își exprimă dificultățile într-un domeniu.
269. Recunoaște greșelile în relațiile cu alți copii și încearcă să le repare, cerându-și scuze, propunând alte soluții.	☒ Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
270. Interacționează din proprie inițiativă cu copii apropiați ca vârstă în diferite contexte.	☒ Oferiți copiilor posibilitatea de a se juca în grupuri mici, în care fiecare copil are un rol și o responsabilitate concretă. ☒ Monitorizați zilnic, încurajați și lăudați comportamentele prin care copiii se ajută unii pe alții.
271. Cere și oferă ajutor altor copii (îl ajută pe alt copil să găsească o jucărie răătăcită, să își facă patul).	☒ Numiți în mod regulat comportamentele pozitive de întraajutorare astfel încât copiii să fie motivați să le repete și pe viitor și să le identifice singuri. Comentați și sancționați imediat comportamentele de intimidare sau excludere manifestate față de anumiți copii.
272. Propune, dar și urmează sugestiile unui prieten de joacă despre cum să se joace.	☒ Încurajați copilul să își exprime părerea, să identifice mai multe variante de rezolvare a unei situații sau de continuare a unui joc.
273. Se identifică drept prieten al unor copii din diverse medii apropiate (la grădiniță, acasă/ la bloc, la bunici).	☒ Lăudați copiii când acceptă și sugestiile celorlalți copii și se ajută reciproc. ☒ Dați copiilor ocazia de a fi parte a diverselor activități de grup în contexte sociale diferite (la grădiniță, acasă/ la bloc, la bunici) pentru a se identifica cu acele grupuri și pentru a practica încrederea și colaborarea în medii diferite. ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.3. Aspect specific: Acceptarea și respectarea diversității****Standard 7. Copilul va fi capabil să recunoască, să aprecieze și să respecte asemănările și deosebirile dintre oameni.**

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin	Indicatori	Practici de sprijin
274. Se observă în oglindă	Plasați în casă oglinzi mici, care nu se sparg în care copilul să se poată vedea și apropiați-l de oglindă, pentru a percepe propria imagine. Îndrumați-l cu întrebări „cine este acolo?” și spuneți numele. X, mama, Y. Puneți la dispoziția copilului oglinzi mici, care nu se sparg.	277. Se joacă în prezența altor copii diferiți din punct de vedere al genului, limbii vorbite, sau cu cerințe educaționale speciale	Dați copilului posibilitatea să se joace cu copii din medii diferite în contexte variate (parc, familie, creșă), oferind asistență pentru facilitarea interacțiunilor (în cazul diferenței de vârstă, dacă se vorbesc limbi diferite, dacă nivelul de dezvoltare a abilităților este diferit).
275. Observă/ percepe trăsăturile fizice ale celorlalți (ex. atinge pielea sau părul unei alte persoane).	- Dați copilului posibilitatea de a intra în contact cu alte persoane în afara celor care îl îngrijesc. - Facilitați și ghidați activitatea perceptivă a copilului. Folosiți cuvinte care descriu diverse părți ale corpului (nas, păr, obraz, etc.), încurajări verbale și gesture.	278. Se interesează de alți copii sau adulți din anturaj (pune întrebări simple Unde este X?).	Puneți la dispoziția copiilor resurse pentru jocul dramatic care să reflecte diversitatea.
276. Interacționează cu persoane diferite din punct de vedere al genului, vârstei, limbii vorbite.	- Participați la întruniri de familie și la evenimente culturale din comunitate, pentru a-l familiariza pe copil cu propria cultură, dar și cu alte culturi. - Familiarizați-vă și practicați în creșă metode de îngrijire a copilului specifice familiei și grupului din care face parte. Utilizați cuvinte și semne cu care copilul este familiarizat. - Etc.	279. Remarcă diferențe de gen între el/ ea și ceilalți.	- Familiarizați copilul cu persoane, experiențe, medii sociale prin cărți, cântece, interacțiuni cu oameni din medii diferite. - Încurajați copilul să-și perceapă propriile caracteristici identitare. Discutați cu copil despre deosebiri și asemănările pe care le-a remarcat. Puneți la dispoziția copilului cărți și fotografii. - Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.3. Aspect specific: Acceptarea și respectarea diversității****Standard 7. Copilul va fi capabil să recunoască, să aprecieze și să respecte asemănările și deosebirile dintre oameni.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
280. Demonstrează prin joc simbolic înțelegerea diversității, pretinzând că este altcineva, etc.	Stimulați jocul copilului, pretindeți că sunteți anumite personaje; Asigurați în mediu obiecte care să reflecte diversitatea și care să stimuleze învățarea interculturală (obiecte, casete cu cântece, obiecte de artă, etichete cu cuvinte scrise în diverse limbi) pe care copiii le pot folosi în joc.
281. Face comparații cu cei din anturaj în ceea ce privește culoarea părului, înălțimea, etc.	Dați-i copilului ocazia de a-și descrie propriile caracteristici fizice și culturale. Îndrumați-l să perceapă deosebirile și asemănările dintre oameni pornind de la propria persoană. Ajutați-l să interpreteze aceste deosebiri astfel încât să nu aibă valoare evaluativă, de exemplu atunci când copilul spune „Eu sunt mai înalt/ă decât Y”, puteți adăuga „Tu ești mai înalt/ă decât Y pentru că ești mai mare cu 1 an”.
282. Se joacă împreună cu copii diferiți din punct de vedere al genului, limbii vorbite, etniei sau cu CES, sub îndrumarea adulților.	- Facilitați jocul între copii diferiți din punct de vedere al genului, limbii vorbite sau CES. - Încurajați copiii să se implice în activități considerate în mod tradițional specifice genului opus și oferiți copiilor feedback pozitiv imediat când vedeți că aleg aceste activități.
283. Formulează întrebări despre caracteristicile fizice ale celorlalți: despre familia, etnia, limba vorbită, cultura.	- Dați o sarcină comună pentru a stimula interdependența pozitivă, facilitați asumarea de sarcini realiste de către fiecare copil și oferiți asistență (când sunt dificultăți de comunicare într-o limbă sau când copilul cu CES are nevoie de sprijin). - Citiți împreună cu copilul cărți și analizați imagini care prezintă oameni din culturi diferite și cu caracteristici fizice sau abilități diferite. - Discutați despre personaje, sărbători, eroi, cântece care reflectă această diversitate. - Puneți la dispoziția copilului obiecte și imagini care reflectă diversitatea culturală. Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
284. Identifică asemănări și deosebiri dintre persoane după diferite criterii (gen, aspect exterior, vârstă, profesie, mediu cultural și lingvistic, etc.).	- Organizați activități în care copiii să se familiarizeze cu varietatea criteriilor (meserii, vârstă, gen, etc.). - Comentați împreună cu copiii caracteristici fizice și preferințe ca aspecte ale identității. - Organizați activități care atrag întregului grup atenția asupra diferenței și capacității într-un mod pozitiv, de exemplu arătând copiii cu dizabilități într-o lumină pozitivă, valorizând bilingvismul, etc.
285. Recunoaște abilitățile diferite ale celorlalți copii în diverse domenii (X cântă bine la pian, Y aleargă repede...).	Invitați membrii familiei să împărtășească din tradițiile specifice (mâncare, muzică, dansuri, jocuri, sărbători) și organizați cu copiii activități în care să le valorificați.
286. Manifestă toleranță, bunăvoință și le acordă ajutor copiilor cu dizabilități.	Încurajați copiii să folosească limba maternă, dar și limba de predare pentru a numi acțiuni și obiecte din mediu.
287. Numește și acceptă diferențe și similarități în ceea ce privește mâncăruri sau jocuri preferate de el/ea și alți copii.	- Folosii etichete în mai multe limbi. - Cultivați respectul pentru diversitatea lingvistică și interveniți ferm atunci când apar comportamente prejudiciatoarele pentru copii (de exemplu când în mod intenționat nu este pronunțat corect un nume).
288. Remarcă faptul că alți copii folosesc cuvinte diferite pentru același obiect (de ex. pentru apă, mamă, jucărie, etc.).	De ex: Să-i ofere locul unui bătrân, s-o ajute pe o fetiță să-și ducă ghizdanul etc. Pregatiți, la diferite ocazii, împreună cu copiii, surprize pentru persoanele de alta cultură, etnie sau cu nevoi speciale, atrageti atenție copiilor la emoțiile pozitive trăite de cei care au sărbătorit împreună cu ei și au simțit că fac parte din aceeași comunitate.
289. Participă cu plăcere la activități cu caracter intercultural.	Audiatii cintece și prezentați imagini ale diverselor popoare și țări. Aratați interes pentru cunoașterea caracteristicilor altor culturi și a frumuseții acestora.
290. Observă că aceeași persoană poate avea mai multe roluri sociale (mama este mama lui, este angajată la..., este fiica bunicii lui, etc.).	Puneți la dispoziția copiilor cărți în mai multe limbi.
291. Caracterizează chipul și trăsăturile mamei și tatălui. Povestește despre comportamentul responsabil, grijuliu al mamei, al tatălui.	Oferiți copilului posibilitatea de a se familiariza cu o persoană din perspectiva mai multor roluri, în diverse contexte sociale. Realizați vizite la diverse instituții pentru a se familiariza atât cu diverse profesii, cât și cu varietatea rolurilor specifice membrilor familiilor copiilor, de exemplu vizita la bibliotecă, la spital, la coafor, la Poliție, la fabrica de conserve, etc. unde lucrează părinții. Etc.
292. Descrie calitățile colegului de grădiniță sau a prietenului de joacă. (sincer, onest, bun, responsabil, prietenos, amabil, iubitor de animale etc.).	

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social****Standard 8. Copilul va fi capabil să perceapă regulile și efectele acestora.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
293. Urmează reguli și rutine simple legate de hrană și somn.	- Stabiliți și respectați rutine legate de programul de hrană, igienă și somn, ținând cont atât de particularitățile individuale ale copilului, cât și de caracteristicile culturale ale familiei. - Manifestați în mod constant disponibilitate și sensibilitate față de copil, dar și consecvență în respectarea rutinei specific. - Etc.
294. Asociază anumite comportamente ale adulților cu propriile comportamente (se așteaptă să adoarmă când este pus în pătuț, ridică mâinile anticipând să fie luat din pătuț și hrănit).	

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
295. Anticipează consecințele nerespectării regulilor și urmează reguli simple, dacă i se reamintește. De ex: (cu supraveghere: să pună jucăriile la loc, să nu strice construcțiile altor copii, să nu lovească, să nu muște alți copii, comportamentul la masă etc.).	- Stabiliți rutine și reguli care să fie respectate în mod regulat, dar ținând cont și echilibrând în mod flexibil nevoile individuale ale copilului. - Obişnuiți-l pe copil să își țină jucăriile în ordine, puneți-le la dispoziție cutii și spații de depozitare. - Repetăți reguli simple: „Acum mâncăm, înainte să mâncăm trebuie să ne spălăm pe mâini.”; „Înainte să ieșim în curte, strângem jucăriile”. - Lăudați copilul pentru respectarea acestor rutine și reguli.
296. Recunoaște că un comportament negativ atrage reacții negative din partea adulților.	- Prin observare directă și prin formulare verbală, puneți-i pe copii în situația de a învăța că fiecare context social are anumite reguli (ex. dacă vreau să mă dau pe tobogan trebuie să stau la rând. Dacă nu stau la rând, ne lovim). - Echilibrați limitele comportamentului cu o serie de alternative. În același timp, respectați cu consecvență regulile pe care le-ați comunicat și stabilit cu copiii, de exemplu „ieșim afară doar după ce am adunat jucăriile”. - Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social****Standard 8. Copilul va fi capabil să perceapă regulile și efectele acestora.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
297. Urmează reguli simple fără a i se mai reaminti (să nu trântască jucăriile).	Reamintiți copiilor regulile și rutinele, afișați-le pe pereți într-o formulă grafică accesibilă. • Afișați în mediu elemente specifice programului zilnic și regulilor de urmat, într-o manieră sintetică și accesibilă. • Faceți liste (pe înțelesul copiilor) sau desenați comportamente pozitive apreciate la copil; Obișnuiți-i pe copii să identifice și să aprecieze aceste comportamente.
298. Anticipează ce urmează în programul zilnic, dacă există un program clar și respectat.	• Motivați-i pe copii cu comentarii de genul „Înainte de a merge la masă am să vă citesc faptele bune pe care le-ați făcut azi”, nominalizând autorii. După câteva zile veți observa că unii copii vă atrag atenția să notați gesturile frumoase.
299. Recunoaște comportamentul pozitiv al altor copii.	• Dați copiilor posibilitatea să se angajeze în jocuri, oferindu-le costume, jucării, timp, sugestii de teme.
300. Folosește jocul pentru a explora, exersa și înțelege rolurile sociale.	• Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
301. Respectă reguli simple în activitatea de joc. De ex: (Se joacă sau lucrează fără să îi deranjeze pe ceilalți, își așteaptă rândul, acceptă să fie și alți copii lideri sau în rolul principal "Când intrăm la teatru, prezentăm biletul", "Dacă la Zoo este inscripția închis- numeni nu intră" ...)	• Faceți împreună cu copiii planuri zilnice, identificând elementele de noutate față de rutina obișnuită. • Dați copiilor posibilitatea ca pentru unele activități libere copiii să se înscrie singuri pe o tablă desenând un simbol. • Pentru respectarea rândului, puneți la dispoziția copiilor un ceas și, împreună cu copiii, puteți alege un responsabil cu timpul. • Dați copiilor posibilitatea de a se juca în grupuri de diverse mărimi. Acordați atenție specială integrării în joc a copiilor marginalizați: se comportă agresiv, au un comportament timid, necooperativ, deficit de atenție și hiperactivitate, anxioși, copiilor ce aparțin unui grup etnic diferit de cel al majorității, celor ce prezintă imaturitate în dezvoltarea fizică, înfățișare mai puțin plăcută sau mod de îmbrăcăminte precar, copii cu dizabilități (de ordin fizic, motor, limbaj, etc.).
302. Își adaptează comportamentul în funcție de regulile diferitelor situații (de ex. vorbește în șoaptă la bibliotecă, la spital, la muzeu, etc.).	• Identificați și sprijiniți suplimentar copiii introverți, copii cărora le este frică să interacționeze cu ceilalți, fie că nu au fost suficient stimulați, nu li s-a oferit oportunitatea de a-și exersa abilitățile sociale sau au trăit într-un mediu mai autoritar.
303. Își exprimă dezacordul față de comportamente incorecte ("nu este corect", "așteaptă-ți rândul").	• Dați copilului posibilitatea să interacționeze cu copii și adulți în contexte cât mai diverse. Valorificați în mod flexibil diferențele culturale derivate din valorizarea diferită a relației dintre autonomie și supunere sau regula de a aștepta să-i vină rândul sau să nu vorbim toți deodată.
304. Utilizează corect adresările (Dvs.Dumnealui, Dumneaei etc.) salutul, rugămintea etc...	• Exersați prin jocuri și dramatizări regulile de conduită.
305. Participă la activități în grupuri mici sau mai mari, uneori ca și conducători, alteori ca și executant.	• Invitați-l pe copil să povestească ce i s-a întâmplat în familie sau acasă din perspectiva relației dintre reguli și consecințele lor în viața socială.
306. Aplică independent regulile în situații noi, dar similar pe care le explică și ceilalți din familie sau de la grădiniță cât și consecințele nerespectării lor.	• Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social****Standard 9. Copilul va fi capabil să-și asume responsabilități, să negocieze și să participe la luarea deciziilor.**

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
307. Acceptă intervențiile adulților pentru a negocia disputele privind jucăriile.	✎ Creați oportunități pentru ca împărțirea jucăriilor să reprezinte primul pas în învățarea comportamentelor pro-sociale. Valorificați faptul că apare cu cea mai mare frecvență (în familie, dacă sunt mai mulți frați, la locul de joacă ori la grădiniță). ✎ Modelați prin propriul exemplu acest comportament. ✎ Etc.

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
308. Menționează preferințe și intenții simple.	✎ Creați oportunități și încurajați copilul să își exprime intenția de a realiza anumite lucruri, pentru a o face cunoscută și celorlalți. ✎ Realizați convorbiri pe teme „Mâncarea mea preferată”, „Jocul meu preferat”, etc. ✎ Dați copiilor suficient timp pentru a discuta și negocia înainte de a interveni atunci când apare un conflict. Explicați importanța rezolvării pozitive a conflictelor, de ex. <i>Ce bine ne pare când un copil ne dă și nouă mingea! Ne jucăm frumos împreună! Și noi putem da altor copii jucăriile noastre!</i> ✎ Etc.
309. Vorbește cu alt copil pentru a rezolva un conflict, cu ajutorul adultului.	

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social****Standard 9. Copilul va fi capabil să-și asume responsabilități, să negocieze și să participe la luarea deciziilor.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
310. Participă la luarea deciziilor, cu ajutorul adulților.	- Prezentați copiilor mai multe alternative; - Discutați cu copilul despre activități comune, de exemplu Ce vrei să facem azi? sau Ce mâncare pregătim?
311. Utilizează diverse strategii pentru a participa la un joc (târguială, schimb).	- Construiți situații sociale în care copiii să se simtă confortabil (unii copii se simt incomodați de situații sociale în care sunt mulți copii); - Invitați acasă sau la un loc de joacă cel mult unul sau doi copii cu care copilul să exerseze abilitățile sociale.
312. Aplică strategii simple pentru a rezolva adecvat problemele, fie individuale, fie de grup (de ex. cere ajutorul unui adult)	- Oferiți copilului sugestii pentru rezolvarea problemelor, de exemplu „dacă ne jucăm pe rând, o să ajungă fiecare la calculator. - Cereți copilului să rezolve singur sarcini în care știi că va avea succes, pentru ai da încredere în forțele proprii. Dacă el nu este pregătit, se va simți speriat și copleșit de această situație și există riscul să refuze pe viitor implicarea în activitate.
313. Negociază cu alți copii rezolvarea unei probleme. (singur sau cu ajutorul adultului).	- Oferiți-i sprijinul când cere. - Citiți copiilor povești și povestiri, inventați cu ajutorul păpușilor situații în care personajele rezolvă conflictele în mod constructiv.
314. Explică drepturile sale și motivele celorlalți în negocierea conflictelor, („îți dau pasta de lipit după ce termin eu de lipit două hârtii”).	- Documentați-vă în legătură cu modul în care se rezolvă disputele în familia și în comunitatea din care vine copilul. - Acordați atenție și sprijin suplimentar copiilor care au dificultăți de vorbire. - Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
315. Ține cont de dorințele și nevoile altor copii.	Facilitați exprimarea emoțiilor trăite de copil atunci când alți copii nu vor să împartă jucării cu el, pentru a conștientiza mai bine consecințele negative ale acestui comportament.
316. Folosește multiple strategii pentru rezolvarea conflictelor. (întâi vorbește, apoi cere ajutorul adultului).	- Dați copiilor ocazia să descrie faptele, ca pas important în a-i învăța pe copii să vorbească despre comportament și nu persoană, să evite blamările și etichetările. - Oferiți îndrumare copiilor exersând în mod repetat răspunsuri adecvate pentru rezolvarea conflictelor. Încurajați tentativele de rezolvare a conflictelor, cerându-le părerea Ce credeți că ar trebui să facem ca să rezolvăm această problemă?
317. Evită situațiile care duc la conflict căutând soluții pentru rezolvarea problemelor apărute în interacțiunea cu copiii, fără a-l implica pe adult.	- Facilitați realizarea de activități care să permită copiilor să negocieze rezolvarea conflictelor (joc dramatic, construcții, folosirea de costume specifice diverselor comunități etnice, etc.). - Discutați cu copiii alternativele pentru diverse situații.
318. Acceptă responsabilități și le respect.	- Dați copiilor suficient timp pentru a discuta, negocia și a dobândi sentimentul de control. - Dați copiilor posibilitatea ca pentru unele activități libere să se înscrie singuri pe panoul responsabilităților.
319. Încearcă să repare sau să corecteze consecințele eventual distructive ale acțiunilor sale.	Arătați copilului imagini cu situații sociale și discutați împreună cum poate fi rezolvată o sarcină.
320. Ia decizii simple cu minima supraveghere din partea adultului (mâncare, îmbrăcăminte, jucării, cărți).	- În situațiile când au comis o greșală, familiarizați copiii cu modele de conduită comentând exemple din povești, poezii, filme. - Valorificați situații cotidiene pentru a demonstra copiilor modele de remediare. - Acordați copiilor ocazii de a face o alegere. - Susțineți copii să facă o alegere, propunând modele de examinare a oportunităților.Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social****Standard 10. Copilul va fi capabil să coopereze cu ceilalți.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
321. Își exprimă bucuria de a fi în prezența altor copii sau adulți din anturaj.	☒ Manifestați în mod constant respect față de ceilalți copii și adulți din anturajul copiilor. ☒ Apreciați verbal și nonverbal intenția copilului de cooperare.
322. Manifestă cooperare cu adultul în acțiuni de rutină (de exemplu, întinde mâinile sau picioarele ca să ajute adultul).	☒ Dați copilului posibilitatea să interacționeze și să se joace alături de alți copii. ☒ Oferiți exemple de cooperare cu ceilalți în activitățile cotidiene (de exemplu, în pregătirea mesei și în alte activități casnice. ☒ Etc.

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
323. Arată entuziasm pentru compania altora (copii, adulți).	☒ Oferiți copilului posibilitatea de a fi în compania altor persoane și lăudați-l pentru entuziasmul manifestat.
324. Începe să se joace în paralel cu alți copii.	☒ Demonstrați prin propriul comportament ce înseamnă să cooperezi cu celălalt, atunci când vă jucați cu copilul; puneți la dispoziția copilului jucării care se pot juca în același timp 2 sau 3 copii. ☒ Oferiți sprijin pentru împărțirea jucăriilor. Puteți întreba: "Te mai joci cu jucăria X? Poate acum să o ia Y? Vrei să o păstrezi?"
325. Începe să împartă și să înapoieze jucării altor copii, cu ajutorul adultului.	☒ Modelați comportamentul copiilor realizând o activitate împreună cu copiii (de exemplu, desenatul) și aduceți doar o singură cutie de culori. În timp ce desenați, rugați-l pe copil să vă dea creionul cu care desenează și lăudați-l pentru gestul său(ex. dă-mi te rog. și mie creionul galben. Mulțumesc! Uite ce desen frumos facem împreună!)
326. Începe să recunoască ce înseamnă să îi vină rândul.	☒ Jucați-vă în mod regulat cu copilul pentru a exersa se înseamnă să îți aștepți rândul tău. ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social****Standard 10. Copilul va fi capabil să coopereze cu ceilalți.**De la 3 la 5 ani
(37-60 luni)De la 5 la 7 ani
(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin	Indicatori	Practici de sprijin
327. Caută compania altor copii alăturându-se unui grup cu care să se joace.	☒ Lăudați copilul când manifestă interesul de a se juca împreună cu alți copii. ☒ Citiți cărți, folosiți jocuri cu marionete pentru a demonstra cu ajutorul personajelor ce înseamnă să împarți cu ceilalți, să îți aștepți rândul și să cooperezi.	330. Inventează activități care implică mai mult de un copil.	☒ Structurați activitatea de la grupă pe centre de interes și încurajați interacțiuni între fete și băieți, iar accentul să fie pus nu pe performanță ci pe implicare în sarcină și progres. Stimulați jocul în grup al fetelor și jocul în diade al băieților deoarece jocul în diade stimulează abilitățile de comunicare ale băieților, în timp ce jocul în grup stimulează cooperarea și competiția fetelor. ☒ Lăudați-i pe copii pentru ajutorul oferit. Responsabilizați copiii în casă/grupă oferindu-le sarcini care contrazic stereotipurile de gen.
328. Se conformează deciziilor de grup.	☒ Facilitați aplicarea strategiei de a se implica într-un joc paralel și de a contribui ulterior cu ceva semnificativ la desfășurarea acestuia.	331. Oferă voluntar ajutorul.	
329. Face schimb de obiecte în joc.	☒ Facilitați și întăriți alcătuirea grupurilor mixte de joc, dată fiind tendința ca fetele și băieții să se grupeze în activități în funcție de gen. În același timp supravegheați grupul de joc și interveniți atunci când fetele sunt mai puțin implicate în joc din cauza băieților care domină. ☒ Oferiți copiilor oportunități pentru a împărți materiale și de a-și spune părerea despre continuarea jocului. ☒ Etc.	332. Manifestă admirație pentru succesele obținute în realizarea unui produs (desen, compoziție, modelaj etc.) ale colegilor în cadrul activității.	
			De ex: băieții să ajute la gătit. ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social****Standard 11. Copilul va fi capabil să manifeste empatie față de celelalte persoane.**

De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin	Indicatori	Practici de sprijin
333.Urmărește cu privirea ființele care îl înconjoară	☒ Oferiți copilului o varietate de medii sigure pe care să le observe/exploreze. ☒ Puneți la dispoziția copilului oglinzi care nu se sparg și ocazii pentru a vedea fețe, manifestări emoționale diverse. ☒ Dovediți respect pentru varietatea manifestărilor emoționale în grupuri culturale diferite. ☒ Etc.	335.Remarcă dacă ceilalți copii sunt triști sau veseli.	☒ Folosiți în conversațiile cu copiii cuvinte care descriu emoții (vesel, supărat, furios), încurajați copiii să fie atenți la cei din jurul lor. ☒ Oferiți oportunități pentru a identifica emoțiile prin folosirea imaginilor, afișelor, oglinzilor, jocurilor cu păpuși care reflectă culturi diferite. ☒ Construiți situații imaginare sau descrieți situații în care copilul să identifice propriile emoții și emoțiile altor persoane în diverse context. ☒ Încurajați copilul să își recunoască emoțiile, modelați prin propria expresivitate emoțională comportamentul copiilor. ☒ Etc.
334.Reacționează când o ființă manifestă bucurie sau suferință.		336.Demonstrează conștientizarea stărilor emoționale diferite prin jocul de rol (de ex. alină păpușa care plânge).	

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului pro-social****Standard 11. Copilul va fi capabil să manifeste empatie față de celelalte persoane.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
337. Arată empatie față de suferința fizică sau emoțională a celorlalți copii și îi alină, îi mângâie după exemplul propriu al adultului sau la inițiativa lui.	✎ Încurajați copii să înțeleagă emoțiile, ideile și acțiunile celorlalți prin citirea unor cărți, urmărirea unor desene animate sau filme. ✎ Atunci când apare un conflict între doi copii, arătați empatie față de ambii copii. Numiți și discutați despre emoții și trăiri: "Ești trist/ă pentru că ..." ✎ Demonstrați expresivitatea pozitivă în comportamentul cotidian în familie sau la grădiniță; aceasta dezvoltă sentimentele de securitate ale copiilor, de control și încredere în mediu. Asemenea sentimente reduc preocuparea sau îngrijorarea copiilor, ceea ce crește probabilitatea ca aceștia să ia în considerare și să răspundă la emoțiile celorlalți. ✎ Folosiți povești în care personajele trec prin situații neplăcute, reamintiți copiilor cum s-au comportat personajele în acea situație, de exemplu „Îți mai amintești ce a făcut ariciul atunci când a fost necăjit de iepuraș?” ✎ Etc.
338. Exprimă sentimente, emoții și atitudini față de personaje din povești (țin cu fata moșului, „biata capră”, „săracul cocoș”, etc.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
339. Știe când să ofere ajutor în rezolvarea unei probleme, fără să acționeze în locul celui alt.	✎ Oferiți explicații simple referitoare la comportamentul celorlalți copii, deoarece când copiii sunt capabili să recunoască indicii verbali și fizici ai emoțiilor celorlalți, ei își pot dezvolta empatia și compasiunea față de ceilalți. ✎ Creați oportunități pentru copii să își împărtășească și discute despre trăirile emoționale. ✎ Încurajați copiii să deseneze figura unui prieten când se simțea vesel, trist sau singur. ✎ Discutați de ce un personaj a reacționat într-un anumit mod într-o poveste, ținând cont de diferențele dintre diverse culturi. ✎ Sprijiniți copiii pentru a recunoaște emoțiile celorlalți și încurajați-i să încerce să înțeleagă ceea ce simte un alt copil, adresându-i întrebări de genul: „Cum crezi că se simte acum X?”. ✎ Construiți situații speciale și valorificați situațiile apărute spontan în activitatea copiilor pentru dezvoltarea abilității de a fi interesat și de a înțelege emoțiile celorlalți (folosind gesturi și cuvinte). ✎ Prezentați imagini cu oameni locuind în zone sărace și bogate ale lumii, discutați despre economisirea resurselor și despre consum echilibrat. Dați exemplu copiilor dovedind grijă față de mediu și explicând efectele anumitor comportamente asupra mediului natural și social. ✎ Etc.
340. Vorbește despre emoțiile celorlalți.	
341. Alină și se oferă să consoleze membrii familiei sau semenii care nu se simt bine	
342. Demonstrează începutul înțelegerii impactului activității umane asupra mediului natural și social.	

C. DEZVOLTAREA LIMBAJULUI, A COMUNICĂRII ȘI PREMISELE CITIRII ȘI SCRIERII

Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale

C.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de ascultare și înțelegere (comunicare receptivă)

Standard 1. Copilul va fi capabil să asculte și să înțeleagă semnificația mesajului vorbit.

C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)

Standard 2. Copilul va fi capabil să-și extindă progresiv vocabularul.

Standard 3. Copilul va fi capabil să se exprime corect din punct de vedere gramatical.

Standard 4. Copilul va fi capabil să pronunțe corect sunete, cuvinte ale limbii materne.

Standard 5. Copilul va fi capabil să utilizeze diferite modalități de comunicare verbală, nonverbală și paraverbală.

Standard 6. Copilul va fi capabil să înțeleagă și să se exprime, la nivel elementar, într-o limbă străină.

Subdomeniu 2: Formarea premiselor citit-scrisului

C.2.1. Aspect specific: Participarea în experiențe cu cartea; cunoașterea și aprecierea cărții

Standard 7. Copilul va fi capabil să demonstreze interes pentru carte și citit.

C.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de discriminare fonetică; asocierea sunet - literă

Standard 8. Copilul va fi capabil să efectueze corespondența dintre sunet și literă.

C.2.3. Aspect specific: Conștientizarea mesajului scris/vorbit

Standard 9. Copilul va fi capabil să folosească limbajul scris/tipărit în activitățile zilnice.

C.2.4. Aspect specific: Însușirea deprinderilor de scris; folosirea scrisului pentru transmitere unui mesaj

Standard 10. Copilul va fi capabil să utilizeze diferite modalități de grafisme: desene, semne, forme, pregrafisme.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale****C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de ascultare și înțelegere (comunicare receptivă)****Standard 1. Copilul va fi capabil să asculte și să înțeleagă semnificația mesajului vorbit.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
343. Recunoaște vocile persoanelor cunoscute și se întoarce pentru a localiza vorbitorul;	- Jucați cu copilul jocuri de etichetare a părților corpului, persoanelor din familie, obiectelor din apropiere. De ex. "Unde sunt ochii tăi?" Unde este bunica?" etc. - Purtați dialoguri cu copilul despre evenimentele, activitățile zilnice, oferindu-le posibilitatea de a răspunde non verbal, apoi verbal "Da", "Nu". - Organizați pentru copii un mediu bogat în stimulări auditive (muzică, jucării muzicale), cântați cântece cu copilul și vorbiți cu el permanent. - Etc.
344. Preferă sunetele vocii umane față de alte sunete sau înregistrări.	
345. Râde în hohote când i se vorbește cu afecțiune.	
346. Se întoarce, privește și indică, la cerere persoane și obiecte familiare.	
347. Îndeplinește comenzi simple însoțite de gesturi.	
348. Încetează, parțial, o activitate atunci când i se spune „Nu”.	
349. Înțelege mesajul și răspunde afirmativ sau negativ la întrebări.	

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
350. Localizează și identifică obiecte, persoane și acțiuni după denumire.	- Folosiți un vocabular cât mai divers atunci când vorbiți și citiți cu copilul, explicați cuvintele necunoscute și introduceți cuvinte noi prin povestirea/descrierea a ceea ce experimentează copilul zilnic. - Cereți copilului să transmită un mesaj verbal scurt în timpul jocului. - Implicați copilul în rezolvarea unor situații simple și răspundeți întotdeauna la întrebările adresate de copil. - Propuneți copilului sarcini care să le poată realiza doar câte un ape rând. De ex: Dă-mi te rog mingea cea roșie de pe etajeră de jos. - Etc.
351. Repetă un mesaj verbal simplu atunci când îl aude.	
352. Participă la jocuri/cântece /poezii însoțite inițial de gesturi.	
353. Ascultă povești și povestiri scurte, simple.	
354. Răspunde și îndeplinește o comandă care include substantive, adverbe, adjective	

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale****C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de ascultare și înțelegere (comunicare receptivă)****Standard 1. Copilul va fi capabil să înțeleagă semnificația mesajului vorbit.**

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
355. Ascultă interlocutorul și înțelege mesajul scurt.	Valorificați participarea copiilor în discuții pe diverse teme de interes și încurajați copilul să povestească despre activitățile și experiențele lui zilnice.
356. Demonstrează înțelegerea vocabularului uzual prin răspunsurile la întrebări folosind limbajul verbal.	- Folosiți cuvinte complexe în contexte diferite și extindeți încercările copilului de a le folosi. - Adresați întrebări scurte pe înțelesul copiilor.
357. Demonstrează progres în înțelegerea și aplicarea unor instrucțiuni simple din mai multe etape.	Cereți răspunsurile complete de la copii. De ex: Maria se joacă cu mingea
358. Ascultă povești și povestiri scurte povestite în baza imaginilor sau dramatizate cu ajutorul teatrului de păpuși.	Povestiți povești scurte în baza imaginilor. De ex: "Gogoșa", "Ridichea", "Foișorul" ...
359. Înțelege mesaje despre obiecte cunoscute (jucăria preferată, persoana proprie, familie, etc.)	Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
360. Ascultă cu atenție interlocutorul pe o durată de 10-20 minute și execută sarcinile propuse.	Oferiți copilului șansa de a participa în activități de grup și de a împărtăși colegilor evenimente din viața personală sau de a povesti în fața unui grup singur sau împreună cu un partener.
361. Ascultă cu plăcere povești și povestiri citite/povestite de către adult, înregistrate pe CD, etc.	Creați copilului oportunități de a asculta diferite înregistrări în orice moment al zilei.
362. Solicită ajutorul adultului atunci când nu înțelege un cuvânt, mesaj.	Răspundeți la întrebările copilului oferindu-i cât mai multe informații.
363. Urmează instrucțiuni cu 2, 3 etape necorelate și fără legătură cu contextele cunoscute.	- Organizați activități de repovestire pornind de la imagini din povești alese de copil. - Organizați excursii la bibliotecă, muzeu pentru a cunoaște detaliat despre simbolurile, istoria țării noastre. - Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale****C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare****Standard 2. Copilul va fi capabil să-și extindă progresiv vocabularul.**

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
364. Gângurește, folosind mai multe sunete sau folosește gesturi pentru a transmite un mesaj.	Utilizați în vorbirea cu copilul propoziții scurte, simple, vorbiți rar, clar, modelând vorbirea copilului, repetând în forma corectă cuvintele pronunțate greșit de către acesta.
365. Articulează vocale și îngână vocale.	Extindeți încercările copilului de a utiliza cuvinte prin intermediul jocurilor de cuvinte;
366. Repetă sunetele emise de alte persoane.	- Asigurați copilului un mediu bogat în stimuli auditivi (muzică, comunicare interumană). - Puneți la dispoziția copilului imagini și cărți ce emit sunete. - Etc.
367. Folosește cuvinte cu rol de propoziții și le combină cu gesturi.	
368. Folosește cuvinte și onomatopee ușor de decodificat.	

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
369. Folosește cuvinte bisilabice, trisilabice.	Utilizați modalități diferite de a exprima aceleași lucruri și extindeți propozițiile construite de copil transformându-le în propoziții dezvoltate.
370. Folosește cuvinte noi în experiențele zilnice.	Jucați jocuri de împărțire a cuvintelor în silabe și pentru dezvoltarea capacității de exprimare a experiențelor senzoriale.
371. Verbalizează experiențele senzoriale gustative (acru, dulce, amar, sărat), auditive (încet, tare) sau vizuale.	- Puneți la dispoziția copilului cărți cu imagini care reprezintă diferite categorii (ex. cărți cu imagini de tipul animalul și puiul său, obiecte de uz casnic, jucării etc.). - Etc.
372. Întreabă pentru a cunoaște denumirea obiectelor, evenimentelor noi.	
373. Folosește cuvinte care desemnează unele categorii familiare (animale, mâncare, jucării).	

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale****C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)****Standard 2. Copilul va fi capabil să-și extindă progresiv vocabularul.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
374.Înțelege și utilizează cuvinte care exprimă grade de rudenie	- Utilizați dicționarul în oferirea explicațiilor, utilizând sinonimele cuvintelor. - Utilizați jocuri cu sinonime și antonime, - Citiți poezii copilului; explicați cuvintele necunoscute cu ajutorul sinonimelor <i>De ex. "Cum spunem altfel?", "Găsește cuvântul geamăn", "Găsește cuvântul cu sens opus" etc.</i>
375.Memorizează cuvinte noi însușite în baza lecturii poveștii/povestirii de către adult.	
376.Adresează frecvent întrebări pentru satisfacerea curiozității întru extinderea vocabularului.	
377.Înțelege și utilizează antonime pentru a evalua acțiuni sau situații (ex. a cântat frumos, s-a comportat urât/frumos).	
378.Recunoaște și numește obiecte, ființe ce sunt prezentate concret în baza imaginilor.	
	- Acționați empatic și ajutați copilul să exteriorizeze trăirile, emoțiile și să le exprime prin intermediul cuvintelor. Folosiți jocuri tematice pentru a dezvolta inteligența personală, astfel copilul începe să conștientizeze propriile sentimente, gânduri, lucruri care îi fac sau nu plăcere. - Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
379. Manifestă interes de a formula propoziții dezvoltate, în cadrul jocului, cu cuvintele noi însușite.	- Implicați copilul în activități de povestire a unor experiențe din viața lor care au legătură cu subiectul activității - Oferiți jocuri de grup mic care solicită utilizarea unor cuvinte noi (de ex. nume de obiecte, persoane, stări, acțiuni etc), în formularea propozițiilor, fie pornind de la unele imagini, cărți, materiale, fie valorificând contexte din activități precedente, fie prin exploatarea unor situații spontane din activitatea zilnică. - Apreciați folosirea în vorbire de cuvinte noi; extindeți discuțiile utilizând aceste cuvinte. - neți întrebări suplimentare, solicitați explicații când copilul vă povestește ceva (<i>Dar de ce s-a supărat...?, Dar tu cum crezi că era mai bine? etc.</i>). - Motivați copilul să nareze din memorie. Citiți împreună benzi desenate din revistele pentru copii și încurajați copilul să povestească sau să creeze pe bază de imagini propria istorie. - Puneți la dispoziția copilului imagini, filmulețe cu explicația corectă a simbolurilor statale (drapel, stemă, imn). - Etc.
380. Utilizează cuvinte cu caracter generalizator (veselă, mobilă, animale, păsări, etc).	
381. Denumeste obiecte și cuvinte din orizontul cunoscut și care nu se află în câmpul vizual folosind cuvinte adecvate.	
382. Demonstrează înțelegerea unui vocabular specializat în anumite domenii (ex. meserii, unelte).	
383. Își dorește să folosească în vorbire cuvinte noi, creații verbale, fantezii.	
384. Dezleagă ghicitori, rebusuri, creează rime.	
385. Utilizează în vorbire propoziții dezvoltate și fraze cu introducerea sinonimelor, antonimelor.	
386. Cunoaște și explică prin propoziții dezvoltate semnificația simbolurilor de stat.	

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale****C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)****Standard 3. Copilul va fi capabil să se exprime corect din punct de vedere gramatical.**

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
387. Folosește cuvinte cu valoare de propoziție (ex. „Sus” – comunică faptul că vrea să fie luat în brațe).	☒ Când vă adresați copilului, utilizați propoziții simple, corecte din punct de vedere gramatical. ☒ Lăudați copilul pentru încercarea să de a se exprima în propoziții. Reluați propoziția în forma completă: ”Mama a plecat...” și stimulați-l pe copil să continue. ☒ Utilizați în vorbirea cu copilul un limbaj simplu, fără diminutive. ☒ Etc.
388. Folosește propoziții laconice („Mama, pa”).	
389. Îmbină cuvintele cunoscute cu onomatopee pentru a transmite un mesaj (ex. ”uite mac-mac”, ”co-co”, ”pis-pis” etc).	

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
390. Extinde structurile gramaticale folosite în vorbire (asociază substantive, substantive și verbe, verbe și pronume posesive, substantive și adjective, substantive și adverbe).	☒ Folosiți în mod constant în vorbire descrierea rutinelor zilnice: De ex. „Ne-am trezit după somnul de după amiază și ne pregătim să mergem la joacă: mai întâi mergem la baie, ne spălăm, apoi ne schimbăm hainele...”
391. Folosește pronumele posesiv „al meu” și apoi pronumele personal persoana I singular („Eu”).	☒ Angajați copilul în conversații și adresați întrebări deschise, fără să încurajați răspunsuri monosilabice.
392. Folosește negația în vorbirea spontană („Nu”).	☒ Jucați cu copilul jocuri de tipul: „Eu spun una, tu spui multe”.
393. Începe să folosească corect pluralul substantivelor.	☒ Reformulați întrebările în mod corect.
394. Formulează întrebări (incorect din punct de vedere gramatical sau al temii).	☒ Utilizați propoziții dezvoltate în comunicarea cu copilul. Încurajați exprimarea copiilor în propoziții complete.
395. Formulează propoziții simple din 2-3 cuvinte sau dezvoltate din 3-4 cuvinte.	☒ Când adresați copilului întrebări, alocați timp suficient pentru ca acesta să vă răspundă.
396. Folosește verbe la timpul trecut („Tata a plecat”).	☒ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale****C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)****Standard 3. Copilul va fi capabil să se exprime corect din punct de vedere gramatical.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
397. Folosește pluralul în vorbirea curentă.	Organizați jocuri de prezentare despre sine cu asocierea prenumelui și a unor calități/interese personale, de tipul „Ce știi despre mine/noi?”
398. Folosește corect pronumele personal (eu, tu, ei, voi).	- Implicați copilul în relatări despre evenimente, fapte care să includă exersarea folosirii adverbilor. - Puneți la dispoziția copilului imagini, comentați imaginile, creați scurte povești pe baza lor sau dați copilului posibilitatea de a crea propriile desene pentru a ilustra povești create. Jucați jocuri de tipul: „Unde este/era?”.
399. Folosește și exprimă în vorbirea curentă, dar nu întotdeauna corect, adverbe, de timp (azi, mâine, ieri) și acțiuni viitoare.	Ascultați copilul atunci când dorește să vă transmită ceva, să vă facă partaș la experiențele sale de învățare. Acceptați ritmul copilului, nu îl grăbiți și apreciați procesul de realizare ca și procesul prin care a trecut copilul.
400. Vorbește folosind propoziții dezvoltate și fraze pentru a descrie evenimente curente, oameni, locuri folosind verbe la timpul trecut.	Utilizați jocuri cu imagini pentru consolidarea utilizării corecte a prepozițiilor.
401. Descrie un produs al activității, un proiect în 3 sau mai multe secvențe.	De ex. Jocuri de tipul „Spune unde se află iepurașul?” Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
402. Utilizează în vorbire acordul de gen, număr, persoană, timp.	Jucați jocuri cu suport concret (imagini, obiecte) care solicită utilizarea acordului gramatical: copilul bea apă/copiii beau apă, mașina e albă/mașinile sunt albe, mama e tânără/tata e tânăr etc.
403. Folosește corect adverbul de timp („azi, mâine, ieri”).	Valorificați povestirea după imagini, explicarea unor experimente, explorarea unor obiecte vii și nevii, pentru utilizarea acordului gramatical.
404. Folosește verbe la modul optativ („aș putea”, „aș vrea”).	Valorificați orice moment al zilei pentru a solicita formularea de propoziții simple sau compuse acordând atenție acordului gramatical. Modelați exprimarea corectă a copilului printr-o exprimare corectă a dumneavoastră în întrebări, răspunsuri, comentarii, observații.
405. Utilizează în vorbire timpul present, trecut și viitor.	Fiți model în vorbirea copilului încercați să îl determinați să își corecteze singur exprimarea.
406. Respectă dintre câteva părți de vorbire (substantive și adjective, pronume și verbe etc.).	- Jucați cu copilul jocuri cu potriviri de cuvinte de tip „Descurcă cuvintele” sau „Răspunde repede și bine”. - Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale.****C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)****Standard 4. Copilul va fi capabil să pronunțe corect sunete, cuvinte ale limbii materne.**

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
407. Imită sunetele emise de alte persoane.	☒ Vorbiți cu copilul într-un ritm moderat, în scopul inteligibilității pronunției. ☒ Puneți la dispoziția copilului jucării muzicale, zornăitoare, și jucați jocuri pentru dezvoltarea capacității de discriminare auditivă <i>De ex. jocuri cu sunete produse de diferite instrumente muzicale: batem la tobe, suflăm la fluier, cântăm la orgă etc.</i> ☒ Recitați copilului versuri simple sau cântați împreună cântece pentru copii. ☒ Etc.
408. Începe să conștientizeze diferența dintre sunete și să reacționeze la acestea (sunetul unui tunet poate să sperie).	
409. Rostește ultimele cuvinte din rime ușoare cu asistență.	
410. Fredonează o melodie împreună cu adultul.	

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
411. Completează versurile familiare prin continuarea versului început sau a cuvântului final.	☒ Jucați jocuri de tip karaoke sau încercați împreună să fredonați versurile având la dispoziție doar linia melodică (negativul). ☒ Puneți la dispoziția copilului casete de muzică pentru copii. Ascultați și fredonați împreună. ☒ Improvizați cântecele cu cuvinte în rimă. ☒ Exersați în pronunțarea cuvintelor și corectați-l, deoarece copilul la această vârstă omite sunete când sunt mai multe consoane alăturate, una dintre ele se omite "caun" în loc de <i>scaun</i> "crie" în loc de <i>scrie</i>; nu pot pronunța sunete [s], [z], [ș], [j], acestea le omit complet sau sunt pronunțate doar în combinație cu vocalele; substituie sunete: sunetul [r] cu [l] - rață/lață, primăvară/primăvală, jucării/jucării sau a sunetului [d] cu [t] - pădure/păture, drum/trum; înlocuiește sunete suierătoare [ș] și [j] cu siflantele [s] și [z]; inversează sunetele (schimbă ordinea firească a fonemelor din cuvinte: "Ogluța" în loc de Olguța, "stlică" în loc de sticlă. ☒ Etc.
412. Fredonează fragmente din versuri, având la dispoziție linia melodic.	
413. Recită sau cântă rime familiare individual sau împreună cu alți copii care includ sunete/litere („A, a, a, acum e toamnă, da”).	
414. Pronunță relative clar cuvintele (omite, substituie, inversează sunetele etc.)	
415. Imită ritmul și tempoul unor modele sonore (bate din palme mai repede sau mai încet, vorbește mai repede sau mai încet).	

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale.****C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)****Standard 4. Copilul va fi capabil să pronunțe corect sunete, cuvinte ale limbii materne.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
416. Rostește corect toate vocalele și majoritatea consoanelor.	☒ Antrenați copiii în jocuri cu onomatopee care implică rostirea combinațiilor dificile de consoane; ☒ Organizați jocuri/activități în care copilul ar trebui să diferențieze anumite sunete prin intermediul diferitelor jocuri de tip "Spune cu ce începe". ☒ Puneți la dispoziția copilului jucării, materiale, imagini ce denumesc obiecte, ființe, animale ce încep cu același sunet. ☒ Etc.
417. Conștientizează sunetele inițiale ale unui cuvânt, identifică cu sau fără ajutor, că mai multe cuvinte încep cu același sunet.	
418. Pronunță într-un tempou lent frământări de limbă cu ajutorul adultului.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
419. Rostește corect toate vocalele și consoanele, grupuri de sunete în diverse poziții în cuvinte.	☒ Organizați jocuri cu onomatopee care implică rostirea combinațiilor mai dificile de vocale și consoane: fisssssss, psst, cra-cra-cra, fâl-fâl-fâl. etc. ☒ Puneți la dispoziția copilului în timpul jocurilor de sortare, de corespondență, jetoane cu obiecte al căror nume este mai dificil de pronunțat: extraterestru, sufragerie, enciclopedie, castravete etc ☒ Valorificați permanent unele momentele de rutină, cerând copiilor al căror nume începe cu un anumit sunet să aranjeze tacâmurile pe masă sau să împartă anumite materiale. ☒ Audiați poezii cu rimă și cântecele scurte. Încurajați construirea de rime prin asocierea lor cu mișcarea ritmică, cu dansul. Încurajați compunerea de poezii și cântecele scurte. ☒ Jucați jocuri de rime: oferiți prima silabă a cuvântului și copiii să o găsească pe cea de-a doua: ma-să, ca-să, pan-tof, car-tof. ☒ Etc.
420. Desparte cuvintele în silabe fără ajutor.	
421. Demonstrează creșterea conștientizării sunetelor inițiale și finale ale unui cuvânt prin identificarea lor fără ajutor și alege din imagini, obiecte, care încep cu același sunet.	
422. Începe să creeze cuvinte noi prin înlocuirea sunetului inițial (lac, rac, sac).	
423. Identifică rime ale cuvintelor familiare în jocuri, cântece, poezii.	

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale****C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)****Standard 5. Copilul va fi capabil să utilizeze diferite modalități de comunicare verbală, nonverbală și paraverbală.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
424. Gângurește, vocalizează ca răspuns la vorbirea altei persoane, lalalizează.	✎ Răspundeți la gânguritul copilului și mențineți cu el contactul vizual, ajutați-i să înțeleagă un lucru esențial despre comunicare ca schimb de mesaje.
425. Răspunde prin gesturi la întrebări simple.	✎ Arătați copilului că înțelegeți ceea ce spune prin gesturi sau expresii faciale; transformați răspunsul său într-unul de tip verbal.
426. Imită intonația vocii altora.	✎ Vorbiți expresiv: pentru a stimula interesul și reacțiile copilului.
427. Rostește cuvinte monosilabice și bisilabice cu sens pentru a atrage atenția celor din jur.	✎ Arătați și numiți diferite obiecte familiare în fața copilului; invitați copilul să repete sau să inițieze acest joc; dați copilului posibilitatea de a contribui cu câte un cuvânt atunci când îi citiți sau îi spuneți o poveste urmărind diferite imagini.
428. Folosește onomatopee și asociază cuvinte cu onomatopee pentru a imita glasul animalelor, a unor fenomene sau a le denumi.	✎ Inserați jocuri cu onomatopee atunci când răsfoiți/citiți cărți despre animale sau fenomene cunoscute de copil.
429. Comunică o nevoie prin cuvinte, expresii faciale sau gesturi care exprimă acțiuni.	✎ Inițiați de timpuriu copilul în folosirea normelor de comportament civilizat. Salutați și invitați copilul să salute, să mulțumească folosindu-vă de fiecare context adecvat.
430. Imită cuvinte (ex. saluturi: pa).	✎ Etc.

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
431. Își menține atenția asupra vorbitorului, chiar dacă pentru o perioadă limitată.	✎ Oferiți copilului posibilitatea de a se prezenta în diverse contexte (vecini, cunoștințe, personal din grădiniță, medic).
432. Recunoaște după intonație tipul de mesaj transmis (o întrebare, un imperativ, o nedumerire, o bucurie etc.).	✎ Vorbiți cu copilul pe parcursul zilei – avându-l alături când vă ocupați de gospodărie, când serviți masa, la plimbare, etc.
433. Folosește gesturi și limbajul corpului pentru a exprima nevoi și sentimente (îmbrățișează spontan membrii familiei).	✎ Modelați tonul, intonația copilului în vorbire, acționând ca un model de comunicare.
434. Se adaptează interlocutorilor diferiți (când vorbește cu un copil îi folosește numele).	✎ Când citiți povești copilului folosiți diferite marionete, păpuși pe degete, pentru a-l învăța să descifreze și să folosească limbajul non verbal.
	✎ Dați copilului posibilitatea de a comunica cu alți copii, adulți în diferite contexte (familie, vecinătate, comunitate, instituții).
	✎ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale****C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)****Standard 5. Copilul va fi capabil să utilizeze diferite modalități de comunicare verbală, nonverbală și paraverbală.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
435. Vorbește suficient de clar pentru a fi înțeles de toți interlocutorii.	✎ Oferiți copilului posibilitatea de a iniția conversații cu persoane din afara familiei (la grădiniță, pe stradă, cumpărături).
436. Începe să demonstreze înțelegerea unor conversații sociale în comunicare (să nu-l întrerupă și să nu intervină peste cineva care vorbește)	✎ Fiți un model pentru copil în calitate de ascultător atent, care manifestă interes și respect pentru interlocutor. Solicitați opinia copilului și arătați că vă este interesantă.
437. Relatează întâmplări, nevoi, idei, acțiuni sau sentimente din experiența zilnică utilizând uneori propoziții dezvoltate.	✎ Stimulați copilul să își amintească și să povestească experiențe trăite în absența membrilor familiei (o vizită, o activitate, o aniversare). ✎ Ajutați copilul să-și construiască argumente pentru a explica un fapt, un fenomen. Acceptați, rafinați explicațiile copilului.
438. Răspunde cu explicații la întrebarea „De ce?”	✎ Încurajați copilul să-și exprime verbal sentimentele de teamă, frică, tristețe. Nu negați aceste sentimente, ajutați copilul să folosească cuvinte pentru exprimarea acestor trăiri.
439. Își exprimă propriile opinii folosind cuvinte, gesturi sau diferite semne utilizând o intonație adecvată.	✎ Implicați copilul în jocuri de tip „Telefonul fără fir”. ✎ Etc.
440. Povestește o poveste/povestire, respectând consecutivitatea evenimentelor, cu ajutorul adultului.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
441. Inițiază o conversație și participă adecvat în conversație, adaptându-și discursul în funcție de interlocutor	✎ Oferiți copilului oportunitatea de a comunica atât cu alți copii, cât și cu adulții (părinți, personalul grădiniței, invitați). De ex. <i>venirea la grădiniță a, în timpul activităților (organizați activități unde să vină părinții și alte persoane invitate), la masa de prânz, la plecare.</i>
442. Respectă regulile de comunicare cu colegii săi și adulții.	✎ Utilizați orice oportunitate din timpul zilei pentru a solicita formule de salut, de politețe, de adresare respectuoasă.
443. Folosește mesaje complete în discuțiile cu colegii săi.	De ex. <i>sosirea la grădiniță, intrarea în sala de grupă, momentul gustării, utilizarea în comun a materialelor la activități în grupuri mici, strângerea lor, la prânz, plecarea de la grădiniță etc</i>
444. Își exprimă o idee prin mai multe modalități.	✎ Folosiți imagini cu personaje ce reflectă stări diferite pentru a stimula formularea de întrebări și răspunsuri ce implică limbajul atât verbal cât și non-verbal.
445. Descrie o imagine, un tablou.	✎ Utilizați orice oportunitate din timpul zilei pentru a solicita respectarea regulilor de comunicare.
446. Folosește corect intonația, când interpretează diferite personaje, îndeosebi în jocurile simbolice inițiate de copii.	De ex. <i>vorbim pe rând, respectăm și colegul și ascultăm-l până își termină gândul etc.</i>
447. Dramatizează o poveste în grupul de copii.	✎ Propuneți un joc prin care copiii adresează verbal întrebări și răspund prin limbaj non-verbal.
448. Povestește o poveste/povestire, respectând consecutivitatea evenimentelor.	✎ Oferiți copilului șansa de a-și exersa vorbirea în public, mai întâi în grupuri mici, în familie, cu prieteni.
449. Adresează urări, felicitări, dedicații colegilor cu ocazia diferitor sărbători.	✎ Adresați copilului întrebări deschise și răspundeți întrebărilor adresate de acesta.
450. Relatează corect, logic unele evenimente (<i>cum a trecut ziua de duminică, sărbătoare, vacanța etc.</i>).	✎ Asigurați accesul copilului la vizionarea unor spectacole de teatru pentru copii; încurajați copilul să folosească obiecte din gospodărie drept recuzită pentru spectacolele jucate în casă, în grădiniță.
451. Compune povești, povestiri, ghicitori	✎ Alocați timp pentru copiii bilingvi să se implice în conversații semnificative atât în limba română cât și în limba maternă.
452. Utilizează un limbaj coerent, flexibil, creative (expresii plastic, expresii frazeologice, cuvinte cu sens figurat: frunze aurite, soarele	

râde, a lua apă în gură).

Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale****C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)****Standard 6. Copilul va fi capabil să înțeleagă și să se exprime la nivel elementar într-o limbă străină.**

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
453. Percepe cuvintele unei limbi străine, spuse în enunțuri scurte.	✎ Organizați pentru copil un mediu lingvistic bogat în stimulări auditive în limba străină (muzică, jucării muzicale, interacțiuni). ✎ Organizați jocuri didactice, lingvistice sau motrice, care solicită înțelegerea (în limba străină) a regulilor jocului. ✎ Vizionați împreună cu copiii desene animate în limba străină și cereți copiilor să recunoască cuvintele învățate. ✎ Organizați jocuri sau cântați, recitați poezii în limba străină în care mișcarea și gesturile însoțesc versurile; jucați-vă, puneți în scenă împreună versurile cântecelor. ✎ Creați situații în care copiii repetă după model unele cuvinte, sintagme, propoziții. Faceți posibil pentru copil să arate obiectul atunci când acesta este denumit. ✎ Folosiți imagini, cărți cu ilustrații pentru a stimula pronunția corectă a cuvintelor. ✎ Oferiți copilului șansa de a răspunde la comenzi. ✎ Realizați dramatizări cu adăugarea activităților psihomotrice, gest, mimică. ✎ Cereți copilului să transmită un mesaj verbal scurt în limba străină în timpul jocului sau al activităților zilnice. ✎ Propuneți activități în perechi, dialoguri simple prin care copiii adresează și răspund la întrebări. ✎ Etc.
454. Descoperă intonația specifică unei limbi străine.	
455. Înțelege enunțuri scurte ale altor personaje.	
456. Imită cuvinte, enunțuri scurte (2-3 cuvinte) după educator sau bandă (model).	
457. Formulează enunțuri simple, comprehensibile semantic.	
458. Întreține scurte dialoguri în mediul formal și informal.	

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 2: Formarea premiselor citit-scrisului.****C.2.1. Aspect specific: Participarea în experiențe cu cartea; cunoașterea și aprecierea sunet-literă****Standard 7. Copilul va fi capabil să demonstreze interes pentru carte și citit.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
459. Explorează cărțile cu toate simțurile (văz, auz, tactil, gust, olfactiv, cutanat).	✎ Alegeți și oferiți copilului cărți cartonate, din material plastic sau care combină diferite texturi (material lucios, suprafețe netede, lână, pâslă etc.).
460. Se bucură când atinge și cară /transportă/ manipulează cărți.	✎ Asigurați în camera copilului sau într-un loc din casă o minibibliotecă pentru acesta;
461. Aduce adultului cărți pentru a-i fi citite și se concentrează pe perioade scurte de timp asupra persoanei care îi citește sau îi spune o poveste.	✎ Părinții/Adulții care îl îngrijesc țin copilul confortabil, față în față sau pe genunchi, urmărind gânguritul copilului în timpul interacțiunii cu cartea pentru „Mai vreau” sau „Stop”.
462. Indică preferințe pentru anumite cărți.	✎ Alegeți cărți cu rime simple, text predictibil (prezis, dedus), câteva cuvinte pe pagină.
463. Exprimă stări de spirit când i se citește (gângurește, zâmbește...).	✎ Alegeți cărți cu fotografii și imagini de copii și adulți, cu fotografii ale obiectelor similare mediului imediat al copilului.
464. Indică imagini de pe carte dacă acestea sunt denumite.	✎ Denumiți imaginile cărților, revistelor pe care le răsfoiți împreună cu copilul și încurajați copilul să facă același lucru.
465. Se concentrează pentru perioade scurte de timp atunci când se uită pe cărți, imagini sau pe sunetele emise de o carte, urmărește și ” citește cărți preferate, asistat de adulți.	✎ Creați o carte/imagini în care personajul principal să fie copilul și întâmplările de peste zi; folosiți fotografii ale copilului pentru a ilustra cartea sau imaginile.
466. Învăță să întoarcă paginile cărții cu asistență.	✎ Etc.

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
467. Vorbește despre cărți, este atras de cărți, reviste, imagini și le privește/ învață să întoarcă paginile, răsfoiește cu plăcere fără să fie asistat.	✎ Puneți la dispoziția copilului diferite materiale tipărite (cărți de povești cu/fără imagini, manuale, reviste, albume de fotografii), răsfoiți și discutați împreună.
468. Alege cărți pentru a-i fi cumpărate dacă i se spune sa-și aleagă un obiect preferat.	✎ Acordați timp copilului în fiecare zi să poată ”citi”. Propuneți copiilor sarcini în grup mic sau individuale care solicită utilizarea de cărți, enciclopedii, reviste etc.
469. Dorește ca povestea preferată să fie citită de multe ori și reține fraze, cuvinte din ea.	✎ Citiți copilului în fiecare zi 30 de minute.
470. Recită o strofă sau repetă ultimul vers al unei poezii preferate sau redă cuvinte, expresii, sintagme, din povestea preferată.	✎ Oferiți zilnic copiilor posibilitatea de a-și alege o carte preferată și de a se retrage într-un loc liniștit al sălii pentru a răsfoi.
	✎ Când citiți copilului schimbați rolurile, astfel încât copilul poate deveni povestitor și adultul poate asculta povestea.
	✎ Satisfaceți rugămintea copilului de a recita de mai multe ori o poveste preferată.
	✎ Folosiți în vorbirea curentă fraze, expresii din povești; amintiți copilului despre ce poveste este vorba.
	✎ Citiți copilului cărți din cultura proprie (poate fi diferită de a dvs.), poezii din folclorul copiilor sau care aparțin autorilor clasici autohtoni / pentru copii.
	✎ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 2: Formarea premiselor citit-scrisului.****C.2.1. Aspect specific: Participarea în experiențe cu cartea; cunoașterea și aprecierea sunet-literă****Standard 7. Copilul va fi capabil să demonstreze interes pentru carte și citit.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
471. Știe să răspundă care este și să prezinte cartea preferată, recunoscându-i coperta, prima și ultima pagină.	☒ Când citiți copilului, prezentați titlul cărții, autorul, discutați despre prima și ultima copertă. ☒ Încurajați copilul să-și realizeze propriile cărți pe teme interesante pe care să le ilustreze. ☒ Încurajați copilul să împrumute, să restituie și să folosească cărțile în comun.
472. Cere să împrumute cărți, aduce cărți de acasă la grădiniță.	☒ Discutați cu copilul despre conținutul textelor citite, despre personajele principale și calitățile lor.
473. Arată interes crescut și implicare în ascultarea și discutarea unei varietăți de genuri: poezie pentru copii, poezie populară, basme, reviste cu benzi desenate.	☒ Ajutați copilul să înțeleagă că se citește de la stânga spre dreapta, de sus în jos, urmărind uneori textul atunci când citiți. ☒ Etichetați lucrurile copilului, lucrările sale, produsele activității sale ca și diferite spații din sala de grupă (bibliotecă, colțul păpușii, masă pentru scris...).
474. Se preface că citește păpușilor sau pentru alți copii inventând povești sau ghicitori.	☒ Etc.
475. Citește cuvinte cunoscute etichetate în sala de grupă, bibliotecă, magazin etc.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
476. Este interesat de cărți despre (enciclopedii pentru copii), caută să găsească cărți în funcție de interes și discută cu colegii despre ce a aflat din ele.	☒ Citiți copilului alături de povești, povestiri, basme sau poezii și cărți de știință (despre cum funcționează obiectele, despre anotimpuri, despre viața plantelor și a animalelor...). ☒ Oferiți copilului posibilitatea de a comunica cu parteneri de aceeași vârstă pe teme de interes comun.
477. Identifică autorul cărții și numește titlul acestei cărți.	☒ Dați copilului posibilitatea de a explora cărți într-o librărie, bibliotecă, magazin pentru copii, pentru a-și identifica interesele. ☒ Creați împreună cărți pe diverse teme interesante pentru copil. Ajutați copilul să dea cărții un titlu, să scrie autorul și să o ilustreze (Cartea despre mine, Cartea despre familia mea, Cartea vacanței, Enciclopedia noastră despre case/animale, Cartea despre excursiile grupei...).
478. Demonstrează că știe cum să utilizeze și să păstreze cărțile.	☒ Valorizați, lăudați copilul atunci când folosește corect și întreține cărțile.
479. Manifestă interes față de citit și încearcă să povestească în baza imaginilor o poveste favorită.	☒ Puneți la dispoziția copilului și cărți cu text puțin pe care acesta îl poate citi sau memora.
480. Este interesat de cărți despre aspecte foarte diferite ale vieții și dorește să le răsfoiască și să le citească independent.	☒ Puneți la dispoziția copilului cărți despre copii care arată și trăiesc la fel/diferit, despre cum ne facem prieteni, despre bucuria de a avea frați/surori.
481. Diferențiază un text în proză de unul în versuri.	☒ Citiți copilului poeziile preferate de mai multe ori; indicați fiecare cuvânt pe măsură ce îl citiți; subliniați faptul că între cuvinte există spații libere, ca unele cuvinte sunt scrise cu mai multe/măi puține litere.
482. Stă și asistă în momente de lectură fără să deranjeze, rămâne până la finalul lecturii.	☒ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniu 2: Formarea premiselor citit-scrisului.

C.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de discriminare fonetică; asocierea sunet-literă

Standard 8. Copilul va fi capabil să efectueze corespondențe între sunet și literă.

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
483. Se amuză când răsfoiește cărți tridimensionale sau care emit sunete.	☒ Citiți copilului cu bucurie, râdeți împreună, învățați-l ca lectura produce bucurie, amuzament. ☒ Citiți copilului cărți diferite. Faceți legătură cu experiența de viață a copilului. ☒ Etc.
484. Răsfoiește cu plăcere cărți despre rutinele zilnice (servirea mesei, spălatul, etc).	

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
485. Înțelege sunetele emise de cărți și repetă cu plăcere.	☒ Puneți la dispoziția copilului cărți , imagini care emit sunete. ☒ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 2: Formarea premiselor citit-scrisului.****C.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de discriminare fonetică; asocierea sunet-literă****Standard 8. Copilul va fi capabil să efectueze corespondențe între sunet și literă.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
486. Demonstrează înțelegerea faptului că limbajul scris ia forme diferite (semne, litere, ziare, reviste, cărți, meniuri, mesaje prin internet).	- Realizați împreună mesaje pentru ceilalți membri ai familiei. Folosiți mesaje de întâmpinare a colegilor în colectivitate. - Utilizați rețete scrise de membrii familiei și utilizați-le în sala de grupă pentru a găti în comun cu copiii.
487. Identifică mesaje scrise sub formă de semne sau simboluri.	Identificați/Discutați cu copilul semnele de circulație ca și altele întâlnite în plimbările dvs.
488. Începe să conștientizeze faptul că literele compun cuvinte.	De ex: Stop, T – troleu, taxi, Farmacie, semnul de toaletă, etc. - Jucați jocuri cu câteva litere cunoscute, fie că sunt din jetoane, fie magnetice; încurajați copilul să le aranjeze, rearanjeze; citiți-le împreună. De ex: CAR /ARC/ RAC - Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
489. Face diferența dintre sunet și literă.	- Propuneți copiilor să realizeze felicitări, invitații către persoane din familie sau persoane cunoscute pentru a participa la un eveniment sau pentru a le oferi de ziua de naștere a acelor persoane. - Explicați copiilor că sunetul îl pronunțăm și îl auzim, iar litera o știm și o vedem. - Realizați împreună cu copiii etichete pentru diverse locuri și materiale din sala de grupă. - Realizați cărți de mici dimensiuni în care copilul ilustrează paginile, scrie titlul și autorul dacă este posibil și numerotează paginile. - Exersați copiii în divizarea cuvintelor în părți (silabe) prin diverse modalități. - Când citiți copilului urmăriți textul și identificați uneori titlu, semnele de punctuație de bază (punct, semnul întrebării). - Oferiți copilului materiale scrise cu propoziții scurte, cartonașe cu cuvinte, alfabet. - Încurajați formarea de cuvinte și propoziții. - Etc.
490. Face diferența dintre litere și cifre.	
491. Citește numele propriu în diferite contexte și pe cele ale câtorva colegi.	
492. Citește câteva cuvinte din mediu (grădinița, spital, muzeu...).	
493. Identifică sunetele vorbirii de cele din natură.	
494. Însușește literele de tipar, vocalele și consoanele.	
495. Citește silabe deschise (ma, mo, mu, mi, mâ, me) și silabe închise (am, om, um, im, îm, etc.).	
496. Analizează fonetic cuvinte monosilabice și bisilabice.	
497. Împarte cuvintele în silabe și determină numărul lor.	
498. Demonstrează creșterea conștientizării sunetelor inițiale și finale ale unui cuvânt prin identificarea lor fără ajutor și alege din imagini, obiecte, care încep cu același sunet.	
499. Își extinde vocabularul cu termenii: sunet, silabă, cuvânt, propoziție.	
500. Conștientizează faptul că un mesaj se scrie/citește de la stânga spre dreapta, de sus în jos.	
501. Conștientizează faptul că limbajul rostit poate fi scris și apoi se poate tipări.	
502. Demonstrează înțelegerea faptului că propoziția constă din cuvinte separate prin spații.	

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 2: Formarea premiselor citit-scrisului.****C.2.3. Aspect specific: Conștientizarea mesajului scris/vorbit****Standard 9. Copilul va fi capabil să folosească limbajul scris/tipărit în activitățile zilnice.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
503. Manipulează cărțile specifice vârstei (din material textil, carton tare sau plastic) și învață să le poziționeze corect.	✎ Adultul reprezintă un model pentru copil în modul în care poziționează cartea, întoarce paginile, întreține/ respectă cartea. ✎ Etc.

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
504. Poziționează corect cărțile când le explorează independent.	✎ Ajutați copilul să corecteze poziția în care susține cartea. Reluați conceptele de autor, titlu, copertă arătându-le. ✎ Etc.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
505. Identifică și folosește o varietate de materiale tipărite (cărți, reviste, ziare, rețete, prospecte, cutii de jucării, cutii de alimente).	✎ Arătați copilului și răsfoiți împreună materiale diverse care transmit informații: carte de telefon, manuale de funcționare a obiectelor casnice, pliante, bilete de teatru, chitanțe de cumpărături. ✎ Asamblați împreună o jucărie urmărind instrucțiunile de pe pachet/cutie. ✎ Permiteți copilului să apese butonul unui lift, să folosească telecomanda televizorului sau tastele unui telefon mobil, computer. ✎ Etc.
506. Înțelege rolul unui mesaj tipărit.	
507. Își exprimă ideile prin desene, melodii cu cuvinte create de copii, prin mișcări.	
508. Folosește semne/simboluri din mediul ambiant.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
509. Identifică mesaje scrise etichete diferite în mediul familiei sau în sala de grupă, care facilitează înțelegerea acestora.	✎ Încurajați copilul să identifice și să transmită semnificația unor simboluri, mesaje întâlnite. ✎ Afișați în sala de grupă/acasă diverse mesaje scrise. ✎ Oferiți copilului un mediu în care textul scris este prezent în toate spațiile. Atrageți-le atenția asupra lor și citiți împreună cu copilul. ✎ Realizați un calendar pentru a vă ajuta copilul să își reamintească ce ați lucrat sau evenimente speciale ale familiei. Discutați cu copilul despre cum ar trebui să ne îmbrăcăm urmărind starea vremii la TV sau rubrica Meteo din ziar. ✎ Concepeți împreună bilete pentru intrare la spectacolul preferat îmbinând desenul cu scrierea cu litere și utilizarea cifrelor. ✎ Oferiți copilului oportunități de cercetare a obiectelor de artizanat (vase, costume etc.). ✎ Etc.
510. Utilizează imagini ca surse de informație (utilizează semne pentru completarea calendarului naturii).	
511. Cunoaște și explică semnele grafice de pe costumele naționale, vasele de ceramică.	

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniul 2: Formarea premiselor citit-scrisului.

C.2.4.Aspect specific: Însușirea deprinderilor de scris; folosirea scrisului pentru transmiterea unui mesaj.

Standard 10. Copilul va fi capabil să utilizeze diferite modalități de grafisme: desene, semne, forme, pregrafisme.

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
512. Apucă și ține în mână diferite instrumente de scris: creioane, cerate, markere, creioane colorate mai groase.	✎ Puneți la dispoziția copilului materiale care să permită exersarea musculaturii fine. Încurajați copilul mic să mănânce cu mâna. ✎ Asigurați copilului un spațiu cu instrumente pentru scris și foi mari (tip A3). ✎ Încurajați copilul atunci când dorește să utilizeze instrumente de scris. ✎ Etc.

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
513. Mâzgălește și lasă urme pe hârtie cu un anumit scop.	✎ Dați copilului posibilitatea de a desena suprafețe mari. ✎ Scrieți pe lucrarea copilului comentariile și descrierea pe care o face acesta. ✎ Desenați împreună, astfel încât copilul să poată observa poziția instrumentelor de scris și a corpului. ✎ Explorați utilizarea cât mai multor instrumente. ✎ Etc.
514. Descrie ceea ce a desenat/ scris sau ce a reprezentat.	
515. Utilizează fără sprijin instrumente de comunicare grafică: creioane, creioane cerate, markere, pensulă.	

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniul 2: Formarea premiselor citit-scrisului.

C.2.4.Aspect specific: Însușirea deprinderilor de scris; folosirea scrisului pentru transmiterea unui mesaj.

Standard 10. Copilul va fi capabil să utilizeze diferite modalități de grafisme: desene, semne, forme, pregrafisme.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
516. Își corectează poziția corpului la scris; își ajustează poziția foii, hârtiei folosite.	✎ Scrieți numele copilului cu litere suficient de mari și ușor de citit; numărați împreună literele care compun numele; ajutați copilul să rostească fiecare sunet; scrieți numele dvs. sub al copilului; prin ce se aseamănă/deosebesc? Scrieți numele copilului cu litere suficient de mari și ușor de citit; numărați împreună literele care compun numele; ajutați copilul să rostească fiecare sunet; scrieți numele dvs. sub al copilului; prin ce se aseamănă/deosebesc?
517. Experimentează scrisul cu o varietate de instrumente de scris (creioane, pixuri).	✎ Puteți exersa desenul corpului omenesc folosind oglinzi mari, atât pentru observarea corpului omenesc, cât și pentru pictarea pe oglindă conturul unei păpuși.
518. Copiază sau își poate scrie numele cu ajutor.	✎ Trasați pe hârtie conturul mai multor palme ș/sau tălpi –copiilor le place să compare dimensiunile – și apoi propuneți copilului să le coloreze. Apreciați efortul copilului de a colora în contur; folosiți imagini pe foi A4. ✎ Realizați împreună o carte despre trei lucruri pe care copilul le face înainte de a merge la culcare: adăugați imagini pentru a ilustra fiecare secvență; adăugați cuvinte; alegeți un titlu; desenați o imagine pe copertă. ✎ Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
519. Scrie cuvinte familiare (numele, mama...), data calendaristică.	✎ Implicați copilul în dezvoltarea de proiecte colective care implică scris (realizarea unui jurnal, realizarea unei reviste pentru copii, a unor colaje din benzi desenate).
520. Înțelege conceptul de scriere pentru comunicarea unei informații sau a unui mesaj (etichetează lucrările, scrie scurte mesaje de felicitare).	✎ Responsabilizați copilul în legătură cu propriul portofoliu. Explicați importanța datării și etichetării lucrării.
521. Utilizează corect instrumente de scris variate (creion, pix).	✎ Ajutați copilul să aleagă o persoană specială și discutați cu acesta mesajul pe care dorește să îl transmită; încurajați copilul să ilustreze felicitarea și adăugați cuvinte dacă este posibil, independent sau cu ajutor.
522. Utilizează, cu ajutor, jocuri de masă cu litere (scrabble, cuvinte încrucișate, rebus).	✎ Jucați jocuri cu litere din diferite materiale. Încurajați copilul să copieze conturul literei, să o descrie.
523. Utilizează forme și desene familiare pentru a reda gânduri, idei, sentimente (pregrafisme).	✎ Explicați copilului scrierea corectă în caiete cu liniatură a <u>pregrafismelor</u> : <u>linii drepte</u> : orizontală, vertical, oblică spre stânga, oblică spre dreapta; <u>linii de diferite tipuri</u> : linia frântă, linia curbă închisă (cerc, oval), linia curbă deschisă (spirală), linia ondulată, bucla, nodul, bastonașul cu întorsătura în sus și cu întorsătura în jos.
524. Manifestă priceperi de a contura după model.	✎ Etc.
525. Hașurează desene cu linii orizontale, vertical, ovale.	
526. Scrie litere se tipar, le conturează, hașurează și desenează.	
527. Respectă indicațiile verbale ale adultului privind direcția de trasare, modul și locul de amplasare a pregrafismelor.	

D. Dezvoltarea cognitivă

Subdomeniul 1: Dezvoltarea gândirii logice și a capacității de rezolvare a problemelor

Standard 1. Copilul va fi capabil să identifice relația cauză-efect în urma unor interacțiuni cu obiecte, fenomene, oameni.

Standard 2. Copilul va fi capabil să observe, să compare și să evalueze acțiuni, evenimente și experiențe.

Standard 3. Copilul va fi capabil să valorifice experiențele acumulate în diverse contexte.

Standard 4. Copilul va fi capabil să genereze soluții la diverse întrebări, situații, probleme.

Subdomeniul 2: Formarea și dezvoltarea reprezentărilor elementare matematice

Standard 5. Copilul va fi capabil să realizeze operații cu mulțimi de obiecte (grupare, clasificare, sortare, triere, comparare, ordonare, serie).

Standard 6. Copilul va fi capabil să opereze cu numere și șiruri numerice.

Standard 7. Copilul va fi capabil să utilizeze unitățile de măsură la determinarea înălțimii, lungimii, lățimii, grosimii, masei, valorii și capacității unor corpuri.

Standard 8. Copilul va fi capabil să identifice formele geometrice în modele date și în mediul înconjurător.

Standard 9. Copilul va fi capabil să se orienteze în timp și spațiu.

Subdomeniul 3: Cunoașterea și înțelegerea mediului înconjurător

Standard 10. Copilul va fi capabil să observe și să descrie caracteristicile lumii vii și nerte.

Standard 11. Copilul va fi capabil să utilizeze metode și instrumente de investigare a mediului înconjurător.

Standard 12. Copilul va fi capabil să descopere omul ca parte a mediului înconjurător și ființă socială.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 1: Dezvoltarea gândirii logice și a capacității de rezolvare a problemelor.****Standard 1. Copilul va fi capabil să identifice relația cauză-efect în urma unor interacțiuni cu obiecte, fenomene, oameni.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
528. Repetă și efectuează mișcări, sunete, gesturi pentru a observa impactul lor asupra interacțiunii lor și mediului.	☞ Puneți la dispoziția copilului jucării care emit sunete. ☞ Răspundeți la acțiunile copilului, stimulându-l și încurajându-l să interacționeze cu obiectele. ☞ Demonstrați și explicați-i relațiile dintre obiecte și fenomene.
529. Acționează asupra obiectelor pentru a obține un sunet, o mișcare care îi face plăcere.	De ex: Ce se întâmplă dacă aruncă jucăria din pătuțul lui. ☞ Oferiți copilului experiențe care pun în valoare relația cauză-efect. De ex: Dacă lovesc cu mingea un obiect se răstoarnă, dacă apasă pe un buton se aprinde lumina. ☞ Etc.

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
530. Observă efectele propriilor acțiuni asupra obiectelor și asupra celorlalți.	☞ Oferiți copiilor diverse materiale, sigure și adecvate vârstei pentru a le putea manipula. ☞ Demonstrați și explicați diverse experimente ce vizează relația de cauză-efect. De ex: Dacă stingi lumina, se face întuneric.
531. Observă efectele acțiunilor celorlalți asupra obiectelor și persoanelor.	☞ Explicați acțiunile dumneavoastră în cadrul unor activități ce vizează relații cauză-efect.
532. Se joacă cu anumite obiecte cu care are voie sau nu are voie știind că va atrage atenția adultului.	☞ Oferiți-i diverse jucării. Supravegheați permanent copilul și fiți consecvent în a-i permite să se joace doar cu anumite jucării și a-i interzice folosească altele. ☞ Etc.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
533. Identifică obiecte care influențează sau au efect asupra altor obiecte.	☞ Oferiți copilului posibilitatea de a experimenta, sub supravegherea adultului, pentru a înțelege efectele acțiunii sale asupra obiectelor: să amestece făină cu apă, zahărul cu apă, să planteze semințe, să ude florile etc. De ex: Dacă pun zahăr în apă, acesta se topește.
534. Adresează întrebarea „De ce?” manifestând interes pentru stabilirea relației de cauzalitate.	☞ Însoțiți permanent experimentele de explicații. ☞ Solicitați permanent explicații copilului în relații simple de cauzalitate.
535. Determină și explică relații/interacțiuni, care cauzează anumite efecte.	De ex: De ce s-a uscat așa de tare pământul florii?, De ce este așa de întuneric în clasă?, De unde a apărut acest firicel de plantă? Cum ai făcut? ☞ Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
536. Explică efectele apărute în urma unor interacțiuni cu obiecte, persoane, fenomene.	☞ Realizați împreună cu copiii experimente pentru a surprinde relația de cauză-efect. De ex: Plasați gheață în apă pentru a vedea cum se topește, înghețați diferite obiecte în apă, puneți lăstare în apă pentru a vedea cum dau rădăcină, introduceți obiecte în apă pentru a observa că unele corpuri plutesc și altele se scufundă etc.
537. Argumentează din ce cauză se produc anumite evenimente.	☞ Utilizați în activități expresia: Dacă... atunci. ☞ Valorificați orice situație cotidiană pentru a surprinde relațiile de cauzalitate: De ce am pus mai puține farfurii la masă? De ce trebuie să ne spălăm pe mâini? etc. De ex: Mihai a lipsit ieri pentru că a fost bolnav. ☞ Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 1: Dezvoltarea gândirii logice și a capacității de rezolvare a problemelor.****Standard 2. Copilul va fi capabil să observe, să compare și să evalueze acțiuni, evenimente și experiențe.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
538. Urmărește acțiunile celorlalți.	- Jucați-vă cu copilul cântând, gesticulând, emițând sunete. - Oferiți copiilor jucării diverse, din materiale diferite care emit sunete prin diferite acțiuni asupra lor. Însoțiți jocul copilului de explicații. - Arătați-i copilului obiecte din jur indicându-le cu mâna. - Etc.
539. Explorează obiectele, ducându-le la gură, mișcându-le, aruncându-le.	
540. Imită mișcări, gesturi și sunete emise de alții.	

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
541. Constată asemănări sau deosebiri dintre două acțiuni, evenimente de același tip.	- Valorificați orice moment al zilei pentru a surprinde comparații între acțiuni, evenimente. De ex: Să te joci cu mingea este la fel de amuzant ca și când te-ai juca nște cuburi. - Apreciați eforturile copilului de a încerca prin imitare acțiuni noi, văzute în diverse contexte. - Etc.
542. Imită acțiuni văzute în alte momente sau contexte.	

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
543. Recunoaște caracteristicile unui eveniment (lung, amuzant, gălăgios etc.).	- Solicitați copiilor să vă povestească evenimente din viața lor personal și întrebați-i cum a fost, cum li s-a părut. - Participați cu copiii la spectacole și comentați-le împreună cu ei. Folosiți astfel de prilejuri pentru a realiza comparații între evenimente, acțiuni. - Utilizați jocuri, poze pentru a stabili asemănări și deosebiri între acțiuni, evenimente. - Solicitați ca copiii să utilizeze în compararea evenimentelor, acțiunilor cuvintele la fel sau diferit. - Etc.
544. Compară evenimente, acțiuni cu ajutorul adultului, utilizând cuvintele la fel/diferit	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
545. Compară evenimente și acțiunile personajelor din povești.	- Organizați activități de lectură în grupuri mici și discutați cu copiii despre acțiunile realizate de personajele din povești. Acordați întrebări legate de caracterul acțiunii. De ex: Care sunt acțiunile realizate de fata babei pe parcursul povești? Comparați-le, inclusiv și cu cele ale fetei moșneagului. - Discutați cu copiii despre ceea ce au realizat la grădiniță solicitând comparații cu zilele anterioare. - Propuneți diverse jocuri în care copiii disting scopul desfășurării unor acțiuni sau evenimente, evidențiind importanța lor pentru copil, familie, societate, țară. - Introduceți situații de învățare în care copiii disting evenimente solemne, ordinare, de familie etc. De ex: Sărbătorile desfășurate în cinstea zilei drapelului, limbii sunt sărbători solemne și au un rol de a dezvolta sentimentele patriotice; sărbătorile legate de ziua de naștere este un eveniment de familie etc. - Supuneți copiii la provocări de genul „Hai să construim în clasă un parc de distracții folosind doar materialele pe care le avem aici: „Cum credeți că ar fi bine să facem?” - Solicitați argumente pentru deciziile pe care le iau. Discutați argumentele pro și contra ale unei decizii. - Etc.
546. Descrie evenimente, acțiuni, experiențe utilizând cuvinte ce indică o comparație.	
547. Identifică importanța unor acțiuni, evenimente pentru societate, om/copil	
548. Argumentează și generalizează propriile decizii.	

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 1: Dezvoltarea gândirii logice și a capacității de rezolvare a problemelor.****Standard 3. Copilul va fi capabil să valorifice experiențele acumulate în diverse contexte.**De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
549. Acțiunează cu obiecte sau jucării care știe că emite sunete pentru a le auzi.	☞ Oferiți copiilor jucării diverse, din materiale diferite care emit sunete prin diferite acțiuni asupra lor. ☞ Etc.

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
550. Generalizează idei pornind de la experiențe anterioare.	☞ Explicați acțiunile dumneavoastră pentru a le înțelege copilul pentru a le utiliza. De ex: Observă cum adultul suflă în mâncare pentru a o răci și la rândul său el/ra repetă acțiunea.
551. Distinge funcționalitatea/ utilizarea unor obiecte cotidiene din propria experiență.	☞ Numiți permanent obiectele pe care le folosiți și pentru ce le folosiți. ☞ Realizați jocuri de rol în care copiii să poată utiliza diverse obiecte evidențiind destinația lor din propria experiență. De ex: Mătura este pentru a mătura, umbrela este pentru ploaie ☞ Etc.

De la 3 la 5 ani
(37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
552. Utilizează informația dobândită într-un alt context sau mod.	☞ Organizați activități în grupuri mici și propuneți sarcini care necesită transferul de informație și experiență. De ex: Facem un magazin cu etaje, unde sunt numai produse pentru copii. Construiește din cuburi un castel, așa cum l-a văzut într-o carte cu povești ☞ Etc.

De la 5 la 7 ani
(61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
553. Explică o nouă situație sau o problemă pornind de la experiențele sale anterioare.	☞ Supuneți-i la soluționarea unor probleme noi care necesită răspunsuri pe care le construiește pe baza experienței lor anterioară. ☞ Solicitați explicații sau argumente pentru soluțiile pe care le propune copilul sau alți copii. De ex: Facem așa, că și mie mi s-a întâmplat la fel, când eram.... ☞ Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 1: Dezvoltarea gândirii logice și a capacității de rezolvare a problemelor.****Standard 4. Copilul va fi capabil să genereze soluții la diverse întrebări, situații, probleme.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
554. Ajunge la o jucărie sau un obiect care s-a îndepărtat rostogolindu-se.	☒ Puneți la dispoziția copilului obiecte securizate adecvate vârstei lui pe care să le poată manipula.
555. Caută să rezolve o problemă utilizând sunete, gesturi, expresia feței pentru a atrage atenția.	☒ Plasați-le în apropierea lui pentru a se îndrepta către ele. ☒ Reacționați întotdeauna la semnalele copilului prin care dorește să vă transmită un mesaj. ☒ Puneți la dispoziția copilului jucării care îi permit utilizarea lor pentru atingerea unui scop (camioane cu remorcă, cărucior pentru păpuși etc.). ☒ Etc.

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
556. Rezolvă probleme prin încercare și eroare.	☒ Provocați copilul să rezolve probleme fără să-l ajutați. Lăsați-l să încerce singur. ☒ Vorbiți cu el sau demonstrați, după multiple încercări, posibilele soluții. ☒ Jucăți-vă cu el în jocuri care solicită mai multe soluții
557. Folosește obiectele ca mijloc pentru atingerea unui scop.	De ex: Construcția unui castel pentru un personaj preferat. Utilizează un camion ca să transporte cuburi, lingura ca să ajungă la mâncare etc. ☒ Apreciați acțiunile noi ale copilului pe care le întreprinde independent pentru a atinge un scop ☒ Etc.
558. Încearcă modalități diverse pentru soluționarea unei probleme înainte de a cere sprijin.	

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
559. Caută sprijin la alți copii sau adulți pentru a rezolva probleme.	☒ Propuneți sarcini individuale de rezolvare de probleme diverse. ☒ Fiți alături de copil când încearcă să găsească soluțiile unei probleme. Provocați-l cu întrebări. Vorbiți cu el și cereți explicații pentru soluțiile alese: <i>Cum ai reușit?</i> ☒ Introduceți elemente noi în situațiile de problemă.
560. Se reorientează în soluționarea unei probleme când intervine un element nou.	De ex: Un nou personaj, un nou obiect, un nou eveniment etc.; găsește un obiect sau ființă care îl/o poate ajuta etc.) etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
561. Lucrează în grup pentru soluționarea unei probleme, manifestând inițiativă proprie.	☒ Propuneți sarcini de grup mic care să necesite rezolvarea de probleme. ☒ Intervenți ca moderator pentru a ajuta procesul de soluționare a problemei.
562. Explorează mai multe căi de soluționare a unei probleme și alege una dintre ele.	☒ Discutați avantajele și dezavantajele alegerii unei soluții și ajutați copilul să găsească soluția cea mai oportună. ☒ Încurajați participarea fiecăruia în cadrul rezolvării sarcinilor.
563. Identifică situații problematice, provocatoare și propune soluții creative.	☒ Înaintați situații de probleme care să dețină soluții diverse. ☒ Propuneți copiilor probleme simple de adunare și scădere desprinse din viața reală a acestora pentru a le rezolva.
564. Rezolvă probleme matematice simple în formă intuitivă.	☒ Compuneți probleme simple de adunare și scădere etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 2: Formarea și dezvoltarea reprezentărilor elementare matematice.**

Standard 5. Copilul va fi capabil să realizeze operații cu mulțimi de obiecte (grupare, clasificare, sortare, triere, comparare, ordonare, seriare).

**De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
565. Identifică obiectele preferate pe care le grupează.	☒ Cereți copiilor să adune jucăriile care-i plac. ☒ Implicați copiii în jocuri de grupare a jucăriilor preferate. ☒ Etc.

**De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
566. Grupează, la solicitare, obiectele după un criteriu.	☒ Oferiți copiilor obiecte de culori și mărimi diferite pentru a le grupa și compara după mărime și culoare. ☒ Introduceți jocuri de clasificare a obiectelor. De ex: Pisica, vulpea, câinele sunt animale. ☒ Etc.
567. Identifică, cu sprijin, categorii de obiecte, ființe.	

**De la 3 la 5 ani
(37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
568. Formează mulțimi de obiecte după 1-2 criterii.	☒ Puneți la dispoziția copiilor materiale diverse pentru a forma mulțimi după formă, mărime și culoare. ☒ Propuneți copiilor diferite mulțimi pe care le compară folosind expresiile: multe/puține/ tot atâtea. ☒ Oferiți copiilor obiecte diverse care au caracteristici comune (culoare, mărime: forme geometrice, creioane, mingi, cutii, nasturi, chei, mașinuțe etc.). ☒ Incadrați copiii în jocuri care solicită aranjarea obiectelor în ordine crescătoare/descrescătoare în funcție de un criteriu. ☒ Etc.
569. Compară mulțimile de obiecte utilizând limbajul aferent matematic.	
570. Sortează obiectele în funcție de un criteriu.	
571. Ordonează cu insistență obiectele în șir crescător/descrescător după un criteriu, utilizând încercarea și eroarea.	

**De la 5 la 7 ani
(61-84 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
572. Clasifică obiecte după 2-3 criterii.	☒ Utilizați în activitățile didactice diferite obiecte pentru a le clasifica după mai multe criterii (utilitate, specie, mediu de trai, dimensiune, poziție în spațiu etc.). ☒ Propuneți copiilor activități de comparare a mulțimilor de obiecte cu ajutorul semnelor de comparație (>, <, =). ☒ Implicați copiii în jocuri de sortare a obiectelor după caracteristici comune (culoare, mărime, formă: forme geometrice, creioane, mingi, cutii, nasturi, chei, mașinuțe etc.). ☒ Lăsați copiii să propună criterii de grupare, clasificare. ☒ Oferiți preșcolarilor diferite situații de a plasa obiectele în șir după o regulă distinctă. ☒ Etc.
573. Compară mulțimile de obiecte utilizând semnele de comparație.	
574. Sortează obiectele în funcție de diferite criterii (mărime, culoare).	
575. Explică de ce anumite obiecte sunt ordonate sau grupate într-un anumit fel.	
576. Seriază obiectele după o anumită regulă.	

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 2: Formarea și dezvoltarea reprezentărilor elementare matematice.****Standard 6. Copilul va fi capabil să opereze cu numere și șiruri numerice.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
577. Demonstrează în timpul mesei, jocului înțelegerea semnificația expresiei „mai mult”.	☞ Vorbiți cu copilul utilizând termenii „mai mult”, „mai puțin” în timpul mâncării sau jocului. ☞ Indicați prin gesturi o anumită cantitate. ☞ Etc.
578. Utilizează gesturi pentru a arăta cantitatea.	

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
579. Repetă după adult numărarea până la 3.	☞ Utilizați în activitățile cotidiene numerația și numerele. ☞ Cântați cu copii cântece, pauze dinamice, numărători ce vizează numerele naturale. ☞ Etc.
580. Intonează cântece și rime cu numere.	

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
581. Raportează cantitatea la număr.	☞ Organizați copiii în grupuri mici și solicitați să va spună câți copii sunt în grup. ☞ Propuneți copiilor jocuri, exerciții care vizează efectuarea unor corespondențe între cantitate și număr. ☞ Numiți permanent cantitatea obiectelor pe care le utilizați. De ex: două cărți, patru creioane, trei păpuși etc. ☞ Utilizați numele și numerația (limita 1-5) în diferite activități. De ex: Numără câte copii sunt în grup, câte farfurii sunt pe masă, câte scaune, câte farfurii, câte coșuri cu pâine ☞ Încurajați utilizarea de numerele în jocurile simbolice: la magazin – inventarul produselor, la farmacie – numărul pastilelor, etc. ☞ Încurajați copiii să nuească numărul străzii, numărul apartamentului în care locuiesc etc. ☞ Propuneți-le copiilor să modeleze cifre din plastilină, sârmă, bețișoare, ață ș.a. ☞ Propuneți copiilor diferite mulțimi pe care le compară folosind expresiile: unu/mult, mai mult/ tot atât/ mai puțin. ☞ Oferiți oportunitatea de a alege un obiect dintr-un șir de obiecte, numindu-i poziția acestora. ☞ Etc.
582. Determină ordinea numerelor în șirul 1-5.	
583. Numără cu ușurință până la 5.	
584. Utilizează numerele și numărul în activități cotidiene.	
585. Compară cantități utilizând expresiile tot atât/mai mult/mai puțin.	
586. Recunoaște și modelează unele cifre.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
587. Stabilește raporturi între numere și obiecte în limita 1-10.	☞ Solicitați frecvent copiilor să numere câți copii sunt prezenți în grupă, câți copii lucrează la masă, câți au terminat o sarcină etc. ☞ Solicitați ca copii să realizeze corespondențe între număr și diferite cantități. ☞ Puneți la dispoziția copiilor materiale manipulative cât mai diverse cu ajutorul cărora se poate realiza numărarea. ☞ Utilizați numeralul ordinal în procesul de numărare. De ex: Primul copil, al doilea copil, al treilea copil ... sau prima fetiță, a doua fetiță ... ☞ Propuneți jocuri care solicită identificarea poziției numerelor în șir. ☞ Integrați în activitățile integrate situații de învățare care presupun determinarea numerilor vecine; numărului precedent/ următor. ☞ Oferiți copiilor activități în care vor compara numerele naturale în baza mulțimilor de obiecte. ☞ Implicați preșcolarii în scrierea cifrelor pe hârtie, tablă, ș.a. suprafețe. ☞ Integrați copiii în activități de compunere și descompunere a numerelor naturale pe bază de mulțimi de obiecte. ☞ Utilizați situații cotidiene pentru a stimula copilul să realizeze operații simple. ☞ Etc.
588. Identifică poziția numerelor în șirul 0-10.	
589. Numără cu ușurință până la 10 (20) în ordine crescătoare/descrescătoare.	
590. Compară numerele utilizând semnele de comparație.	
591. Identifică și scrie cifre.	
592. Efectuează operații simple de adunare și scădere cu 1-2 unități.	

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 2: Formarea și dezvoltarea reprezentărilor elementare matematice.**

Standard 7. Copilul va fi capabil să utilizeze unitățile de măsură la determinarea înălțimii, lungimii, lățimii, grosimii, masei, valorii și capacității unor corpuri.

De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
593. Se joacă cu jucării de diverse mărimi și forme.	☒ Descrieți copilului obiectele în funcție de mărime, masă, lungime, precum și persoanele ☒ Etc.

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
594. Compară cu ajutor mărimea unor corpuri, utilizând cuvintele mare/mic.	☒ Implicați copiii în activități de organizare a cuburilor pe rafturi. ☒ Solicitați gruparea cuburilor după anumite criterii. ☒ Implicați copiii în jocuri care implică compararea și ordonarea obiectelor în funcție de mărime. Descrieți copilului obiectele după diferiți parametric. ☒ Etc.
595. Ordonează cu sprijin cel mult trei obiecte după mărime.	

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
596. Compară și ordonează obiectele după mărime, înălțime, lungime, lățime și grosime.	☒ Implicați copiii în activități de comparare a mărimii unor obiecte, a înălțimii tuturor copiilor din grupă, a lungimii pantofului, a lungimii părului. ☒ Utilizați procedee de suprapunere și juxtapunere în compararea obiectelor. ☒ Solicitați ca copiii să facă estimări ale masei unor corpuri: <i>Care este mai greu?</i> ☒ Solicitați ca copiii să descrie acțiunile sale prin intermediul cuvintelor: mărime (mare/mic), lungime (lung/scurt), lățime (lat/îngust), înălțime (înalt/scund), grosime (gros/subțire) și masă (greu/ușor). ☒ Etc.
597. Estimează masa unor corpuri.	
598. Utilizează cuvinte ce vizează mărimea, lungimea, lățimea, înălțimea, grosimea și masa unor corpuri.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
599. Măsoară cu ajutorul unităților nestandarde și standarde de măsură lungimea, masa și capacitatea diferitor corpuri.	☒ Utilizați diferite unități nestandarde de măsură (cotul, șchioapa, panglici, nuci, castane, alune, cană, borcan, lingură, căuș etc.) pentru măsurarea corpurilor solide, fluide și friabile. ☒ Efectuați măsurări cu ajutorul unităților standarde și a instrumentelor de măsură a lungimii (cm, m, metru, rigla), masei (kg, cântarul), capacității (l, cana gradată). ☒ Implicați copiii în activități măsurare, cântărire, estimare în Centrele Apă și Nisip și Joc simbolic. ☒ Realizați cu copiii prepararea unor gustări simple, în care să măsoare cantități ale ingredientelor pe baza unei rețete. ☒ Of ☒ eriiți copiilor oportunitatea de a estima valoare unor obiecte. De ex: Determină cât costă un pix, o carte; fac schimb de obiecte după valoarea lor etc. ☒ Implicați în activități practice de măsurare a lungimii, lățimii, înălțimii, grosimii, masei, capacității și valorii unor corpuri (mai lung/scurt, lat/îngust, înalt/scund, gros/subțire, greu/ușor, plin/gol, scump/ieftin, cel mai lung/scurt, lat/îngust, înalt/scund, gros/subțire, greu/ușor, plin/gol, scump/ieftin). ☒ Etc.
600. Utilizează unitățile de măsură în activitățile cotidiene.	
601. Estimează valoarea unor corpuri.	
602. Utilizează gradele de comarație în activitățile practice de măsurare.	

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 2: Formarea și dezvoltarea reprezentărilor elementare matematice.****Standard 8. Copilul va fi capabil să identifice formele geometrice în modele date și în mediul înconjurător.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
603. Potrivește forme diferite, chiar dacă nu reușește întotdeauna.	☒ Puneți la dispoziția copilului jucării care se bazează pe formă. Identificați și numiți în mediul copilului diferite forme. ☒ Etc.

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
604. Potrivește cu insistență forme simple în puzzle-uri.	☒ Utilizați jocuri de asamblare a unor puzzle. ☒ Explorați lumea înconjurătoare. ☒ Căutați împreună cu copilul forme geometrice în mediul înconjurător. ☒ Etc.
605. Identifică forma unor obiecte.	

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
606. Recunoaște diferite figuri geometrice: cerc, pătrat, triunghi, dreptunghi.	☒ Utilizați corect cuvinte pentru a redă numele diferitelor figuri geometrice. ☒ Puneți la dispoziția lor diferite modele ale figurilor geometrice pentru a le recunoaște, compara. ☒ Evidențiați mărimea lor. ☒ Propuneți sarcini în care copiii utilizează figurile geometrice pentru a realiza construcții sau modele artistice (cartonașe pentru colaje, piese din lemn, din plastic etc.). ☒ Încurajați să finalizeze orice lucrare începută. ☒ Realizați cu copiii trenulețe, șiraguri, piese ornamentale utilizând forme, ordonându-le de la mic la mare sau de la mare la mic. ☒ Etc.
607. Compară figuri geometrice evidențiind asemănări și deosebiri.	
608. Creează, copiază și construiește forme cu perseverență.	
609. Ordonează figurile geometrice de același fel în șir crescător/descrescător.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
610. Identifică figuri și corpuri geometrice: triunghiul, cercul, pătratul, dreptunghiul, cubul.	☒ Organizați jocuri în care copiii identifică figuri geometrice în modele date și în mediul înconjurător (triunghiul, cercul, pătratul, dreptunghiul, cubul). ☒ Realizați cu copiii postere, afișe pentru a sărbători un eveniment sau pentru a încheia o activitate tematică, utilizând diferite forme geometrice. Încurajați copiii să creeze noi forme. De ex: Combină două triunghiuri pentru a realiza un pătrat, un dreptunghi. ☒ Utilizați în Centrul Apă și Nisip formele pentru a stimula copiii să creeze noi forme prin combinarea lor. ☒ Creați cu ei motive ornamentale pentru diverse obiecte (hăinuțe, vase, felicitări etc.). ☒ Încurajați-i să creeze compoziții artistice din formele geometrice (tehnica Tangram ș.a.). ☒ Propuneți copiilor sarcini unde vor determina regula de ordonare și vor continua șirul. ☒ Etc.
611. Recunoaște formele geometrice în forma obiectelor din mediul înconjurător.	
612. Combină figuri geometrice pentru a realiza alte forme geometrice.	
613. Realizează imagini din figuri geometrice în mod creativ.	
614. Alternează formele geometrice după o anumită regulă.	

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 2: Formarea și dezvoltarea reprezentărilor elementare matematice.****Standard 9. Copilul va fi capabil să se orienteze în timp și spațiu.****De la naștere la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
615. Orientează privirea după obiectele ce se deplasează.	☒ Solicitați de la copiii să vă arate jucăria preferată. Puneți în mișcare diferite jucării și dirijați copilul spre urmărirea mișcării acestora. ☒ Evidențiați partea zilei atunci când vă jucați, luați masa împreună cu ei. ☒ Etc.
616. Distinge timpul prin prisma activităților desfășurate.	

De la un an și jumătate la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
617. Determină poziția unor obiecte în spațiu cu ajutorul adultului.	☒ Cereți de la copiii să va aducă un obiect. ☒ Autați-l să se orienteze în spațiul său. ☒ Propuneți activități în cadrul căreia stabilesc activitățile pe care le exercită pe parcursul zilei. ☒ Etc.
618. Stabilește succesiunea zilei cu noaptea.	

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
619. Stabilește raporturi spațiale dintre el și obiectele înconjurătoare.	☒ Solicitați de la copii să identifice poziția lui în spațiul, precum și poziția obiectelor în raport cu sine utilizând schema corporală (sus/jos, stânga /dreapta, înainte/înapoi, în față/ în spate.) ☒ Integrați elementele de regim, poziționarea soarelui și apariția lunii și stelelor în înțelegerea succesiunii părților zilei. ☒ Solicitați ca copilul să distingă succesiunea zilelor prin prisma acțiunilor desfășurate de ei. De ex: <i>Ieri ne-am cunoscut cu albina, astăzi am făcut cunoștință cu buburuza.</i> ☒ Descrieți orice acțiune de regim efectuată cu copiii. Implicații și pe ei în aceste activități. De ex: <i>Acum mâncăm, după aceea ne jucăm. Acum strângem jucăriile, mai apoi plecăm la baie, Acum ascultăm, mai apoi colorăm.</i> ☒ Etc.
620. Identifică părțile zilei și succesiunea zilelor în baza activităților zilnice și a schimbărilor existente în natură.	
621. Utilizează noțiunile de acum /mai apoi în descrierea acțiunilor sale.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
622. Determină poziția unor obiecte în raport cu alte obiecte.	☒ Propuneți copiilor situații variate de amplasare a unor obiecte în spațiu. Cereți ca copilul să descrie poziția lor cu ajutorul prepozițiilor și adverbilor de lor. ☒ Introduceți în activitățile integrate situații în care copilul determină locul sau amplasează unele obiecte în raport cu alte ființe (animale, copii). ☒ Propuneți dictări grafice pentru a se familiariza cu structura unei foi de hârtie cu scopul de a se orienta în ea (Partea de sus, jos, dreapta stânga, mijlocul foi, colțul stâng de sus/ jos, colțul drept de sus/ jos). ☒ Propuneți copiilor activități ce vizează enumerarea zilelor săptămânii, lunilor anului, anotimpurilor, determinarea orei exacte, jumătate și svertul de oră. ☒ Distingeți în activitățile zilnice unitățile de măsurare a timpului și stabiliți succesiunea lor logică. ☒ Propuneți activități ce presupune utilizarea calendarului și a ceasului în măsurarea unor intervale de timp desfășurate. Comparați diferite evenimente și stabiliți diferențe dintre ele. ☒ Etc.
623. Identifică poziția unor obiecte în raport cu alte ființe.	
624. Se orientează pe o suprafață plană (foaie de hârtie, tablou, imagine etc.).	
625. Folosește corect unitățile de măsură a timpului (zilele săptămânii, lunile anului, anotimpul, oră, minut).	
626. Utilizează instrumentele de măsurare a timpului pentru a stabili durata unor acțiuni/evenimente.	

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 3: Cunoașterea și înțelegerea mediului înconjurător.****Standard 10. Copilul va fi capabil să observe și să descrie caracteristicile naturii vii și nerte.**

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
627. Recunoaște în mediu existența unor plante, animale și a oamenilor.	- Facilitează observarea de către copil a diferitelor plante, animale, ca și interacțiunea cu oamenii – alții decât membrii familiei. - Stimulați copilul să identifice și să denumească obiectele și ființele întâlnite; - Introduceți jocuri care solicită identificarea onomatopee produse de unele animale.
628. Denumeste prin cuvinte sau onomatopee plante, animale, oameni.	Înlesniți interacțiunea copilului cu plante, animale, insecte din mediul înconjurător. De ex: atinge răme, observă furnici, privește, arată animale de companie sau de curte, cu plante: admiră flori, adună frunze sau crengi.
629. Interacționează cu animale, plante.	Etc.

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
630. Face diferența între corpuri vii și nerte din mediul înconjurător.	Propuneți jocuri copiilor în care distinge corpuri vii/nevii, de sortare și clasificare după diferite criterii (după mediul de viață: animale sălbatice/domestice, păsări de curte/sălbatice etc.). De ex: piatra este un corp neviu, iar pisica este un corp viu.
631. Identifică 2-3 animale, plante.	Oferiți copilului șansa de a observa plante în diferite momente ale anului înflorind, având fructe sau animale, care sunt hrănite, adăpate.
632. Denumeste starea vremii prin cuvinte.	Cereți copilului să denumească fenomenele meteo întâlnite și discutați despre efectele asupra activităților zilei. De ex: E soare. Ninge. Plouă.
633. Observă cu ajutor corpuri cerești.	- Ajutați-l pe copil să observe soarele, luna, stelele. - Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 3: Cunoașterea și înțelegerea mediului înconjurător.****Standard 10. Copilul va fi capabil să observe și să descrie caracteristicile naturii vii și nerte.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
634. Recunoaște 3-4 corpuri vii/nerte.	Propuneți activități în care preșcolarii identifică și denumesc diferite plante, animale din diferite clase/ specii, corpuri nevii (apă, pământ, aer, foc, pietre etc.) ș.a.
635. Identifică categorii de animale (domestice/sălbatic/ de la zoo, călătoare/sedentare), plante (de grădină, cameră, pădure), legume, fructe.	Dați copilului posibilitatea de a observa ființele vii prin vizite la zoo, ferme de animale, ferme de păsări, acvariu, cabinetul uni medic veterinar sau plantele prin vizite într-o livadă, grădina de legume, solar cu răsaduri etc.
636. Distinge mediul de trai al unor animale/plante.	Propuneți copiilor activități de identificare a semnelor caracteristice timpului de afară (soare, nor, ploaie, etc.).
637. Recunoaște semnele convenționale utilizate în aprecierea stării vremii.	
638. Evidențiază semnele caracteristice fiecărui anotimp.	Provocați copilul la discuții despre caracteristicile anotimpurilor în relație cu activități fundamentale ale sale sau evenimente semnificative.
639. Identifică diferite suprafețe ale pământului (iarbă, nisip, noroi, apă, etc.).	Permiteți copilului să se joace pe diferite suprafețe și să le denumească. Susțineți copiii să-și exprime senzațiile pe care le trăiesc.
640. Recunoaște unele corpuri cerești (soarele, luna, stele).	De ex: Eu sunt pe iarbă. Ea este moale. - Propuneți situații de joc în care copii determină corpurile cerești soarele și luna. - Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
641. Clasifică corpurile din natură după diferite criterii.	Propuneți copiilor activități de repartizare a corpurilor în două categorii vii/nevii, terestre/cosmice ș.a.
642. Denumeste corect 4-6 plante și animale (insecte, pești, amfibii, păsări, mamifere).	Acordați posibilitatea copilului de a interacționa cu diferite categorii de animale (domestice/sălbatic/exotice, păsări/mamifere, sedentare/călătoare, erbivore/carnivore/omnivore) și plante (de câmp, pădure, grădină, decorative, de cultură, medicinale cameră etc.).
643. Explică relația dintre animale, plante și mediile lor de viață și argumentează legătura dintre ele.	Puneți la dispoziția copilului filme scurte sau secvențe din filme de animație, cărți cu imagini despre modul de viață al diferitelor specii. Oferiți posibilitatea de ași exprima părerea proprie.
644. Participă cu interes la îngrijirea unei plante/animal.	Dați copilului posibilitatea de a întreține o plantă sau de a participa la îngrijirea unui animal de companie sau din gospodărie.
645. Utilizează semnele convenționale pentru ilustrarea stării vremii.	Oferiți-le filme, cărți despre plantele și animalele rare din țara noastră.
646. Identifică succesiunea anotimpurilor și caracteristicile specifice.	Jucați jocuri de rol în care copilul prezintă prognoza meteo cu simboluri concepute anterior.
647. Recunosc diferite forme de relief și bazine acvatice.	Încurajați copilul să conceapă calendare, cărți despre anotimpuri în care să îmbine desenul cu colaje de imagini și text.
648. Identifică și descriu corpurile cerești (planetele, stelele, sateliți - luna).	- Oferiți copiilor imagini, filme, excursii pe baza cărora să explicați noțiunile de câmpie, deal, munte, râu, iaz, mare, ș.a. și extindeți experiența de cunoaștere a copiilor atunci când este posibil cu vizite, excursii în medii necunoscute. - Propuneți copiilor filme, mulaje, modele ale diferitor corpuri cerești pentru a le numi și descrie. - Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 3: Cunoașterea și înțelegerea mediului înconjurător.****Standard 11. Copilul va fi capabil să utilizeze metode și instrumente de integrare a mediului înconjurător.**

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
649. Intoarce capul spre surse de stimulare (sunete, voci, miros, lumină puternică).	☞ Asigurați copilului un mediu bogat în obiecte/jucării și surse de stimulare (vizuală, auditivă, tactilă). ☞ Denumiți obiectele din mediu, caracteristicile și utilitatea lor și stimulați copilul să repete denumirile, să indice obiectele întâlnite. ☞ Asigurați plimbări în aer liber copilului și descrieți evenimentele, fenomenele trăite. ☞ Permiteți copilului să exploreze în siguranță mediul înconjurător. De ex: atinge picături de ploaie, zăpada, nisipul, pământul. ☞ Etc.
650. Urmărește cu privirea obiecte din mediul înconjurător pentru perioade scurte de timp.	
651. Explorează un obiect folosind mai mult de un simț.	
652. Investighează fenomene ale naturii în compania unui adult.	

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
653. Recunoaște în baza observării asemănări și deosebiri între obiecte, fenomene, ființe.	☞ Examinați cu copii diferite fenomene, ființe pentru a observa asemănări și deosebiri dintre ele. ☞ Puneți la dispoziția copilului obiecte și dirijați-l să identifice și să descrie obiecte după diferite proprietăți (mărime, culoare, formă, suprafață). ☞ Încurajați întrebările și răspundeți la întrebări despre obiectele propuse. ☞ Răspundeți curiozității naturale a copilului prin consultarea unor surse de informare diverse (cărți, desfășurarea de experimente simple, vizite și observări în natură). ☞ Etc.
654. Folosește simțurile în examinarea corpurilor și jucăriilor preferate.	
655. Formulează întrebări simple despre lumea vie în urma unor observări.	

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 3: Cunoașterea și înțelegerea mediului înconjurător.****Standard 11. Copilul va fi capabil să utilizeze metode și instrumente de integrare a mediului înconjurător.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
656. Folosește simțurile pentru a obține informații despre lumea înconjurătoare.	Propuneți copiilor activități senzoriale pentru a înțelege noțiuni, fenomenele, procesele existente în natură. De ex: Pentru înțelegerea noțiunii de măsură, utilizați activități în care copilul analizează vizual mărul, apoi îl pipăie, îl miroase și îl gustă.
657. Utilizează ghidat metoda observației în perceperea diferitor componente ale mediului /proces/ fenomene/ relații.	- Propuneți copiilor activități ludice desfășurate atât în aer liber, cât și în sala de grupă pentru a observa: - Plante/animale din zona grădiniței. - Corpuri nevii (apă, aer, sol). - Fenomene ale naturii caracteristice fiecărui anotimp. - Etapele de evoluție a unor corpuri vii. - Influența schimbărilor în natură desfășurate pe parcursul anului asupra animalelor, plantelor și a omului. - Impactul apei, hrănilor, lumină asupra creșterii și dezvoltării unor ființe. - Activitatea oamenilor. Implicați copiii în activități experiențiale simple (dizolvarea sarei/zahărului în apă, înghețarea apei, scufundarea unor corpuri în apă, fierberea apei etc.).
658. Participă cu interes la experiențe simple împreună cu adultul.	Încurajați copiii să descrie ceea ce au observat în cadrul activităților experiențiale.
659. Descrie ce a observat în activitățile desfășurate cu adulții	Propuneți copiilor activități în care vor realiza modelele unor corpuri vii, nevii. De ex: Confectionează un soare din penoplast, făină de porumb și spagheti.
660. Realizează corpuri vii/nerte din diferite materiale.	Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
661. Folosește instrumente de investigație (lupa, termometru, microscop, paharul gradat, pipeta, cântarul etc.) în activitățile de descoperire a lumii.	Pune la dispoziția copilului diferite instrumente și posibilitatea de a le utiliza independent; cerești copilului să organizeze informațiile obținute.
662. Face predicții și generalizări în baza celor observate, ghidați de educator.	Stimulați copilul să facă predicții înainte de derularea unui experiment, să estimeze rezultatele pe care să le poată compara ulterior cu cele obținute în urma experimentului.
663. Se documentează din diferite surse (adulți, cărți, internet).	Încurajați copilul să înregistreze informațiile obținute în urma observării sau experimentelor; țineți un jurnal al experimentelor copilului/grupe.
664. Explorează mediul înconjurător prin intermediul activităților experiențiale.	Propuneți copiilor diverse experiențe legate de proprietățile apei, formele apei în natură, aer, mișcare, sol, plante, animale, fiziologia și igiena copilului, procesele ecologice, fenomene ale naturii etc.
665. Înregistrează sau consemnează datele obținute în urma observărilor/ activităților experiențiale executate.	Acordați copiilor materiale naturale, reciclabile pentru a confecționa modele unor corpuri vii, nevii, cerești.
666. Creează diferite modele din diverse materiale.	Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 3: Cunoașterea și înțelegerea mediului înconjurător.****Standard 12. Copilul va fi capabil să descope omul ca parte a mediului înconjurător și ființă socială.**

De la naștere la un an și jumătate
(0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
667. Face deosebirea dintre ființele umane cunoscute/necunoscute, copii și adulți	☞ Prezentăți copilului persoanele care intră în interacțiune cu dvs. ☞ Vorbiți cu copiii când faceți diverse activități. Explicați-le acțiunile. ☞ Etc.
668. Reacționează atunci când este solicitat să deschidă guriță, să închidă ochii.	

De la un an și jumătate la 3 ani
(19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
669. Numește părțile de bază ale corpului (cap, trunchi, membre) și unele organe de simț.	☞ Jucați jocuri de identificare a părților corpului. ☞ Încurajați copilul să vă ajute în întreținerea unui mediu ordonat. ☞ Ajutați copilul să înțeleagă apartenența sa de gen. ☞ Etc.
670. Întreține în ordine mediul înconjurător ajutat de un adult.	
671. Sesizează diferența între cele 2 sexe.	

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 3: Cunoașterea și înțelegerea mediului înconjurător.****Standard 12. Copilul va fi capabil să descopere omul ca parte a mediului înconjurător și ființă socială.****De la 3 la 5 ani (37-60 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
672. Identifică și descrie părțile corpului, organele de simț	- Propune activități în care preșcolarul determină structura corpului uman. - Promovați responsabilizarea copilului în gospodărie și sala de grupă.
673. Participă la îngrijirea mediului.	- Discutați despre nevoile de bază ale ființei umane (apă, lumină, hrană, adăpost). - Puneți la dispoziția copilului în Centrul de Joc simbolic, obiecte, echipamente, materiale care exemplifică diferite meserii.
674. Recunoaște condițiile de bază ale supraviețuirii omului ca ființă vie.	Stimulați înțelegerea fenomenului artistic ca unul specific omului organizând ateliere artistice pe diverse abilități: cant, dans, pictură, desen, colaje, olărit și cu exemple din diferite părți ale lumii.
675. Identifică caracteristicile specifice omului ca ființă socială: meserii, limbaj, mijloace de locomoție, invenții, artă.	- Angajați copiii în descoperirea diversității mijloacelor de locomoție utilizate de om și exploatați conținutul din punct de vedere ecologic. - Etc.

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
676. Identifică unele organe interne (inimă, plămân, stomac) și funcțiile lor.	Puneți la dispoziția copilului cărți despre corpul omenesc, organele interne și funcționarea lor. Folosiți în astfel de discuții persoane resursă (medic, sportiv).
677. Descrie schimbările care se produc odată cu dezvoltarea corporilor vii (plante, animale, om).	Creați oportunități pentru copil de a discuta despre ciclul de viață al plantelor, animalelor, despre viața oamenilor. Creați un grafic cu caracteristicile copilului/copiilor din grupă (înălțime, greutate, preferințe) la începutul/sfârșitul fiecărui an școlar pentru a sesiza evoluția.
678. Identifică condițiile specifice ale vieții umane și semnificația lor (mediu fizic, cultural, social).	- Discutați cu copilul pe bază de imagini, filme, despre condițiile de viață ale oamenilor din diverse regiuni geografice sau spații culturale. - Analizați o hartă a lumii, a continentului, a țării, pentru a înțelege existența mai multor țări pe lume, a mai multor culturi, a modului de organizare a vieții sociale (de exemplu. după tipul de așezări: sat, orașel, municipiu etc.).
679. Participă la îngrijirea și protecția mediului, reciclarea materialelor.	Organizați călătorii imaginare utilizând cărți, hărți, enciclopedii, imagini video, pentru a exemplifica varietatea condițiilor fizice, sociale, culturale în care trăiesc oamenii pe tot globul.
680. Identifică rolul omului în protecția mediului înconjurător.	- Participați împreună cu copilul la evenimente care se concentrează pe conștientizarea importanței protecției mediului: Ziua Pământului, Ziua Mediului. - Discutați despre resursele energetice și concepeți împreună un plan de acțiune cu activități adecvate vârstei copilului prin care să economisim energia electrică (Ex.: Nu lăsăm lumina aprinsă dacă este zi și nu ne folosește, Nu lăsăm aparate electrice în priză când nu suntem acasă, Pentru drumuri scurte mergem pe jos sau folosim bicicleta etc.). - Realizați un proiect privind evoluția mijloacelor de locomoție și modul în care au influențat viața omului. Puneți în lumină atât avantajele cât și dezavantajele pentru prezent și viitor. - Implicați copilul în participarea la acțiuni ecologice. Etc.

